

7-8/2019

BIBLIOTEKARZ

Marzena Przybyśz
Rozmowa z Pawłem Dobrzeleckim
Bibliotekarzem Roku 2018

Przemysław Kasperkiewicz

„Literacki strzał” w dziesiątkę...
Raport z 10. Warszawskich Targów
Książki

Spis treści

OD REDAKTORA (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTYKUŁY

Artur Nowakowski: Minkowski ilustrowany – 4

Kamila Machowina: Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w czołówce bibliotek medycznych w Polsce. Raport z badań – 8

Jolanta Jordan-Wechta, Marzena Szafińska-Chadała: Wspomaganie szkół i placówek oświatowych. 3 lata doświadczeń Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze – 10

Z BIBLIOTEK

Karol Maluszczyk: Podróżopisanie. O doświadczeniach wewnętrznych Andrzeja Stasiuka podczas XV „Ogólnopolskiego Konkursu na Esej” – 17

Ewa Baranowska, Jolanta Zwierzyńska, Elżbieta Domagalska: Biblioteczne perełki – małe i duże – 21

Agnieszka Czajkowska, Monika Martyniak: Mała Akademia Sztuki. Warsztaty dla dzieci w Bibliotece na Meksykańskiej – 23

Małgorzata Dargiel-Kowalska: Tydzień Bibliotek 2019 – 25

WSPOMNIENIA

Halina Molin (1947-2018) – polska bibliotekarka na Zaozlu (Zdzisław Gębołyś, Helena Legowicz) – 26

WYWIADY

Rozmowa z Pawłem Dobrzeleckim Bibliotekarzem Roku 2018 – 29

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Nowa siedziba biblioteki... (Marta Pęcak, Anna Wysocka) – 31

SPRAWOZDANIA I RELACJE

„Literacki strzał” w dziesiątkę... Raport z 10. Warszawskich Targów Książki (Przemysław Kasperkiewicz) – 32

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

Aktywni i kreatywni. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich na Lubelszczyźnie (Renata Malesa) – 39

Z oficyny wydawniczej SBP (Marzena Przybysz) – 40

PRAWO BIBLIOTECZNE

Pozostawanie pracownika do dyspozycji pracodawcy (Rafał Golat) – 42

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W PRACY BIBLIOTEKARZA. DOŚWIADCZENIA I PRAKTYKA

Realizowanie obowiązków informacyjnych przez bibliotekę – omówienie praktyczne (Sylwia Czub-Kielczewska) – 45

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Alina Matuszak (Marek Dubiński, Agata Stembalska) – 48

Z ŻYCIA SBP

Projekt „Biblioteka otwarta” rusza w Sieradzu • VIII Konferencja Fonotek • Promocja książki Leszka Szafrńskiego • Spotkanie bibliotekarzy w ramach Bibliotecznej Ligi Powiatowej w Czarnej Białostockiej • 55-lecie Zespołu Historyczno-Pamiętnikarskiego przy Oddziale Warszawskim SBP • 38. Spotkanie Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej „Popularyzacja regionalnych baz danych i wiedzy o regionie” • Szkolenia dla bibliotekarzy województwa mazowieckiego z programu MKiDN – Partnerstwo dla książki 2019 • V Forum Bibliotekarzy Pomorza Zachodniego (Marzena Przybysz) – 50

Z ŻYCIA KOSZYKOWEJ

Szesnastowieczna książka kucharska w Mazowieckiej Bibliotece Cyfrowej (Marta Parnowska) – 52

I edycja konkursu Biblioteki na Koszykowej „Laur im. Joanny i Jana Kulmów” (Ewelina Rąbkowska) – 53

POSTAKTUALIA (Jacek Wojciechowski) – 55

W KILKU SŁOWACH – 16, 20, 49, 54

Contents

FROM THE EDITOR (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTICLES

Artur Nowakowski: Minkowski Illustrated – 4

Kamila Machowina: Medical University of Gdańsk Main Library Among the Leading Polish Medical Libraries. A Research Report – 8

Jolanta Jordan-Wechta, Marzena Szafińska-Chadała: Supporting Schools and Educational Institutions. Three Years of Experience of the Maria Grzegorzewska Regional Pedagogical Library in Zielona Góra – 10

FROM LIBRARIES

Karol Maluszczyk: Travel Writing. On Andrzej Stasiuk's Internal Experience during 15th Nationwide Essay Competition – 17

Ewa Baranowska, Jolanta Zwierzyńska, Elżbieta Domagalska: Library Pearls – Big and Small – 21

Agnieszka Czajkowska, Monika Martyniak: The Small Art Academy. Workshops for Children in the Library in Meksykańska Street – 23

Małgorzata Dargiel-Kowalska: Libraries Week 2019 – 25

MEMOIRS

Halina Molin (1947-2018) – Polish Librarian in Zaolzie (Zdzisław Gębołyś, Helena Legowicz) – 26

INTERVIEWS

Interview with Paweł Dobrzelecki – the Librarian of the Year 2018 (Marzena Przybysz) – 29

ON LIBRARIES IN THE PRESS

New Library Premises... (Marta Pęcak, Anna Wysocka) – 31

EVENTS AND REPORTS

Literary Grand Slam... A Report from the 10th Warsaw Book Fair (Przemysław Kasperkiewicz) – 32

REVIEW OF PUBLICATIONS

Aktywni i kreatywni. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich na Lubelszczyźnie (Active and creative. The Polish Librarians Association in the Lublin Region) (Renata Malesa) – 39

From the PLA Publishing House (Marzena Przybysz) – 40

LIBRARY LAW

Employees Remaining at the Employer's Disposal (Rafał Golać) – 42

PERSONAL DATA PROTECTION IN LIBRARIANS WORK. EXPERIENCE AND PRACTICE

Fulfilling the Information Obligations by Libraries – A Practical Review (Sylvia Czub-Kielczewska) – 45

OBITUARIES

Alina Matuszak (Marek Dubiński, Agata Stembalska) – 48

FROM THE PLA

„Open Library” Project Launched in Sieradz • 8th Music Libraries Conference • Leszek Szafranski's Book Promotion • Librarians Meeting within the Provincial Library League in Czarna Białostocka • 55th Anniversary of the Working Group for Historical and Memoirs Matters of the PLA Warsaw Regional Branch • 38th Meeting of the Regional Bibliography Group „Promotion of the Regional Databases and Knowledge about Regions” • Training for Masovian Voivodship Librarians within the Ministry of Culture and Cultural Heritage Programme – Partnership for Books 2019 • 5th Forum of West Pomerania Librarians (Marzena Przybysz) – 50

FROM THE WARSAW PUBLIC LIBRARY IN KOSZYKOWA ST.

16th Century Cok Book in the Masovian Digital LibraryBook (Marta Parnowska) – 52

First Edition of the Library in Koszykowa Street Contest I „Joanna and Jan Kulma Laurel” (Ewelina Rąbkowska) – 53

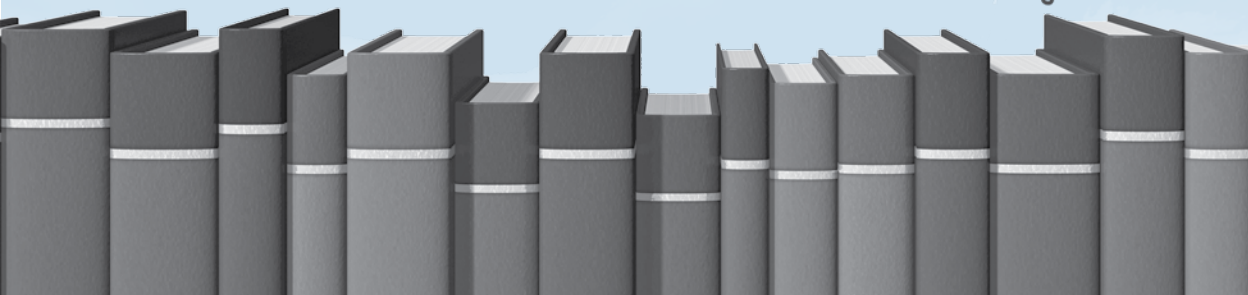
POST-CURRENT EVENTS (Jacek Wojciechowski) – 55

IN A NUTSHELL – 16, 20, 49, 54

Od Redaktora

W lipcowo-sierpniowym numerze „Bibliotekarza” prezentujemy artykuły dotyczące różnych kierunków działalności bibliotek publicznych i naukowych oraz związanych z nimi projektów. Dział „Artykuły” rozpoczynamy tekstem Artura Nowakowskiego *Minkowski ilustrowany*. Autor omawia twórczość Aleksandra Minkowskiego, poczytnego autora polskiej literatury dziecięco-młodzieżowej i wykorzystuje ciekawy pomysł prezentacji dorobku pisarza, poprzez prace ilustratorów jego książek. Większość książek Minkowskiego adresowana była dla starszej młodzieży, co stawiało duże wymagania ilustratorom i na co autor artykułu zwrócił szczególną uwagę. Drugi artykuł *Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w czółówce bibliotek medycznych w Polsce. Raport z badań* autorstwa Kamili Machowiny przedstawia wyniki badania przeprowadzonego w 2017 r. w ramach projektu „Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych”, dotyczącego satysfakcji użytkowników. Z zamieszczonych w tekście danych liczbowych wynika, że biblioteka jest dobrze oceniana przez użytkowników dzięki kadrze – nie tylko jej profesjonalizmowi, ale także umiejętnościom współpracy, życzliwości, kulturze obsługi. Trzeci tekst *Wspomaganie szkół i placówek oświatowych. 3 lata doświadczeń Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze* Jolanty Jordan-Wechty i Marzeny Szafińskiej-Chadały prezentuje ofertę edukacyjną, informacyjną i kulturalną placówki. Autorki przedstawiają bogactwo form wsparcia lubuskiego środowiska oświatowego realizowanego w latach 2016–2018. Szczegółowy opis działań, wraz z załączonym wykazem tematów spotkań i warsztatów, może stanowić pomoc dydaktyczną dla tych placówek, które poszukują inspiracji. W dziale „Z bibliotek” zamieszczamy tekst Karola Maluszcza z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu *Podróżopisanie. O doświadczeniach wewnętrznych Andrzeja Stasiuka podczas XV „Ogólnopolskiego Konkursu na Esei”* prezentujący ideę i historię konkursu oraz spotkanie z bohaterem ostatniej edycji w 2018 r. Andrzejem Stasiukiem. Pisarz barwnie opowiadał o swoich zainteresowaniach, odnosił się do osobistych przeżyć i przemyśleń, które nie tylko pokazały jego naturę i osobowość, ale także utwierdziły w przekonaniu uczestników spotkania oraz konkursu, że warto brać w nich udział. Drugi artykuł *Biblioteczne perełki – małe i duże* Ewy Baranowskiej, Jolanty Zwierzyńskiej i Elżbiety Domagalskiej z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi prezentuje wybrane zbiory specjalne łódzkiej księżnicy, które zainteresują nie tylko bibliofilii. Trzeci *Mała Akademia Sztuki – warsztaty dla dzieci w Bibliotece na Meksykańskiej* Agnieszki Czajkowskiej i Moniki Martyniak opisuje aktywność Filii Biblioteki Publicznej im. Jana Zygmunta Rumla w Warszawie, która prowadzi ciekawe działania wychowania przez sztukę. W dziale „Wspomnienia” dr hab. Zdzisław Gębołyś i Helena Legowicz prezentują sylwetkę Haliny Molin, polskiej bibliotekarki na Zaolziu, która łączyła pasję z codzienną pracą w bibliotece, osobę niezwykle aktywną, dbającą o biblioteki czeskie, ale nie zapominającą o oddziałach polskich bibliotek na Zaolziu. W dziale „Wywiady” przedstawiamy rozmowę z Pawłem Dobrzeleckim, Bibliotekarzem Roku 2018. Poznajemy bibliotekarza z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrzu, aktywnego działacza SBP, instruktora, szkoleniowca, autora wielu projektów. W dziale „Sprawozdania i relacje” Przemysław Kasperkiewicz z Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej – Filii w Katowicach opisuje, jak zwykle barwnie, szczegółowo i kompetentnie wydarzenia 10. Warszawskich Targów Książki w artykule *Literacki strzał w dziesiątkę...* W dziale „Prawo biblioteczne” przedstawiamy artykuł Rafała Gołata *Pozostawianie pracownika w dyspozycji pracodawcy*, natomiast w dziale „Ochrona danych osobowych w pracy bibliotekarza. Doświadczenia i praktyka” kolejny tekst Sylwii Czub-Kielczewskiej *Realizowanie obowiązków informacyjnych przez bibliotekę – omówienie praktyczne*. Numer dopełniają stałe rubryki, w tym „Z życia SBP”, „Z życia Koszykowej”, „Przegląd piśmiennictwa”, „Z oficyny SBP”. Wakacyjny numer „Bibliotekarza” zamykają „Postaktualia” Jacka Wojciechowskiego.

Elżbieta Stefanowicz

Źródło <http://www.lubimyczytac.pl>

Minkowski ilustrowany

Wśród pisarzy minionych dekad wyjątkowe miejsce należy przypisać nieżyjącemu już **Aleksandrowi Minkowskiemu (1933-2016)**, pisarzowi, który znaczną część swojego talentu przeznaczył dla młodego czytelnika. Prozaików dziecięco-młodzieżowych mieliśmy całkiem sporo; wielu z nich oferowało odbiorcy niczym nieskrępowaną przygodę, wiodąc jego wyobraźnię do odległych krajów (także tych wymyślonych) albo wciągając go w kryminalne i sensacyjne incydenty. Część z nich postanowiła wejść głębiej w świat dziecięcych i młodzieżowych przeżyć, spojrzeć na świat ich niedoświadczonymi jeszcze oczami, zmienić na chwilę perspektywę, tak by w sposób wiarygodny i przekonujący odmalować nastoletnią rzeczywistość.

Pisarstwo Minkowskiego oceniane jest najczęściej bardzo pozytywnie, poza pewnymi wyjątkami, które raczej wiążą się z jego poza literacką aktywnością. Minkowski uprawiał prozę spokojną (choć niepozbawioną sensacji i wątków kryminalnych), nostalgiczną (nawet jeśli nawiązującą do fantastyki naukowej), z wieloma elementami młodzieżowego romanisu, filozoficznego spojrzenia na świat, z pewną głębią – rzadko spotykaną wśród dawniejszych i współczesnych twórców dla młodzieży. I mimo że forma relacji między jego bohaterami może dziś wydawać się nieco przestarzała, to ogólny ogład tych zależności i precyzja w analizie umysłów tych postaci jest nie do przecenienia.

Wydawać by się mogło, że Minkowski jest dość łatwy do zilustrowania. Pozbawiona zbędnych zrywów narracja, zauważalna melancholia i płynność narracji prowadzi czytelnice emocje jednoro-

wo, co jednak wcale nie znaczy, że powierzchownie czy beztreściowo. Powieści i opowiadania Minkowskiego są przepełnione atrakcyjną treścią, również tą przygodową, czasem fantastyczną. A jednak to wątki poza przygodowe wydają się być pewnym spoiwem i fundamentem dla młodzieżowych eskapad i pełnych ekspresji relacji. Dlatego, choć realizm w prozie Minkowskiego jest najczęstszą osią dla prowadzenia fabuły, a więc – według najprostszyc oczekiwań – dość prosty do zilustrowania, emocjonalne dopełnienia i detale, czy poetycka zaduma, stanowią wyzwanie dla rysownika.

Zdecydowana większość powieści i opowiadań pisarza to historie kierowane do młodzieży, ale zdarzały się i takie, które pisał z myślą o jeszcze młodszych czytelnikach. Jedną z takich książek jest *Klub Siedmiu* (Nasza Księgarnia 1965), podzielony na siedem przygód opowiadanych przez siedmioro dzieci. Ilustracje **Juliusza Makowskiego**, którego prace możemy odnaleźć także w edycjach książek Adama Bahdaja czy Janusza Domagali, w bardzo prosty sposób odnoszą się do zawartych w tomie historii, bez zbędnych przeobrażeń rzeczywistości i postaci, choć realizm jest tu przełamany delikatną groteską, skądinąd typową dla ilustratorów dziecięco-młodzieżowych tamtych dekad.

Większość książek Minkowskiego to jednak oferta dla starszej młodzieży, a więc wymagająca od ilustratorów pewnego wyczucia emocji. Bohaterowie prozy Minkowskiego zmagają się z problemami przynależnymi ludziom wkraczającym w dorosłe życie: pierwsze miłości i zawody, przyjaźń i lojalność, ocena obserwowanej rzeczywi-

stości, ale także choroby i śmierć. Obok powieści i opowiadań pisarzy pokroju Niziurskiego, Bahdaja, Ożogowskiej czy Ostrowskiej, dla których przygoda stanowiła główny trzon fabuły, pisarstwo takich autorów jak Domagalik, Boglar, Borski, czy właśnie Minkowski stanowiło ważny głos w analizie młodzieżowego świata.

Oczywiście, nie należy zapominać, że w prozie tego ostatniego nie brakowało sensacyjnych i kryminalnych epizodów. Nie bez przyczyny kilka istotnych tytułów Minkowskiego ukazało się w serii Naszej Księgarni „Klub 7 Przygód”.

Okładki tej serii cechowała spójna stylistyczna konwencja, wobec czego artystyczna różnorodność nigdy nie była na nich wyraźnie zaznaczona, choć oczywiście styl poszczególnych twórców był rozpoznawalny. Dominowały na nich postacie wpisane w siatkę przecinających się linii, układających się w gwiazdopodobne formy. Okładek serii „Klub 7 Przygód” (ale także ilustracji) nie trzeba specjalnie rekomendować; były one wzorem do naśladowania (i wciąż są) dla innych oficyn parających się publikowaniem prozy dziecięcej i młodzieżowej.

Szczególnym wątkiem, jaki przewijał się w książkach Minkowskiego były pierwsze zauroczenia i miłości. Ponieważ głównym bohaterem był najczęściej chłopiec (lub mężczyzna – np. również w młodzieżowej powieści pt. *Nie bądź Piggy*), występujący także jako autobiograficzne ego (*Gruby*, 1966), obiektem zainteresowań były dziewczyny, letniczki, czasem mieszkanki tego samego miasteczka. Minkowski próbował nakreślać ich rozmaite charaktery, od stonowanego temperamentu po nieprzewidywalność i zadziorność. Olga z *Nasturcji i Lwa* (1969) jest raczej wycofaną dziewczyną, niechętną w stosunku do Artura Mirosza – bohatera powieści. Anna Włoczevska, która zilustrowała książkę, przedstawiła ją (oraz pozostałe postacie) w realistycznej manierze, co mogło wynikać z samej treści.

Stopniowe zbliżanie się do rozwiązania zagadki polskich partyzantów, zacieśniające się relacje między ponurym Orkanem i Arturem, wreszcie nierówne emocje pomiędzy tym ostatnim i Olgą narzuciły odpowiednią narrację artystyczną u Włoczevskiej.

Ilustracja Anny Włoczevskiej
(*Nasturcja i Lew*)
Fot. ze zbiorów Autora

Ostrzejszy temperament należał do innej bohaterki – Ingi z powieści *Zęb Napoleona* (1971). Urodzona w 1935 r. Julitta Karwowska, autorka wielu interesujących ilustracji, w tym wysmakowanych i imitujących grafikę prac (np. w *Kronice zielonych zdarzeń* Teodora Goździkiewicza), znana była ze szczególnych przedstawień dziecięcych bohaterów, wyposażając je w figlarne miny i niesforne fryzury. W podobnej manierze wyobraziła sobie sylwetki młodych bohaterów *Zębu Napoleona*, w tym Ingi – dziewczyny w krótkich spodenkach, z opadającymi na czoło bujnymi włosami i wyzywającą postawą (jest w końcu przywódczynią miejscowej grupki chłopców w Różach – miasteczka, do którego przyjeżdża Jarek Obłomski – bohater książki). Powieść należy do tych mniej nostalgicznych w dorobku autora; atmosfera babciniego domu, w którym przebywa Jarek, próby dotarcia do rodzinnego skarbu, niecodzienne zainteresowania Zyndrama – kolegi Jarka – odciskają się w estetyce ilustracji Karwowskiej: w krawędziach prowadzonych grubymi liniami, gęsto utkanym tłem z drzew i wody, ale i geometrycznymi formami budynków i babcinych mebli.

Ilustracja Julitty Karwowskiej
(*Zęb Napoleona*)
Fot. ze zbiorów Autora

Z pewnego estetycznego romantyzmu skorzystała Krystyna Michałowska (ur. 1943), ilustrując postać Wilgi – kolejnej dziewczyny, tym razem z książki *Błękitni z latającego talerza* (1974), opowiadającej o relacjach miejscowej grupki młodzieży z ich amerykańskimi rówieśnikami.

Michałowska była uczennicą Jana Marcina Szancera i Jerzego Tchórzewskiego, zajmowała stanowisko redaktora artystycznego w Naszej Księgarni, była laureatką wielu nagród, w tym na Biennale Sztuki Dziecka w Poznaniu w 1977 r., a także Polskiej Sekcji IBBY. W swoich barwnych pracach nadawała przedstawianemu przez siebie światu stonowany koloryt, zawierając postacie i przedmioty w ramach delikatnego surrealistycznego i baśni. Jak sama zresztą przyznawała – lubiła ilustrować teksty o nietypowych fantastycznych walorach, a kolor traktowała ze szczegól-

Ilustracja Krystyny Michałowskiej
(*Błękitni z latającego talerza*)
Fot. ze zbiorów Autora

ną wrażliwością – był on dominujący w pracy nad formą. Nastrój niepokoju i ponurej atmosfery mniej był zaznaczony w ilustracjach jednobarwnych, konturowych. Stworzyła wyraźnie rozpoznawalną sylwetkę postaci: lekko wydłużoną, smukłą, o rozedrganym obrysie. Z sylwetki Wilgi bije zrównoważenie i pewien rodzaj emocjonalnego ułożenia; perturbacje emocjonalne, jakich doznaje

w relacji z Jaremą – narratorem historii – są już zbyt subtelne (przynajmniej w porównaniu z bohaterkami pozostałych książek Minkowskiego), by koniecznie je akcentować w rysunku.

Z kolei w syntetyczno-realistycznej manierze ukazał sylwetki bohaterów **Jerzy Heintze** (1921-1995) w jeszcze jednej książce wydanej w serii „Klubu 7 Przygód” – *Kosmicznym sekrecie Lutego* (1967). Realizm jest tu mniej wyraźny niż w *Nasturcji* i *Lwie*, ale jeszcze nie nacechowany ekspresją, jak to było w *Błękitnych...* czy w *Zębie Napoleona*.

Heintze był absolwentem Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i redaktorem graficznym w Naszej Księgarni. Zajmował się malarstwem, grafiką, ilustracją książkową i konserwacją. Prace do *Kosmicznego sekretu...*, choć ilustrujące również pełne dynamizmu sceny, emanowały swoistym wygaszeniem nastroju; w części z nich rozległe partie zostały zakreślone gęstym splotem przecinających się linii, tworząc wrażenie niedopowiedzenia i mroku, uzasadnione z powodu odniesienia do miejsca akcji danej sceny. W twarzach postaci oraz ułożeniu ich sylwetek nie odnajdziemy wyraźnej ekspresji, przez co wrażenie nadmiernego umiaru emocjonalnego zostaje umocnione.

Zakładnik Szaleńca (1990) to jeszcze jedna książka z tej serii, która mogłaby być pełnoprawną historią sensacyjną dla młodzieży, gdyby nie wątki kwalifikujące ją do szeroko pojętej fantastyki naukowej. Główną osią tej odmiany gatunkowej jest motyw wynalazku, mającego lub mogącego mieć wpływ na losy świata. Wydaje się, że do takiej powieści, pełnej szaleńczych zwrotów akcji, doskonale pasuje estetyka prezentowana przez

Zbigniewa Rychlickiego (1922-1989), laureata m.in. Nagrody im. Hansa Christiana Andersena w 1982 r. i Kawalera Orderu Uśmiechu. Ilustracje są nalożone ekspresją, która jednak widoczniejsza jest w ujęciu całościowym przedstawionych scenek, aniżeli samych postaci. Rychlicki nie jest tu zbyt wyrafinowany; kreska jest prosta (choć urozmaicona, „szybka”), sylwetki w zamierzony sposób pokraczne i przesyccone energią. Artysta prawidłowo nawiązał do podobnej w nastroju treści.

Poza serią „Klub 7 Przygód” wydano jeszcze kilka powieści Minkowskiego, a część z nich również opatrzone ilustracjami. W *Wyspie szatana* (1988) dostajemy historię chłopca, który ucieka z domu, i który – jakże by inaczej! – spotyka na swej drodze dziewczynę oraz postanawia rozwikłać tajemnicę niezwyklej trąbki. A więc ponownie wątki miłosne przeplata autor z młodzieńczą przygodą, okraszając ją garścią psychologii i filozofii. Autorką okładki i ilustracji była **Barbara Lis-Romańczukowa** (ur. w 1935 r.), absolwentka gdańskiej PWSSP. Lekko kubizujące zarysy sylwetek, uzupełnione tłem z zauważalnymi cechami abstrakcji, emocjonalnie przywodzą na myśl opisywane powyżej prace Rychlickiego, choć tu wydają się solidniejsze w swym ugruntowaniu w płaszczyźnie, często zawarte w nierównych liniach ram, nadające wrażenie imitacji jakiegoś linorytu. Okładka Lis-Romańczukowej, mimo iż barwna, jest już oszczędniejsza i jednocześnie – jak się wydaje – mniej atrakcyjna wizualnie.

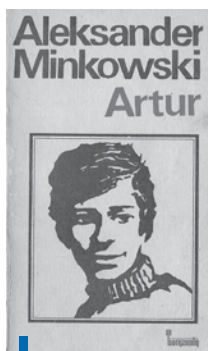
Do ciekawszych ilustracji należą prace **Wandy Orlińskiej** (1942-2017), absolwentki Wydziału Grafiki warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, która uzyskała dyplom w pracowni Marcina Szancera. W niewielkiej broszurce *Pojedynek z Johnem* (1970), wydanej w ramach wczesnej edycji serii „Ważne Sprawy Dziewcząt i Chłopców”, Orlińska uprawia ilustrację realistyczną z pewnym delikatnym zapędem impresjonistycznym: obrysy i wypełnienia skomponowane są z krótkich kresk i maźnięć, tam gdzie pojawia się biel, jest ona rozległa, potęgując w ten sposób dominację światła. Nastrój i wrażenie zdają się być elementami nadrzędnymi w stosunku do ukrytych emocji na twarzach bohaterów opowiadania.

W wielu innych książkach Minkowskiego, publikowanych przed rokiem 1991, ilustracja okładowa jest jedyną, na jaką decydowało się wydawnictwo. Trudno ocenić, czy były to dobre decyzje, zważywszy na fakt, iż proza Minkowskiego nie zawsze była łatwa do zilustrowania. Do lepszych i trudniejszych (w warstwie emocjonalnej) książek

autora należy *Dolina światła* (1985), opowiadająca o pobycie kilkunastoletniego Marcela w sanatorium dla dzieci cierpiących na anemię i białaczkę. Atmosfera choroby i śmierci jest w książce dojmująca i permanentna, choć oczywiście – jak to u Minkowskiego – nie brak tu miłości i konfrontacji dziecięcego świata ze światem dorosłych (w tym przypadku reprezentowanego przez doktora Jaela i Kucharza). Na okładce pierwszego wydania, autorstwa **Zdzisława Milacha** (1947-2011), widnieje odwrócona skulona postać na tle ośnieżonych gór. Można ją uznać za wieloznaczną, nienaprowadzającą na wyraźny trop w fabule, ale biorąc pod uwagę wyjątkowość treści, jej powagę, wybór takiej pracy jest moim zdaniem trafiony. Zdzisław Milach studiował w Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu, dyplom uzyskał w pracowni znanego grafika (twórcy m.in. grafiki użytkowej) – Macieja Urbańca.

Spójnością charakteryzowały się okładki do innej między wydawniczej serii – „Biblioteki Młodych” (wydawanej przez wydawnictwa: Poznańskie, Horyzonty, MAW, Naszą Księgarnię). Minkowski opublikował w niej *Grubego* i *Szaletstwa Majki Skowron* z okładkami wspomnianego już Zbigniewa Rychlickiego, który był autorem wszystkich okładek serii. Ich kolorystyka była trochę narzucona przez przynależność do serii, zawsze jednak formą i ekspresją odwoływały się one do dziecięcej i młodzieżowej natury. Były to kolejne edycje książek Minkowskiego pozbawione ilustracji wewnątrz tekstowych.

Podobny los spotkał dwie miniatury prozatorskie – *Artura* (1972) i *Grażynę* (1977), opublikowane w serii „Portrety”, poruszającej (podobnie jak „Ważne Sprawy Dziewcząt i Chłopców”) dojrzałe problemy natury emocjonalnej i egzystencjalnej. Na okładkach każdego tytułu serii pojawiał się portret głównego bohatera lub bohaterki noweli, wyrysowane ręką

Ilustracja Bogusław Orliński
Fot. ze zbiorów Autora

Bogusława Orlińskiego (ur. w 1941 r.), grafika i malarza, absolwenta Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (dyplom w pracowni Artura Nachta-Samborskiego). Oszczędność formy owych wizerunków oraz ich monochromatyczny druk podkreślały hierarchię, wedle której to treść książki była nadrzędna w stosunku do ich oprawy wizualnej.

Inne pozycje, w których jedynie ilustracja

okładkowa starała się w jakimś stopniu przybliżyć nastrój fabuły, to m.in. *Podróż na wyspę Borneo* (1969) oraz *Dowód tożsamości* (1981) – kolejna próbka głębszego przekazu. Na upartego można by uznać, że brak ilustracji rekompensuje w niej obecność, pośród bohaterów książki, Basiora – artysty uprawiającego asamblaż, i będącego wyraźnie wyobrażeniem Władysława Hasiora. Dowód tożsamości jest dzięki temu przesycony atmosferą sztuki i nawiązaniami do filozofii.

Dla porządku należy odnotować fakt późniejszych wznowień przedstawionych powyżej powieści Aleksandra Minkowskiego, choć estetycznie znajdują się one daleko od swoich poprzedników. Problem ten zresztą dotyczy nie tylko reedycji Minkowskiego, bo i Niziurski, i Bańdaj, i Nienacki (oraz kilku jeszcze innych autorów podobnego pokroju) sprofanowano jarmarczными okładkami wydań z lat 90. XX w. i późniejszymi, pełnymi dziwacznych ilustracji i nieprzemyślanych fotografii. Dlatego też powyższy szkic pozwolę sobie zakończyć na przełomie lat 80. i 90. XX w.

Artur Nowakowski

Stron 260, cena 35 zł

Już w sprzedaży

Archiwa dźwiękowe w Polsce – kolekcje, popularyzacja, rekonstrukcja

pod redakcją Małgorzaty Kozłowskiej

Materiały zebrane w tej publikacji zostały zaprezentowane podczas dwóch kolejnych ogólnopolskich sympozjów organizowanych przez Sekcję Fonotek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Problemy analizowane przez autorów publikacji są ważną refleksją na temat znaczenia ochrony dorobku fonograficznego jako formy niematerialnego dziedzictwa kulturowego w tworzeniu poczucia tożsamości i ciągłości wspólnoty w świecie ewoluujących norm i wartości.

Zamówienia: Wydawnictwo SBP (<http://www.sbp.pl/sklep; sprzedaz@sbp.pl>)

Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w czołówce bibliotek medycznych w Polsce

Raport z badań

Biblioteki naukowe, w tym akademickie, pełnią bardzo ważną funkcję naukową i edukacyjną, zapewniają dostęp do literatury niezbędnej do prowadzenia prac naukowo-badawczych, również same prowadzą taką działalność w zakresie bibliotekoznawstwa, informacji naukowej i dziedzin pokrewnych.

W dzisiejszych czasach jednym z głównych kryteriów skuteczności pracy bibliotek stała się satysfakcja użytkowników korzystających z ich usług. Poznanie jakości świadczonych przez biblioteki usług zrodziło potrzebę ogólnopolskich badań poziomu satysfakcji użytkowników w ramach projektu „Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych”. Badania przeprowadzono po raz pierwszy w 2017 r. i wzięły w nich udział 32 biblioteki akademickie, w tym Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego (BGUMed.). Głównym ich celem było poznanie stopnia satysfakcji użytkowników z całości usług świadczonych przez bibliotekę, poprzez wyznaczenie globalnego wskaźnika „Satysfakcja użytkowników” oraz z poszczególnych usług i form pracy dzięki szczegółowym wskaźnikom satysfakcji. Wskaźnik ten w badaniach ogólnopolskich osiągnął średnią notę – 4,39, a w BGUMed. przekroczył tę wartość i wyniósł 4,5.

Kwestionariusz ankiety „Badanie satysfakcji użytkowników biblioteki” zawierał pytania zamknięte, jedno- i wielokrotnego wyboru. Dotyczyły one m.in. celów odwiedzin biblioteki przez użytkowników, oceny oferowanych usług – łącznie oceniono 20 elementów, poczynając od wa-

runków lokalowych, a na kompetencjach i dyspozycyjności pracowników kończąc.

W ankiecie przeprowadzonej w bibliotece zebrano 724 kwestionariusze. W badaniu wzięli udział: studenci, doktoranci, pracownicy naukowcy i naukowo-dydaktyczni oraz pracownicy ochrony zdrowia i inne osoby zainteresowane literaturą medyczną.

Znaczną część respondentów stanowiły kobiety – 72,5% ankietowanych, a analiza struktury wieku wskazuje, że najczęściej naszą bibliotekę odwiedzają osoby w przedziale wieku 20-24 lata – stanowiące 63% badanych. W zależności od statusu użytkownika – obok studentów (77,35%), najliczniej reprezentowaną grupą byli nauczyciele akademicki i doktoranci.

Bardzo wysokie oceny przypadły pracownikom naszej biblioteki – bez fachowych i życzliwych dla użytkowników bibliotekarzy nie byłoby możliwe sprawne prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej bibliotek.

Użytkownicy biblioteki wysoko ocenili również warunki lokalowe, wyposażenie oraz możliwość korzystania z komputerów i internetu. Po latach zaniedbań remontowych odnowione wnętrza oraz atrakcyjne warunki pracy przyciągają nie tylko stałych, ale i nowych użytkowników.

Sporym zaskoczeniem okazała się ocena zbiorów bibliotecznych – zasoby elektroniczne i audiowizualne zyskały wyższą notę niż tradycyjne, drukowane. Jednak, mimo powszechnego już dostępu do zasobów online, użytkownicy nadal

Jak Pan/i ocenia:	Ocena N=724 liczba/odsetek					
	Bardzo źle	Źle	Przeciętnie	Dobrze	Bardzo dobrze	Nie dotyczy
Pracowników biblioteki	7 0,97	10 1,38	34 4,70	154 21,27	503 69,48	16 2,21
Dyspozycyjność pracowników	9 1,24	9 1,24	44 6,08	167 23,07	456 62,98	39 5,39
Kompetencje pracowników	5 0,69	3 0,41	23 3,18	121 16,71	535 73,90	37 5,11
Kulturę obsługi (życzliwość, nastawienie, pomoc)	6 0,83	14 1,93	31 4,28	142 19,61	513 70,86	18 2,49
Całość usług bibliotecznych	4 0,55	10 1,38	42 5,80	234 32,32	434 59,94	-
Warunki lokalowe i czytelność oznakowania w bibliotece	11 1,52	7 0,97	35 4,83	171 23,62	479 66,16	21 2,90
Zasoby elektroniczne	6 0,83	23 3,18	65 8,98	195 26,93	252 34,81	183 25,27

odwiedzają naszą bibliotekę przede wszystkim w celu wypożyczenia książek bądź skorzystania ze zbiorów na miejscu, a także dlatego, że potrzebują odpowiedniego miejsca do nauki i pracy.

Badanie satysfakcji pozwoliło poznać potrzeby i zwyczaje użytkowników bibliotek. Stwarza to szansę na poprawę i dopracowanie niżej ocenianych elementów. Wyniki przeprowadzonych

badań i ogólna nota są powodem do zadowolenia i dumy nie tylko dla BGUMed, ale i pozostałych placówek biorących udział w badaniach, jednocześnie dają nam motywację do dalszej pracy, by następne badania wypadły jeszcze lepiej.

Kamila Machowina
Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

Naszej Drogiej Koleżance

Elżbiecie Stefańczyk

Redaktor Naczelnej „Bibliotekarza”

Przewodniczącej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 2005-2017

wyrazy głębokiego współczucia z powodu śmierci

Męża

składają
koleżanki i koledzy

z redakcji „Bibliotekarza”,
Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich,
Biura ZG SBP,
Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP

WSPOMAGANIE SZKÓŁ I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

3 lata doświadczeń

Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze

*„Wielu z nas potrafi więcej od niektórych z nas...
Ale nikt nie potrafi tyle, co my wszyscy razem”.*

Tom Wilson

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze (PBW) organizuje i prowadzi wspomaganie szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną. Zadanie jest realizowane zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz. U. z 2013 r. poz. 369).

Organizując i prowadząc wspomaganie, dyrektor PBW w Zielonej Górze podpisała porozumienia o współpracy ze szkołami, placówkami oświatowymi, samorządem lokalnym i stowarzyszeniami. Wśród podmiotów znalazły się Stowarzyszenie „Wielka Liga”, Wydział Oświaty, Kultury i Sportu oraz Szkoła Podstawowa nr 5 im. Polskich Noblistów w Żarach, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Babimoście oraz placówki działające w Zielonej Górze: Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego, Miejskie Przedszkole nr 34 „Rozśpiewane Przedszkole”, Miejskie Przedszkole nr 39 „Słoneczko” oraz Tere-nowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, prowadzący Ośrodek Interwencji Kryzysowej.

PBW realizuje w lokalnym środowisku oświatowym funkcje edukacyjne, czyli poznawcze, kształtujące i wychowawcze oraz informacyjne i kulturotwórcze. Przez prawie 70 lat swojego funkcjonowania wypracowała własne, efektywne

i twórcze formy wsparcia lubuskiego środowiska oświatowego. W niniejszym opracowaniu zostanie zaprezentowana oferta wspomagania, realizowana w PBW oraz efektywne formy pracy edukacyjnej biblioteki w latach 2016-2018. Posiada ona duży dorobek w tej dziedzinie. Doświadczenia i różnorodne formy pracy mogą być pomocą lub inspiracją dla innych.

Wspomaganie polega na przeprowadzaniu działań mających na celu poprawę jakości pracy szkoły lub placówki oraz organizowaniu i prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli. W ramach kompleksowego wspomagania placówek biblioteka proponuje następujące formy wsparcia: zajęcia edukacyjne, gromadzenie literatury zgodnie z potrzebami placówki oświatowej, warsztat informacyjny biblioteki – wyszukiwanie źródeł w zasobach PBW w Zielonej Górze, nowy system doskonalenia nauczycieli, opracowanie Tematycznych Zestawień Bibliograficznych na wskazany temat, współpraca ze środowiskiem oświatowym – organizowanie konferencji, spotkań, wystaw oraz sieci współpracy i samokształcenia.

OFERTA WSPOMAGANIA SZKÓŁ I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

Diagnoza potrzeb lokalnego środowiska oświatowego została przeprowadzona w oparciu o opracowaną w PBW ankietę „Potrzeby informacyjne użytkowników oraz opinia na temat pracy

Biblioteki w świetle badań ankietowych”, ponieważ zależało nam na poznaniu aktualnych potrzeb użytkowników oraz uzyskaniu opinii na temat efektów naszej dotychczasowej pracy edukacyjnej. Chcemy doskonalić ofertę wspomagania, by jeszcze lepiej realizować swoje zadania, zgodnie ze standardami w zakresie bazy, wyposażenia, zasobów bibliotecznych i usług w przedmiocie wspierania procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli oraz pomocy bibliotekom szkolnym. Wyniki badań były podstawą optymalizacji i doskonalenia pracy placówek na kolejne lata.

W pakiecie edukacyjnym oferujemy przede wszystkim bogatą kolekcję książek naukowych i popularnonaukowych z zakresu pedagogiki, psychologii i innych nauk społecznych oraz czasopisma metodyczne i zbiory specjalne. Szczegółowa oferta wspomagania szkół i placówek oświatowych została podzielona na grupy tematyczne: dla rad pedagogicznych, nauczycieli, bibliotek szkolnych, przedszkolaków, uczniów i studentów. Wszystkim zainteresowanym proponujemy również materiały repertuarowe na różne uroczystości szkolne, przygotowywanie tematycznych zestawień bibliograficznych (TZB), zgodnie z zapotrzebowaniem naszych użytkowników oraz wystawy, które można wypożyczyć z PBW.

Zestawienie tematów, których adresatem są [rady pedagogiczne](#) zawiera następujące tytuły wykładów: „Magia czytania. Rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży”, „Zasoby PBW przydatne nauczycielom rozpoczynającym pracę w zawodzie”, „Zbiory PBW. Czasopisma nieodzwonne w pracy nauczyciela” oraz „Rekomendacja zbiorów PBW pomocnych w przygotowaniu lekcji wychowawczych”.

Wykaz tematów wspomagania dedykowanych [nauczycielom](#) obejmuje zagadnienia: „Gromadzenie zbiorów”, „Multimedialne biblioteki edukacyjne” – wykorzystanie TIK w pracy nauczyciela, „Opracowanie formalno-rzeczowe wydawnictw ciągłych”, „Opracowanie formalno-rzeczowe wydawnictw zwartych – JHP BN, UKD”, „Opracowanie formalno-rzeczowe zbiorów multimedialnych”, „Prezentacja oferty edukacyjnej i usług PBW w ramach posiedzeń Rad Pedagogicznych lubuskich szkół”, „Przepisy prawne dotyczące funkcjonowania bibliotek szkolnych”, „Skontrum w bibliotece”, „Wykorzystanie warsztatu informacyjnego oraz zasobów PBW w celach edukacyjnych” – spotkania indywidualne i grupowe, „Zasady sporządzania zestawień bibliograficznych, bibliografii podmiotowych, przedmiotowych”, „Zasoby biblio-

tek cyfrowych – warsztaty indywidualne i grupowe”, „Magia czytania. Rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży” – wykład dla rad pedagogicznych oraz „Zasoby PBW przydatne nauczycielom rozpoczynającym pracę w zawodzie”, „Zbiory PBW. Czasopisma nieodzwonne w pracy nauczyciela”, „Rekomendacja zbiorów PBW pomocnych w przygotowaniu lekcji wychowawczych”. Wśród naszych propozycji uwzględniliśmy również rodziców, proponując im wykład „Książka w życiu najmłodszych. Pozytywny wpływ czytania książek na rozwój dziecka”. Nauczyciele chętnie korzystają z tej formy wsparcia ich pracy.

Pakiet PBW skierowany do [bibliotek szkolnych](#) proponuje wspomaganie w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką. Udzielamy również indywidualnych konsultacji nauczycielom bibliotekarzom w zakresie działalności bibliotecznej i realizacji programów czytelniczych. Zachęcamy do promowania swojej placówki w formie wystawy w Wypożyczalni PBW. Serdecznie zapraszamy do udziału w pracach sieci współpracy i samokształcenia oraz w corocznym Forum Bibliotek Szkolnych Województwa Lubuskiego.

Wsparcie działań dydaktyczno-wychowawczych w [przedszkolach](#) odbywało się poprzez realizację oferty edukacyjnej przygotowanej przez bibliotekę, w oparciu o *Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*.

Tematy spotkań edukacyjnych dla przedszkolaków obejmują następujące obszary tematyczne: „Polska – moja ojczyzna” – zajęcia z edukacji patriotycznej, „Niedźwiadek Wojtek i inne znane misie”, „Poznajemy figury geometryczne”, „Lokomotywa... Przedszkolaka wzywa”, „Spotkanie z książką w bibliotece” – rozbudzanie zainteresowań czytelniczych dzieci, „Spotkanie z pluszowym misiem”, „Z wizytą w PBW – Kącik Małego Czytelnika”, „Zabawy literackie w bibliotece”, „Zabawy z porami roku”, „Bezpieczna droga (zasady ruchu drogowego)”, „Jesień z językiem (3, 4-latki)”, „Dostęp do wody” – edukacja globalna z wykorzystaniem opowieści *Po drugiej stronie gór* A. Onichimowskiej w formie teatryku kamishibai” oraz „Smaczne zagadki” – zajęcia z edukacji globalnej. Proponujemy też zajęcia biblioterapeutyczne „Dlaczego marzenia? Stań się jak motyl” z użyciem teatryku kamishibai „O gąsienicy, która zmieniła się w motyla”.

Dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli przedszkoli i dzieci cieszył się cykl zajęć bibliote-

rapeutycznych „Kuferek pełen baśniowych fantazji” z wykorzystaniem baśni Hansa Christiana Andersena *Brzydkie kaczątko* i *Królowa Śniegu* oraz z wykorzystaniem książki Katarzyny Szestak Szary *domek*. Uznanie nauczycieli znalazł także pakiet, składający się z czterech zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem biblioterapii „Terapeutyczna wartość literatury”: „Słuchaj rodziców kaczor- kul!” – zajęcia z wykorzystaniem bajki T. Buzzeo *Kaczorek Gapuś*, „Obcy wśród nas” – zajęcia z wykorzystaniem opowiadania M. Velthuijsa *Żabka i obcy*, „Moje zaczarowane drzewo” – zajęcia z wykorzystaniem opowiadania C. Kruusval *Jablonka Eli* oraz „Sprzątanie, trudna sprawa” – zajęcia z wykorzystaniem opowiadania J. i T. Wieslanderów *Mama Mu sprząta*. Tematyka zajęć edukacyjnych dla przedszkolaków jest różnorodna i na bieżąco aktualizowana, stosownie do oczekiwań środowiska.

W przedszkolach prowadzono również działania promujące czytelnictwo poprzez czytanie bajek i baśni. Głośne czytanie przynosi duże korzyści dzieciom, ponieważ rozwija ich zainteresowania czytelnictwem, poszerza wiedzę ogólną, wspomaga pamięć, uwalnia na piękno języka i wzbogaca słownictwo. Wyrabia w dzieciach nawyk obcowania z książką i wskazuje dobry sposób spędzania wolnego czasu.

Oferta wspomagania PBW dla uczniów została podzielona na dwa etapy edukacji dzieci i młodzieży: szkołę podstawową i ponadpodstawową.

Koncepcja zajęć edukacji wczesnoszkolnej obejmuje następujące tematy: „Jak zbudowana jest książka? Tworzymy i wydajemy własną”, „Moi ulubieni bohaterowie bajek” – scenariusz zajęć dla klas I-III, „Mały Ratowniczek” – zajęcia z zasad udzielania pierwszej pomocy (w dwóch częściach) oraz cykl zajęć biblioterapeutycznych „Kuferek pełen baśniowych fantazji” z wykorzystaniem baśni Hansa Christiana Andersena *Brzydkie kaczątko* i *Królowa Śniegu* oraz zajęcia z książki Katarzyny Szestak Szary *domek*.

Ciekawymi propozycjami lekcji dla dzieci najmłodszych są zajęcia w formie teatrzyku kamishibai: „Edukacja dla wszystkich!” – zajęcia z wykorzystaniem bajki *Szkoła Czi-Tam*, „Odkrywamy peruwiański świat Puszczy Amazońskiej” – zajęcia z edukacji globalnej, „Dostęp do wody – edukacja globalna z wykorzystaniem opowieści *Po drugiej stronie gór* A. Onichimowskiej, „Dłaczego marzenia? Stań się jak motyl!” – „O gaśienicy, która zmieniła się w motyla” oraz „Koci świat” – zajęcia z wykorzystaniem bajki *Kotka Milusia*.

Zestaw tematów lekcji dla klas IV-VI szkoły podstawowej uwzględnia następujące obszary tematyczne: „Czasopisma dla dzieci: źródło wiedzy i rozrywki. Budowa czasopisma.”, „Historia książki – od tabliczki glinianej do książki drukowanej”, „Książka dawna w zbiorach PBW – cymelia”, „Książka od kuchni – poznajemy budowę książki”, „Od zakupu do czytelnika – droga książki w bibliotece”, „Ziemia Lubuska w legendach”, „Polskie baśnie i legendy”, „Zrób sobie mema” – wykorzystanie TIK w popularyzacji czytelnictwa, oraz „Edukacja dla wszystkich!” – zajęcia z wykorzystaniem bajki *Szkoła Czi-Tam* w formie teatru kamishibai. Dla klas VII i VIII szkoły podstawowej proponujemy po pięć tematów zajęć. Pierwszy blok edukacyjny to tematy „Bezpieczeństwo w internecie. Odpowiedzialne korzystanie z mediów społecznych”, „Prosto i rzetelnie korzystam z informacji z poszanowaniem praw autorskich”, „Sztuka perswazji, czyli język wpływu i manipulacji”, „Biblioteka skarbcem kultury” oraz „I ty możesz zostać dziennikarzem” – sporządzamy wywiad. W drugim bloku tematów są poruszane następujące zagadnienia tematyczne: „Ochrona własności intelektualnej w kulturze cyfrowej”, „Prawa i obowiązki internauty – bezpieczne i etyczne poruszanie się w sieci”, „Słowniki w samokształceniu ucznia”, „Technologia informacyjna w popularyzowaniu czytelnictwa” oraz „Wywiad dziennikarski jako gatunek publicystyczny”.

Pakiet lekcji dla uczniów szkół ponadpodstawowych obejmuje dziesięć tematów: „Czasopisma dla młodzieży – wiem o nich wszystko. Budowa czasopisma”, „Elektroniczna wypożyczalnia krok po kroku”, „Historia książki – od tabliczki glinianej do książki drukowanej”, „Książka dawna w zbiorach PBW – cymelia”, „Książka w literaturze i sztuce”, „Słowniki i poradniki językowe – wykorzystanie i zastosowanie w nauce własnej”, „Stosowanie opisu bibliograficznego w bibliografii załącznikowej”, „Wyszukiwanie informacji w bibliotecznych katalogach online oraz zasobach bibliotek cyfrowych (np. Kolekcje: Biblioteka Narodowa, Cyfrowa Biblioteka Narodowa POLONA, Biblioteka Literatury Polskiej w Internecie, Narodowe Archiwum Cyfrowe, Wolne Lektury)”, „Wyszukiwanie źródeł w zasobach PBW – warsztat informacyjny biblioteki” oraz „Z wizytą w PBW – warsztat i system informacyjny biblioteki. Źródła informacji. Ogólne zasady korzystania ze zbiorów”.

Oferta edukacyjna PBW skierowana jest również do studentów i obejmuje cztery obszary tematyczne: „Elektroniczna wypożyczalnia krok po

kroku”, „Od zakupu do czytelnika – droga książki w bibliotece”, „Szkolenia biblioteczne, praktyki zawodowe” oraz „Zasady sporządzania zestawień bibliograficznych, bibliografii podmiotowych, przedmiotowych”.

Praktyczną i atrakcyjną formą wsparcia nauczycieli są **materiały repertuarowe**. W czytelnicy biblioteki, na zainteresowanych, czekają przygotowane scenariusze uroczystości szkolnych, które są przydatne przy organizowaniu różnych uroczystości, apeli, spotkań, inscenizacji i przedstawień teatralnych. Scenariusze repertuarowe są pomocą i inspiracją w pracy z dziećmi i młodzieżą. Przykładowe zestawy tematyczne scenariuszy: Dzień Edukacji Narodowej, Dzień otwarty szkoły, Otręsiny, Pasowanie na ucznia, Pożegnanie przedszkola i szkoły, Przyjęcie w poczet czytelników, Rozpoczęcie roku szkolnego, Święto szkoły, święto patrona, Zakończenie roku szkolnego.

W ramach wspomagania szkół i placówek oświatowych oraz inspiracji aktualnymi wydarzeniami proponujemy nauczycielom wypożyczenie, przygotowanych w PBW, atrakcyjnych wystaw tematycznych i okolicznościowych. Przykładowe tematy wystaw: Agresja i przemoc, Animaloterapia, Arteterapia – leczenie sztuką, Biblioterapia – słowa, które leczą i inspirują, Bolesław Leśmian – Poeta! – Znawca mgły i wina, „Chciałbym wszystkie takie chwile ocalić od zapomnienia” – Konstanty Ildefons Gałczyński, Edukacja globalna, Edukacja włączająca, Edukacja przez zabawę, Lubuskie zaprasza, Magiczny świat fantazy – czarowanie słowem i obrazem, Michał Kaziów (1925–2001), „Można odejść na zawsze, by stale być blisko” ks. Jan Twardowski (1915–2016), Multiświat WWW: tworzymy kulturę szacunku w sieci, Na niebiesko dla autyzmu, „Podaj mi rękę – mówił anioł – oto się stajesz zapatrzeniem gwiazd” – Krzysztof Kamil Baczyński, Rozwój i jakość kształcenia zawodowego, Znani, czytani, lubiani... – autobiografie, biografie, wspomnienia, Życie i twórczość Stanisława Wyspiańskiego.

REALIZACJA WSPOMAGANIA SZKÓŁ I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

Biblioteka prowadziła prace nad projektem unijnym „Lubuskie Centrum Bibliotek Szkolnych” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020, działanie 2.1 Rozwój społeczeństwa informacyjnego. Wspomaganie i współpraca z 30 bibliotekami szkół ponadgimnazjalnych południowej części województwa lubuskiego. Przeprowadziliśmy nowatorskie ba-

dania „Systemy informatyczne w bibliotekach szkolnych”, których celem było poznanie aktualnych systemów informatycznych w bibliotekach szkolnych południowej części województwa lubuskiego (monitoring został przeprowadzony w latach 2015–2016). Wyniki badań przedstawiono na zorganizowanej przez PBW konferencji „Nowoczesne technologie w edukacji”, adresowanej dla dyrektorów szkół województwa lubuskiego. Na konferencji zaprezentowano ponadto doświadczenia biblioteki w podnoszeniu kompetencji zawodowych oraz procesie wymiany doświadczeń nauczycieli „Organizowanie i prowadzenie wspomagania – nowe zadania bibliotek pedagogicznych. Sieci współpracy i samokształcenia jako nowa forma doskonalenia nauczycieli”. Przedstawiono zagadnienia dotyczące poziomu kompetencji cyfrowych naszego społeczeństwa w wystąpieniu „Trendy rozwoju technologii informatycznych w bibliotekach” oraz projekt „Net Man for Schools – system zarządzania e-learningiem w szkole”, w którym omówiono zalety oprogramowania pedagogicznego NetMan for Schools. Zwieńczeniem konferencji było wystąpienie „Możliwości pozyskiwania funduszy unijnych dla bibliotek szkolnych” o wykorzystaniu funduszy unijnych we wsparciu rozwoju infrastruktury tych bibliotek. Z okazji konferencji w holu wystawowym biblioteki zorganizowano wystawę okolicznościową.

Wspomagając nauczycieli bibliotekarzy bibliotek szkolnych w realizacji zadań dydaktycznych, biblioteka była inicjatorem i gospodarzem Forum Bibliotek Szkolnych Województwa Lubuskiego. Jest ono miejscem zdobywania wiedzy przez nauczycieli, ale również przestrzenią dzielenia i wymiany doświadczeń. Tematami spotkań instrukcyjno-metodycznych dedykowanych nauczycielom bibliotekarzom lubuskich szkół było „Polubić czytanie. Czytelnictwo dzieci i młodzieży”, „Biblioteka-informacja-komunikacja” oraz „Kreatywny bibliotekarz”. Spotkaniom nauczycieli towarzyszyły wystawy, związane z tematami forum: „Książki naszych dzieci”, „Biblioteka-informacja-komunikacja” oraz „Oblicza kreatywności”.

Mając na uwadze podniesienie jakości oświaty w lokalnym środowisku, w latach 2016–2018 w PBW w Zielonej Górze przeprowadzano także inne zbiorowe spotkania edukacyjne. Przykładem może być konferencja metodyczna „Jak wykorzystać zasoby Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w pracy nauczyciela polonisty i bibliotekarza”, zorganizowana wspólnie z Samorządowym Ośrodkiem Doskonalenia i Doradztwa w Zielonej Górze

oraz seminaria dla nauczycieli i uczniów lubuskich szkół „Walory kreatywności muzycznej” oraz „Za co Richard Thaler otrzymał w 2017 roku Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii, czyli o błędach poznawczych, które wpływają na zachowania ludzi”. Na zamówienie dyrektorów placówek oświatowych biblioteka realizuje również edukację pedagogiczną rodziców oraz szkoleniowe rady pedagogiczne.

Od dziewięciu lat PBW włącza się w obchody Dnia Bezpiecznego Internetu (DBI), który ma na celu inicjowanie i propagowanie działań na rzecz bezpiecznego dostępu dzieci i młodzieży do zasobów internetowych, zapoznanie rodziców i nauczycieli z problematyką bezpieczeństwa w sieci oraz promocję przyjaznego wykorzystywania internetu. W tym celu biblioteka organizowała spotkania edukacyjno-profilaktyczne z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). W 2016 r. spotkanie edukacyjno-profilaktyczne DBI zostało przeprowadzone pod hasłem „Lepszy internet zależy od Ciebie!”. W latach następnych z okazji DBI zorganizowano dwie konferencje „Razem zmieniamy internet na lepsze” oraz „Tworzymy kulturę szacunku w sieci”. Spotkaniom towarzyszyły wystawy tematyczne. Oferta DBI jest skierowana do lubuskich szkół, głównie uczniów starszych klas szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz pedagogów i wychowawców.

Dużym zainteresowaniem wśród uczniów szkół ponadpodstawowych i nauczycieli cieszyły się organizowane w PBW spotkania literackie „Sienkiewicz czytany dzisiaj”, „Joseph Conrad nasz współczesny”, „Znawca mgły i zaświatów – życie i twórczość Bolesława Leśmiana” oraz „Sowie zagadki”. Jak czytać wiersze Zbigniewa Herberta? – spotkanie poświęcone życiu i twórczości Zbigniewa Herberta.

W bibliotece odbywały się również, adresowane do młodzieży szkół ponadpodstawowych i nauczycieli oraz innych zainteresowanych, spotkania edukacyjno-historyczne „Kraj bez granic – obraz Polski na progu niepodległości” z okazji jubileuszu 100-lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości oraz „... Szli wtedy wszyscy” z okazji 100. Rocznicy Powstania Wielkopolskiego. Spotkaniom towarzyszyły wystawy: „I rzekła na koniec Polska: ktokolwiek przyjdzie do mnie będzie wolny i równy, gdyż ja jestem Wolność” – A. Mickiewicz, Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego oraz „2018 Rokiem Powstania Wielkopolskiego”. PBW była także organizatorem konwersatorium historycznego „Sławne kobiety – uczone Polki –

fakty i mity”, skierowanego do tej samej grupy odbiorców.

Realizując założenia systemu wspomagania szkół i nauczycieli w PBW w Zielonej Górze podnoszono poziom kompetencji nauczycieli bibliotekarzy, polonistów i pedagogów poprzez prowadzenie trzech sieci współpracy i samokształcenia, obejmujące obszary: „Skuteczne sposoby zachęcania uczniów do czytania i rozwijania kompetencji czytelniczych”, „Terapeutyczna wartość literatury – zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem biblioterapii” oraz „Sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy” (zainteresowanych tematyką działalności sieci zapraszamy do zapoznania się z publikacją zamieszczoną w „Bibliotekarzu” 2018, nr 11, s. 18-21).

Idea partnerstwa w rozwijaniu kompetencji czytelniczych i promocji czytelnictwa jest nam szczególnie bliska, dlatego włączyliśmy się w inicjatywę współorganizacji ogólnopolskiego konkursu „Wielka Liga Czytelników” poprzez objęcie funkcji Koordynatora Wojewódzkiego na obszarze województwa lubuskiego. Biblioteka brała również udział w wieloletnim Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa 2016-2020. Priorytet 3 Zakup nowości wydawniczych dla bibliotek pedagogicznych, realizowanym przez MEN w latach 2016-2020. Od października 2015 r. PBW w Zielonej Górze, uczestniczy w Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa jako placówka konsultacyjna dla bibliotek szkolnych w regionie w charakterze konsultanta i opiniodawcy zakupu nowości do bibliotek szkolnych.

W siedzibie biblioteki w Zielonej Górze odbyła się Gala Finałowa Konkursu Plastycznej Twórczości Dziecięcej „Książka – skarb w moim domu”. PBW była współorganizatorem wojewódzkiego konkursu „Droga do marzeń przez szczęście, przypadek czy wytrwały wysiłek” oraz Gali Finałowej, wspólnie z Polskim Towarzystwem Zapobiegania Narkomanii Oddział w Zielonej Górze, którą zorganizowano w formie artystyczno-piknikowej na zielonogórskim deptaku.

Realizacja zadań oświatowych w PBW w Zielonej Górze odbywała się także poprzez inną działalność edukacyjno-informacyjno-czytelniczą jak udział w ogólnopolskim przedsięwzięciu Narodowe Czytanie, którego celem jest promocja czytelnictwa. Zgodnie z wieloletnią tradycją, biblioteka uczestniczyła w programie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Tydzień Bibliotek, który ma na celu popularyzację czytelnictwa i bibliotek. W omawianym okresie impreza odbywała się pod

hasłami „Biblioteka inspiruje”, „Biblioteka. Czyścić!” oraz „(Do)wolność czytania”.

W celu podniesienia poziomu jakości oświaty w regionie oraz promując czytelnictwo PBW w Zielonej Górze, tradycyjnie od lat, prowadzi różne akcje czytelniczo-edukacyjne, np.: Bezpieczne Wakacje – ogólnopolska akcja popularyzująca ideę zwiększenia poziomu bezpieczeństwa spędzania wolnego czasu przez dzieci, młodzież i dorosłych. Projekt jest propagowany na stronie internetowej PBW oraz poprzez realizację zajęć edukacyjnych. Uczestniczymy w akcji Fundacji SYNAPSIS – Miesiąc Wiedzy na Temat Autyzmu. Partycypujemy także w kampanii Zaczytani.org, której celem jest zbiórka książek na wyposażenie bibliotek Małego Pacjenta. Bierzymy udział w ogólnopolskiej inicjatywie Święto Książki na św. Jana, która ma promować czytelnictwo poprzez zachęcanie do kupowania książek jako prezent dla rodziny lub znajomych. Czytelnik, który w tym dniu odwiedził bibliotekę miał szansę otrzymać w prezencie książkę. Od kilku lat, w Wypożyczalni PBW funkcjonuje Kącik Małego Czytelnika, który jest przestrzenią specjalnie wyznaczoną dla małego dziecka, które towarzyszy dorosłym podczas odwiedzin w bibliotece. W czasie, gdy opiekun poszukuje informacji i wypożycza literaturę, dziecko może oglądać książeczki, pobawić się zabawkami lub rysować i malować kredkami. Prace dzieci prezentujemy na tablicy korkowej, znajdującej się obok kącika. Również w Wypożyczalni PBW odbywa się akcja uwalniania książek Bookcrossing, czyli Ogólnopolskie Święto Wolnych Książek.

Popularnymi formami oświatowej działalności biblioteki były różne ekspozycje wystawiennicze. W celach edukacyjnych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Zielonej Górze przygotowano i prezentowano wystawy tematyczne i okolicznościowe, wystawy wirtualne, plansze tematyczne i karty naukowo-historyczne oraz promowano zbiory Czytelnika na innych ekspozycjach. Na stronie internetowej PBW www.pbw.zgora.pl prezentowane są dwie wystawy wirtualne: „Cymelia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej” oraz „Lubuskie w książce”. Wystawy tematyczne są prezentowane w pomieszczeniu Wypożyczalni, wystawy okolicznościowe w holu wystawienniczym biblioteki. W Czytelniku PBW w Zielonej Górze eksponowano ponadto karty naukowo-historyczne „Kalendarz Rocznic”, tablicę prezentującą ważne wydarzenia oraz rocznice ludzi kultury i nauki.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA W LICZBACH

Adresatem szkoleń grupowych, organizowanych przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Zielonej Górze, były dzieci przedszkolne, uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych, studenci, nauczyciele oraz inni zainteresowani zdobywaniem lub pogłębianiem wiedzy.

W latach 2016-2018, współpracując z lokalnym środowiskiem oświatowym, w PBW zrealizowano 267 grupowych szkoleń dla 5394 osób, w tym 73 lekcje biblioteczne dla 1131 uczestników, 136 spotkań edukacyjnych dla 2942 przedszkolaków i ich opiekunów. Biblioteka gościła w swojej siedzibie 36 wycieczek, w których uczestniczyło 661 osób (uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, przedszkolaków z opiekunami oraz bibliotekarzy). Nauczyciele bibliotekarze PBW przeprowadzili w lubuskich placówkach oświatowych 22 inne spotkania edukacyjne (szkoleniowe rady pedagogiczne, edukacja pedagogiczna rodziców, LAN-studia podyplomowe) dla 660 osób.

Szkolenia indywidualne

Lata	Użytkownicy
2016	2970
2017	2371
2018	2351
Ogółem	7692

W siedzibie PBW odbyły się 7692 indywidualne szkolenia czytelników z wykorzystaniem warsztatu informacyjno-bibliograficznego.

W ramach prowadzonego przez bibliotekę wspomaganie, w omawianym okresie, przeprowadzono 396 zbiorowych działań edukacyjnych dla 10 799 osób, w tym 267 szkoleń zbiorowych dla 5394 uczestników. W 35 innych formach edukacyjnych (konferencje, spotkania literackie, spotkania instrukcyjno-metodyczne i spotkania edukacyjno-historyczne), które odbyły się w bibliotece, wzięły udział 2204 osoby. Zorganizowano i eksponowano 94 ekspozycje wystawiennicze dla 3201 zainteresowanych osób.

WNIOSKI

W latach 2016-2018 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. M. Grzegorzewskiej w Zielonej Górze kontynuowała i rozwijała, zainicjowaną w latach ubiegłych, współpracę z lokalnym środo-

wiskiem oświatowym w celu realizacji zadań opiekuńczych, wychowawczych i dydaktycznych, w tym w wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, wspierając nauczycieli, wychowawców i pedagogów w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Prowadziła prace nad projektem unijnym „Lubuskie Centrum Bibliotek Szkolnych” w oparciu o pionierskie badania „Systemy informacyjne w bibliotekach szkolnych”. Diagnostowała potrzeby i oczekiwania środowiska edukacyjnego przeprowadzając badanie ankietowe. Realizowała założenia nowego systemu wspomagania szkół i nauczycieli poprzez prowadzenie form doskonalenia nauczycieli – sieci współpracy i samokształcenia.

Biblioteka była inicjatorem licznych przedsięwzięć dla szkół i innych placówek oświatowych, m.in.: konferencji metodycznych, konferencji profilaktyczno-edukacyjnych i różnych spotkań instrukcyjno-metodycznych dla nauczycieli bibliotekarzy województwa lubuskiego oraz Forum metodycznego, skierowanego do tej samej grupy odbiorców. Zainteresowaniem i uznaniem cieszyły się także szkoleniowe rady pedagogiczne, edukacja pedagogiczna rodziców, konkursy czytelnicze,

różne akcje czytelniczo-edukacyjne oraz inne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjno-informacyjno-czytelniczym.

Na zajęciach edukacyjnych i wycieczkach biblioteka gościła w swojej siedzibie dzieci z przedszkoli, uczniów szkół wszystkich szczebli nauczania i placówek opiekuńczo-wychowawczych z nauczycielami. Zajęcia edukacyjne odbywały się również w przedszkolach oraz szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Udzielano informacji bibliotecznych nauczycielom oraz bibliotekarzom szkolnym, przekazywano informacje na temat wystaw organizowanych w PBW i możliwości ich udostępniania.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. M. Grzegorzewskiej w Zielonej Górze wypracowała skuteczne i atrakcyjne zarazem metody wspomagania lokalnego środowiska oświatowego, które miały wpływ na podniesienie jakości lubuskiej oświaty.

Jolanta Jordan-Wechta
Marzena Szafińska-Chadała
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze

▶▶ W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Biblioteka Śląska w Katowicach na spotkaniu „Dzień dziecka retro. Spotkanie pod kłopsztangą” (1.06.); konferencję prasową organizowaną z okazji 45-lecia Wspólnoty Anonimowych Alkoholików w Polsce (5.06.); wystawę „I Powstanie Śląskie (1919-2019)”; premierę filmu „Dragon Dreaming” (14.06.); spotkanie „Dwóch podróżników – Dwie opowieści – Michał Szczęśniak i Tadeusz Biedzki w Bibliotece Śląskiej” (17.06.); wykład pt. „Terapeutyczne działanie tragedii greckiej. Eurypides”, który wygłosił prof. Zbigniew Kałużek (18.06.); spotkanie Śląskiej Akademii Komiksu z Katarzyną Wintersheim (26.06.).
- Miejska Biblioteka Publiczna GALERIA KSIĄŻKI w Oświęcimiu na „Tradycje w garnku” – spotkanie z Ewą Wachowicz (24.06.) oraz na spotkania organizowane w ramach XVIII Ogólnopolskiego Tygodnia Głośnego Czytania (3-7.06.).

- Książnica Pomorska w Szczecinie na wernisaż wystawy „Szczecińska opozycja antykomunistyczna lat 80. i czasy przełomu w obiektywie Jarosława Kaczorowskiego i Pawła Woźniaka” (3.06.); wykład Pawła Matuszczyka „O Sztuce Zdrowego Życia. Wprowadzenie” (4.06.); na drugą część wykładu dr. Rafała Simińskiego „Kłopotliwe sąsiedztwo. Pomorze Zachodnie a Krzyżacy w latach 1309-1466” (4.06.); wernisaż wystawy „Z Harbina do Szczecina. 70. rocznica repatriacji Polonii harbińskiej” (6.06.); wykład dr. Agnieszki Borysowskiej „Rękopiśmienna matrikuła Pedagogium Książęcego – cenne źródło do historii szkolnictwa w Szczecinie” (13.06.); wykład dr. Rafała Reicherta „Wpływ piratów, bukanierów i korsarzy na geopolitykę Wielkich Karaibów” (14.06.); na debatę „Kossakówny – spotkanie autorów biografii” (14.06.); letni koncert młodych muzyków w Książnicy Pomorskiej (17.06.); spotkanie z Przemysławem Piotrowskim, autorem cyklu „Radykalni” (19.06.).

KAROL MALUSZCZAK

Podróżopisanie

O doświadczeniach wewnętrznych Andrzeja Stasiuka podczas XV „Ogólnopolskiego Konkursu na Esej”

PRZED PODRÓŻĄ

Krótko o idei i historii Konkursu literackiego w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Opolu

„Ogólnopolski Konkurs na Esej” jest organizowany przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Opolu (MBP) od 2004 r. W latach 2004–2007 adresatami Konkursu byli jedynie uczniowie szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych, ale od roku 2008 zaprosiliśmy do udziału także studentów.

Obecnie Konkurs odbywa się w dwóch kategoriach: dla uczniów szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych kończących się egzaminem dojrzałości oraz dla studentów wyższych uczelni – bez względu na kierunek oraz tryb odbywania studiów. Konkurs cieszy się niezmiennie dużym zainteresowaniem. Bywały lata, w których do obu kategorii konkursowych wpływało ponad 100 prac. Uczestnikami była młodzież pochodząca z różnych miast niemal całej Polski (m.in. z Warszawy, Krakowa, Gdańska, Szczecina, Żywca, Zielonej Góry, Łodzi, Olkusza, Mielca, Tarnowa czy Gliwic).

Dotychczas odbyło się piętnaście edycji, poświęconych w kolejności dziełom: Witolda Gombrowicza, Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Stanisława Barańczaka, Zbigniewa Herberta, Mirona Białoszewskiego, Sławomira Mrożka, Tadeusza Różewicza, Marcina Świetlickiego, Ryszarda Krynickiego, Wiesława Myśliwskiego, Julii Hartwig, Juliana Kornhausera, Stanisława Lema oraz Andrzeja Stasiuka – bohatera jubileuszowej XV edycji Konkursu, którego temat brzmiał: „*Podróż z Andrzejem Stasiukiem*”.

CAŁY CZAS W DRODZE

Piętnasty rok na drodze słowa

Każdego roku uczestnicy Konkursu podejmują dialog z jakimś pisarzem, którego twórczość umożliwia odkrywczą peregrynację w głąb słowa – ale przede wszystkim – w głąb siebie. Olbrzymią radość sprawiają momenty, kiedy stosy nadsyłanych prac rosną. Wprawdzie nie zawsze ich liczba jest w pełni zadowalająca – nie ukrywamy, coraz mniej młodych ludzi wysila się, aby przeczytać cokolwiek, a tym bardziej napisać esej krytycznoliteracki. Mimo tego, każdego roku znajduje się grupa młodych krytyków, która widzi i wierzy (jeszcze) w sens literatury. A to oczywiście niezmiernie cieszy. Bez wątpienia, dowodzi to o dalszej potrzebie organizowania Konkursu i umacnia przekonaniu, że warto – nieustannie i wbrew wszelkim przeciwnościom losu – podtrzymywać tę inicjatywę i zachęcać młodych ludzi, nie tylko do czytania, ale także podzielenia się tym poprzez pisanie.

Zainteresowanie „Ogólnopolskim Konkursem na Esej” potwierdza statystyka. Od 2004 do 2007 r., gdy adresatami Konkursu była jedynie młodzież szkół średnich do MBP wpłynęło 148 prac. Natomiast od 2008 r., kiedy do Konkursu zostali zaproszeni również studenci liczba nadsyłanych prac oczywiście wzrosła, jednakże sukcesywnie każdego roku więcej prac przysyła młodzież szkolna. Od 2008 r. w kategorii I (uczniowie szkół średnich) przyjęliśmy 267 esejów, zaś w kategorii II (studenci) – 175 prac. Łącznie, od pierwszej odsłony Konkursu, do MBP w Opolu wpłynęło 590 esejów. Po latach organizowania Konkursu zaobserwować można było

A. Stasiuk podpisuje swoje książki
Fot. z archiwum biblioteki

także większe zainteresowanie wokół tematów i autorów piszących poezję. Rekordowa liczba prac wpłynęła w trakcie trwania Konkursu poświęconego twórczości poetyckiej Mirona Białoszewskiego, gdzie w kat. I zgromadziliśmy 46 prac, a w kat. II – 27. Do tej pory opolska biblioteka zorganizowała 10 odsłon Konkursu wokół poezji, a 5 wokół prozy.

Ogłaszany przez MBP w Opolu Konkurs na esej krytyczno-literacki powstaje dzięki znakomitej współpracy z pracownikami naukowymi Uniwersytetu Opolskiego (UO), którzy nieprzerwanie, od 2004 r. proponują udział bardzo ciekawych autorów oraz interesujące tematy poszczególnych edycji, a także są jurorami Konkursu. Gremium jurorskie tworzą: dr hab. Adrian Gleń, prof. UO, dr hab. Jacek Gutorow, prof. UO oraz dr Sławomir Kuźnicki. Za przyjaźnioną z MBP komisją stara się zaproponować udział takiego autora i taki temat na esej, który zainspiruje adresatów Konkursu, rozbudzi ciekawość, a także umożliwi szerokie ujęcie zagadnienia. Z reguły autorzy znani są polskiemu odbiorcy, a ich twórczość należy do tzw. kanonu literatury. Nadrzędną koncepcją „Ogólnopolskiego Konkursu na Esaj” jest przybliżenie twórczości pisarzy XX i XXI w. Tę formułę jurorzy oraz pracownicy MBP zachowują z roku na rok, każdy temat dookreśla definicję Konkursu, który trwa już piętnaście lat.

„TEKSTY PRZYPLĄCONE ŁZAMI”

O podróżach samochodem, zwierzętach, doświadczeniu ciszy absolutnej i braku zasięgu

Gościem XV „Ogólnopolskiego Konkursu na Esaj” był Andrzej Stasiuk, prozaik, poeta, dramaturg i eseista, autor takich utworów jak: *Jadąc do Babadag*, *Osiółkiem*, *Wschód*, *Dukla*, *Taksim*, *Opowieści galicyjskie* i wielu innych. Jeden z najważniejszych pisarzy polskich średniego pokolenia. Uhonorowany wieloma nagrodami m.in. nagrodą Fundacji

im. Kościelskich, za powieść *Biały kruk* (1995) oraz Nagrodą Literacką „Nike”, za powieść *Jadąc do Babadag* (2005). Buntownik z wyboru. Niechętny literackim salonom i oficjalności – w 1987 r. wyprowadził się z Warszawy i zamieszkał na dalekiej prowincji, skąd przysyła swoje teksty do najpoczytniejszych i najbardziej prestiżowych gazet i czasopism.

Proza Stasiuka łączy w sobie osobiste wspomnienia, ale ważniejsze okazuje się zauroczenie surowym, bezludnym pejzażem. Miejsca, gdzie kończą się wszystkie drogi stanowią nadrzędny cel podróży i bycia – w drodze. A co, kiedy jakaś się pojawia? Wybór jest prosty – iść tą mniej udeptaną. „Zapisywanie życia”, jego brzydota i nudy, przedstawianie ludzi okaleczonych, pogoń za rzeczywistością tambylców ma nas przywieźć na powrót do siebie. Abyśmy, rozumiejąc Innych, zrozumieli i siebie.

W kontekście Konkursu na esej, wybór twórczości Andrzeja Stasiuka był wyborem śmiałym, ale po części, ryzykownym. Głównie z tego powodu, iż proza Stasiuka i jego podróżopisanie jest czymś odmiennym od reszty, ale chyba też właśnie z tego powodu – staje się ciekawszym – godnym uwagi.

Autor zjechał z trasy i odwiedził MBP w Opolu goszcząc tym samym na dwóch spotkaniach. 13 grudnia 2018 r. pisarz spotkał się z czytelnikami w ramach 16. Opolskiej Jesieni Literackiej – dorocznego święta literatury, podczas którego odwiedzający bibliotekę mają okazję poznać „gorące” pozycje na rynku wydawniczym, a także spotkać się z wybitnymi pisarzami i artystami. Dzień później osobiście wręczał nagrody laureatom Konkursu, a także podzielił się z młodymi krytykami swoimi doświadczeniami żywymi.

W rozmowie z młodzieżą Stasiuk wyznał, że jedną z ulubionych rzeczy, którą przychodzi mu często robić jest przebywanie we własnym samochodzie, no i oczywiście jazda. Pisarz przyznał się do tego, iż zdarza mu się wychodzić z domu, żeby posiedzieć w aucie i posłuchać muzyki. *Tak, to prawda. Wychodzę z domu (śmieje się), jak są goście, zwłaszcza, gdy mam wszystkiego dosyć, to wsiałam do fury, puszcza muzykę i siedzę. Uwielbiam swoje samochody. Jeśli zaś chodzi o dramatyczne przeżycia z samochodem w tle, żebym w jakąś przepaść spadł, to nie, nie. Czasami gdzieś tam w jakimś bagnie się utopię i trzeba w tych dzikich krajach, w cudzysłowie dzikich, czekać pół dnia na pomoc, ale ona zawsze nadjeżdża – prędzej czy później. Mam szczęście, zresztą, co się może złego stać z samochodem, mogą ci go ukraść, co najwyżej, ale nie ukradli, jeszcze [...] Jestem fanem jeżdżenia samochodem, absolutnym, uwielbiam to. Nie wyobrażam sobie, że kiedyś mi za-*

A. Stasiuk wręcza nagrody laureatom Konkursu
Fot. z archiwum biblioteki

biorą prawo jazdy, jak będę ślepy albo już nieporadny i będę musiał siedzieć w tym samochodzie i słuchać muzyki.

Jednak motoryzacja i samochody to nie wszystko. Prozaik w swoich książkach łączy bardzo często filozoficzne przemyślenia z obserwacją otaczającego nas świata, pełnego żywych istot, przyrody i co najważniejsze – literackich uniesień. Paradoksalnie jednak Stasiukowe narracje dalekie są od patetycznego języka czy literackich ozdób. Stasiuk przekracza granicę słowa i tworzy osobny mikrokosmos literacki. Autor wywołuje refleksje i zachwyt nad literaturą zachowując autonomię słowa i wiernie posługuje się swoim językiem. Liryczna chropowatość, balansowanie na granicy niepoprawności stylistycznej oraz odważne, odkrywcze i niespotykane metafory dookreślają styl pisarza. W swoich utworach bardzo ciepło pisze o relacjach nie tylko z ludźmi, ale także ze zwierzętami, które bardzo lubi i chętnie przebywa wśród nich. W trakcie spotkania Stasiuk podzielił się ze słuchaczami następującą refleksją: *Mam sześć czarnych owiec i lubię bardzo przebywać w ich towarzystwie, bo są niekłopotliwe, a zajmujące. Można je obserwować godzinami – każda ma inną obyczajowość, odruchy, swój wyraz pyska; każda ma zupełnie inny głos od reszty. Uważam, że człowiek powinien przebywać w towarzystwie zwierząt, chociażby po to, żeby doświadczać tego brakującego ognia między człowieczeństwem a przyrodą nieożywioną. [...] lubię patrzeć w oczy owiec, bo wiem, że patrzą na mnie i nie widzą we mnie człowieka, ale fragment przyrody ich świata, może jakąś*

większą owcę we mnie widzą albo taką, która ich karmi w zimie.

Słyszając nazwisko Stasiuk, od razu pojawia się konotacja: podróż! Według pisarza człowiek jest stworzony po to by odkrywać, podróżować, poznawać i doświadczać. Ale podróżować „dokąd” i „po co”? Między innymi takie pytania postawiliśmy przed uczestnikami Konkursu. Interesujących esejów nie brakowało. W istocie niemal każda opowieść, historia Stasiuka ściśle koreluje z tematem podróżowania, bo chodzi o to, jak mówi Stasiuk *żeby jechać, żeby się o tę przestrzeń ocierać.*

Niezwykle ciekawym i typowo Stasiukowym wspomnieniem autor podzielił się, gdy mówił o doświadczeniu ciszy absolutnej. Pisarz usłyszał ciszę totalną podczas pobytu na jednej z pustyni przy granicy Rosji: *Wyszedłem z namiotu na spacer, wysikać się i rozprostować kości po tej nocy i patrzę, że jest taka cisza... niewyobrażalna – nie ma takiej ciszy na świecie. Patrzę na pagórek i widzę mrówka idzie, idzie w górę i słyszysz jak spod jej nóżek odlepiają się ziarenka piasku. I ty to słyszysz! Uważam, że opyla się jechać osiem tysięcy kilometrów, żeby doświadczyć tak absolutnej ciszy i nieruchomości pejzażu – mówił Stasiuk.*

Z przywołanych, w tekście podsumowującym, sytuacji oraz wypowiedzi gościa XV „Ogólnopolskiego Konkursu na Esaj”, wyłania się obraz człowieka empatycznego, emotywnego i uwrażliwionego na piękno przyrody, świata i ludzi. Dzień przed spotkaniem się z młodzieżą pisarz wyznał: *Niektóre teksty w swoich książkach*

przypląciłem łzami, pisałem i płakałem, więc żaden ze mnie macho. Co ciekawe, podobną wrażliwość w twórczości autora *Opowieści beskidzkich i światowych* zauważył przyjaciel po piórze Stasiuka, Eustachy Ryłski, mówiący wówczas o pesymizmie w literaturze i pesymizmie w ogóle. Przywołał podczas tego wątku talent literacki oraz odmieniny od swojego, światopogląd Stasiuka na zastanę rzeczywistość. Wspomnił Ryłski: *Pamiętam, że ze Stasiukiem kiedyś [rozmawiałem – przyp. K.M.], którego pogląd na życie nie jest tak pesymistyczny jak mój, natomiast zachwyt nad urodą świata jest chyba większy od mojego. On zresztą lepiej o tym pisze: tu mówiąc o zmysłowości, chyba Stasiuk jest niedoścignionym mistrzem, jeżeli chodzi o tę zmysłowość tego szczegółu. Pamiętam jak jechaliśmy kiedyś na Podlasie i co chwilę się zatrzymywaliśmy, bo oglądaliśmy fragmenty pejzażu i nie mogliśmy się właściwie nazachwycać. W gruncie rzeczy, nie ma słów, które oddałyby to piękno albo oddałyby nasz zachwyt tym, co oglądamy. To się nie wyklucza, zupełnie: można być pesymistą i jednocześnie bardzo wrażliwym na piękno świata i cieszyć się tym pięknem świata.*

Podobna idea od lat przyświeca samemu Konkursowi. Rolę jaką pełni jest nie tylko promocja czytelnictwa, ale przede wszystkim zachęcanie młodych do stawiania swoich pierwszych literackich kroków, aby poznać bliżej siebie, innych i świat.

Karol Maluszczyk

Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu

Pełny wykaz tematów konkursowych:

I Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2004
Między ojczyzną a synyzyzną. Gombrowicz o polskości w perspektywie dzisiejszej Europy

II Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2005
Pochwała świata w poezji Czesława Miłosza

III Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2006
Martwe natury, zgubione rzeczy. Poezja Wisławy Szymborskiej jako album świata nieożywionego

IV Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2007
Poezja Stanisława Barańczaka jako forma protestu

V Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2008
Od cierpienia do Boga. Drogi transcendencji w poetyckiej twórczości Zbigniewa Herberta

VI Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2009
„Poeta osobny” zaprasza w gościnę. Twórczość Mirona Białoszewskiego czytana dzisiaj

VII Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2010
Komizm i śmiech w twórczości Sławomira Mrożka

VIII Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2011
Milczenie poezji – poezja milczenia. Twórczość liryczna Tadeusza Różewicza

IX Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2012
Marcin Świetlicki – poezja naszego czasu

X Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2013
Niepodlegli nicości – Ryszard Krynicki i jego poezja

XI Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2014
Literatura pamięci. Twórczość Wiesława Myśliwskiego – lekcja wspominania

XII Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2015
Błyski poezji. Spotkania z twórczością Julii Hartwig

XIII Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2016
Prawda poezji. Wiersze Juliana Kornhausera

XIV Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2017
Czy Stanisław Lem przewidział nasz świat?

XV Ogólnopolski Konkurs na Esej w roku 2018
Podróże z Andrzejem Stasiukiem

▶▶▶ W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie na piątą z cyklu „Lubelskie divertimento. Kultura muzyczna Lublina ostatnich 100 lat” wykład Jarosława Sawica „Nieznani czarodzieje – historia lubelskiego jazzu”

(6.06.); sesję historyczną Władysław Cholewa w 75. Rocznice Akcji „Burza” (10.06.); wykład Janiny Koziarskiej-Kowalik „Treści, znaczenia, symbole obrazu Jana Matejki <<Unia Lubelska>>” z cyklu „Unia Lubelska i jej tradycje” (13.06.).

- Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie oraz Koło SBP przy BUW na spotkanie z Pawłem Duninem-Wąsowiczem pod tytułem „Dzika biblioteka widmowa” (6.06.).

EWA BARANOWSKA
JOLANTA ZWIERZYŃSKA
ELŻBIETA DOMAGALSKA

Biblioteczne perełki – małe i duże

Ile tekstu można zmieścić w książce mniejszej od pudełka zapalek? 800 stron! Niemożliwe? A jednak.

W zbiorach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (WBP) w Łodzi można znaleźć niezwykle wydanie dzieł Adama Mickiewicza *Poezye. Wydanie jubileuszowe* (Warszawa: M. Szolc, 1898). Okazją do miniaturowego wydania poezji wieszcza narodowego była setna rocznica urodzin poety. Książeczka o wymiarach 3x2 cm na 814 stronach mieści wszystkie dzieła A. Mickiewicza. Na stronach wydawnictwa znajdziemy m.in.

„Pana Tadeusza”, „Dziady”, „Konrada Wallenroda”, „Giaura”, „Grażynę” oraz inne utwory. Jak zatem czytać takie dzieło, napisane zaledwie dwupunktową czcionką? Za pomocą szkła powiększającego znajdującego się w centralnej części przedniej ścianki kasetki.

Fot. Dorota Ziębicka

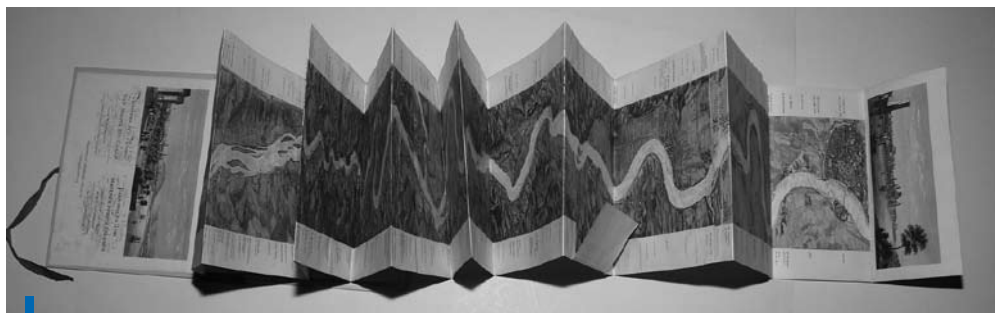
Jeszcze mniejszy (2,5x1,5 cm) jest poemat Aleksandra Puszkina *Eugeniusz Oniegin: roman w stichach: 1822-1831* (Warszawa: M. Szolc, 1899). Liczący 250 stron tomik umieszczony został w dwuczęściowej, zapinanej na zatrzask, mosiężnej kasetce. Tak jak w przypadku poezji A. Mickiewicza, tekst możemy czytać dzięki lupie umieszczonej w przedniej części kasetki. Na ostatnich pustych stronach znajduje się odręczna dedykacja: „Z powinszowaniem imienin kochanemu synowi Stanisławowi. Wilno, 4 maja 1911 r.”

Fot. Dorota Ziębicka

Zdecydowanie większy jest XVII-wieczny kodeks liturgiczny służący do modlitwy chóralnej *Psalterium Romanum...* druk wydany w Kolonii w 1686 r. Jest to najcieńsza i zarazem największa książka znajdująca się w zbiorach najstarszej łódzkiej księżnicy. Starodruk waży aż 11 kg i to bez pudła ochronnego (razem z opakowaniem waży 17 kg). I jeszcze kilka imponujących cyfr: jego długość wynosi 53 cm, szerokość – 35,5 cm, a grubość – 12 cm.

Pozostając przy cyfrach... 113 godzin – tyle trwa najdłuższy audiobook, który znajduje się w bibliotece. Słuchowisko „BIBLIA AUDIO SUPERPRODUKCJA” zawiera całą treść Pisma Świętego – Biblia Tysiąclecia (wyd. V z 1965 r.). Jest to największe słuchowisko radiowe w Europie, w którym wzięło udział 480 aktorów i 10 tys. amatorów. Prace nad nagraniem trwały 3 lata. Występują m.in. Jerzy Trela, Adam Woronowicz, Robert Więckiewicz, Małgorzata Kożuchowska, Agata Kulesza i Izabela Kuna.

Fot. Dorota Ziębicka

Unikatowym egzemplarzem jest także *Pano-rama des Rheins. Mainz bis Cöln / Panorama du Rhin depuis Mayence jusqu'à Cologne* autorstwa Friedricha Wilhelma Delkeskampa. Dwujęzyczna panoramiczna mapa Renu w formie leporello została wydana we Frankfurcie, przed 1872 r. Najdłuższa mapa ze zbiorów WBP w Łodzi ma długość ponad 2,5 metra (dokładne wymiary: 24 x 254 cm).

Równie oryginalna jest XVII-wieczna mapa „Mons Calvariae” (Kalwaria Zebrzydowska). Ten ręcznie kolorowany miedzioryt to najstarsza panorama sanktuarium kalwaryjskiego wydana przez Georga Brauna i Franza Hogenberga w Kolonii w 1618 r.

Najstarszym starodrukiem jest natomiast *Institutio de arte grammatica* Pryscjana z Cezarei wydany w 1475 r. Licząca dziś 544 lata *Tradycyjna sztuka gramatyki* przez niemal półtora tysiąca lat była używana przy zaawansowanym nauczaniu łaciny i nadal jest podstawą gramatyki języka łacińskiego.

W zbiorach rękopiśmiennych warto zwrócić uwagę na dwa XVIII-wieczne dokumenty: list księcia Macieja Radziwiłła herbu „Trąby” z dnia 6 lipca 1795 r. oraz pismo z lakową pieczęcią i podpisem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego datowane na 1787 r.

Licząca 27 tys. woluminów Kolekcja Muzeum Książki Dziecięcej może poszczycić się najstarszą książeczką, jaką jest najśłynniejsze dzieło Franciszka Fénelona, wychowawcy wnuków króla Ludwika XIV, *Przypadki Telemaka syna Ulisesa... po francusku napisane a teraz na polski język przełożone i kopersztychami przyozdobione*, wydane poza granicami kraju, w Lipsku w 1750 r.

Prawdziwą chlubą naszych zbiorów jest tak zwana „Królewska księga” pochodząca z bibliote-

ki ostatniego z Jagiellonów – Zygmunta Augusta. O królewskim pochodzeniu świadczy superekslibris biblieczny króla w kształcie okrągłej tarczy, na której na godłach państwowych Polski i Litwy wsparta jest korona Jagiellonów, zaś w otoku tarczy umieszczony jest napis: „Sigismundus Augustus Rex Polonie Magnus Dux Lituaniae”. Autorem książki *De perenni philosophia libri X* wydanej w Bazylei w 1542 r. jest Agostino Steuco.

Jakie jeszcze skarby kryją biblieczne magazyny? To także dokumenty dotyczące środowiska łódzkiego.

Najstarszym drukiem łódzkim w zbiorach jest *Gesang zur Weihe des neuerbauten Meisterhauses der Löblichen Weberinnung zu Lodz am 3ten September 1839* autorstwa Friedricha Metznera napisany z okazji oddania do użytku Domu Tkacza. W zbiorach znajduje się również pierwsza prawdziwa monografia Łodzi z drukowanym planem miasta pt. *Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym* Oskara Flatta z 1853 r.

W przepastnych magazynach WBP w Łodzi, mieszczących ponad 1 mln zbiorów, kryje się jeszcze wiele perełek – stare druki, rękopisy, ikonografia, grafika, kartografia, dokumenty życia społecznego, numizmaty, audiobooki, wydawnictwa nutowe... Zapraszamy do odwiedzania biblioteki i ich samodzielnego odkrywania. A także do surfowania w internecie na stronach kolekcji Biblioteki Cyfrowej Regionalia Ziemi Łódzkiej (<http://bc.wbp.lodz.pl/dlibra>).

Ewa Baranowska
Jolanta Zwierzyńska
Elżbieta Domagalska
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi

AGNIESZKA CZAJKOWSKA
MONIKA MARTYNIAK

Mała Akademia Sztuki

Warsztaty dla dzieci w Bibliotece na Meksykańskiej

Co to takiego secesja? Ile autoportretów namalował Rembrandt? Jak powstaje fotografia? Czym różni się tinga-tinga od alebrije?

W poniedziałkowe popołudnia Biblioteka dla Dzieci i Młodzieży nr 45 w Warszawie zmienia się w miejsce pełne gwaru i twórczego nieładu. To Mała Akademia Sztuki – cykl warsztatów, podczas których dzieci mają okazję poznać kierunki i style w sztuce oraz ciekawe postacie. Spotkania są też okazją do zetknięcia się z różnorodnymi technikami. Mała Akademia Sztuki to nie tylko warsztaty o malarstwie i rzeźbie, ale także możliwość poznania: malarstwa na szkle, pośliznictwa, ceramiki i fotografii. Wspólnie rozmawiamy o tym co piękne i zaskakujące. O tym co nam się w sztuce podoba, a co nie i dlaczego. Rozmawiamy i tworzymy.

Cykl rozpoczął się od warsztatów na temat prehistorycznego malarstwa naskalnego. Uczestnicy analizowali najstarsze znane człowiekowi dzieła sztuki z jaskiń we Francji i Hiszpanii. Wspólne omówienie tych, zdawałoby się prymitywnych, a jednak pięknych i fascynujących rysunków, stanowiło doskonałe wprowadzenie do całego cyklu. Dzieci mogły się przekonać, że człowiek dążył do tworzenia rzeczy pięknych już ponad 40 tys. lat temu. Jednym z celów Małej Akademii Sztuki jest metaforyczne podróżowanie w czasie i przestrzeni w poszukiwaniu

Fot. Monika Martyniak

ciekawych efektów twórczej działalności człowieka. Podczas takiej podróży do Afryki zachwyciły nas kolorowe obrazy tinga-tinga. Australijscy Aborygeni malarstwem kropkowym wprowadzili nas do magicznego świata swoich mitów i wierzeń. W Meksyku podziwialiśmy fantastyczne papierowe rzeźby – alebrijes – przedstawiające stwory rodem z marzeń sennych. Zadziwiające swoimi kształtami, wzorami, barwami i rozmiarami.

Nie zabrakło również zajęć na temat ważnych postaci w historii sztuki, takich jak Leonardo da Vinci, Rembrandt, Claude Monet, Gustav Klimt, Pablo Picasso czy Andy Warhol.

Nasze spotkania są nie tylko okazją do zdobywania wiedzy. Jest to przede wszystkim szansa dla uczestników na stworzenie pracy inspirowanej tematem zajęć; okazja do spróbowania swoich sił w malarstwie, kolażu, rzeźbie; możliwość wyrażenia siebie. Na zajęciach wykorzystujemy rozmaite materiały. Ziarna i pestki, czemu nie? Skrawki tkanin, tasiemki, guziki, a może gazety i serwetki? Papier, bibuła, pastele i farby – oczywiście też. Chcemy by dzieci przekonały się o swoich umiejętnościach i uwierzyły w swoją kreatywność.

Powstają u nas prace indywidualne i wielkoformatowe wspólne projekty. Dzieci tworzyły manierystyczne obrazy inspirowane pracami Guiseppe Arcimboldo, z wykorzystaniem pestek słonecznika i dyni oraz ziaren kaszy i ryżu. Próbowaliśmy kopiować mistrza Leonarda na płótnie. W ten sposób powstały zupełnie nowe i bardzo ciekawe portrety Mona Lizy i Damy z gronostajem. Dużą frajdą

Fot. Monika Martyniak

było projektowanie i tworzenie przestrzennych kapeluszy z gazet i bibuły inspirowanych nakryciami głowy z obrazów Rembrandta. Zajęcia o malarstwie na szkle zakończyły się ozdabianiem oklejonych folią, bibliotecznych okien. Wielkie, kolorowe drzewa i postacie przykuwają uwagę

przechodniów. Powstały również komiksowe plakaty w stylu pop-art i ogromny impresjonistyczny obraz stworzony na podstawie „Nenufarów” Claude’a Moneta.

W naszym cyklu nie mogło też zabraknąć pracy z gliną. Jedne z zajęć poświęcone zostały ceramice z różnych części świata. Podczas warsztatów zatytułowanych „Dzbany, misy, miseczki...” dzieci lepiły przedmioty wzorowane na ceramice huculskiej, marokańskim tadjinie, tureckich kaflach i meksykańskich talerzach. A ponieważ nie brakuje im wyobraźni i przekory zrobili też gliniane świnki i słonie.

Wymienione wyżej to tylko niektóre z prac, które powstały i jeszcze powstaną w Małej Akademii Sztuki.

W ramach cyklu odbyło się także spotkanie „Rozmowy o sztuce”. Podczas wspólnej zabawy wykorzystaliśmy łamigłówki, gry, zabawy, układanki, które pomagają dzieciom utrwalać usłyszane informacje, zrozumieć nowe pojęcia i je zapamiętać.

Cieszymy się, że do wspólnej pracy i zabawy udało nam się zachęcić nie tylko dzieci, ale również ich rodziców. Miła atmosfera w grupie i entuzjazm naszych uczestników natchnęły rodziców trójki z nich do samodzielnego zorganizowania zajęć na temat polśtnictwa, decoupage’u i grafiki. Rodzice podzielili się z nami swoimi niezwykłymi umiejętnościami i pasjami, a przygotowane przez nich zajęcia bardzo urozmaiciły program naszego cyklu.

Do współpracy zaprosiliśmy też różne instytucje. Pozytywnie odpowiedziała Ambasada Meksyku w Polsce, Ambasada Królestwa Niderlandów oraz Mediateka Instytutu Francuskiego. Udostępniono nam materiały i publikacje o sztuce ww. krajów. Szczególnie intensywna była nasza

współpraca z Ambasadą Meksyku. Zaowocowała ona zorganizowaniem w naszej bibliotece zajęć z meksykańskim artystą Irvingiem Mondragonem, który tworzy fantastyczne rzeźby z papieru tzw. alebrijes. Przedmioty udostępnione przez Ambasadę i Fundację Edukacji Międzykulturowej pozwoliły na przygotowanie wystawy „Meksyk na Meksykańskiej”. Przez miesiąc można było oglądać wielobarwne tkaniny, ceramikę, cukrowe czaszki i wycinanki tzw. papel amate.

Mogliśmy też liczyć na Młodzieżowy Dom Kultury im. W. Broniewskiego. Dzięki tej współpracy zorganizowane zostały warsztaty fotograficzne. Uczestnicy zajęć poznawali tajniki powstawania zdjęć, budowy aparatu i historii fotografii. W naszej czytelnicy wspólnie stworzyliśmy fotograficzne studio i bawiliśmy się możliwościami, jakie daje współczesna technika. O tym, że fotografia jest prawdziwą sztuką można się przekonać oglądając portrety z książką wykonane przez dzieci. Piękne fotografie w sepii pokażemy niebawem w holu biblioteki.

Naszym partnerem była Fundacja Edukacji Międzykulturowej. Wspólnie przygotowaliśmy zajęcia na temat sztuki afrykańskiej, australijskiej i meksykańskiej. Fundacja udostępniła nam swoje zbiory: przede wszystkim tkaniny, ceramikę, ciekawe eksponaty przywiezione z różnych zakątków świata oraz zdjęcia.

Plan zorganizowania kilku warsztatów, dzięki współpracy, wsparciu i zaangażowaniu wielu osób, rozwinął się do całorocznego projektu. Z każdym miesiącem pojawiały się nowe pomysły, do działań włączaly się nowe osoby i instytucje. Działania wymagały od nas wiele pracy i zaangażowania, ale satysfakcja była ogromna.

Na zajęciach staramy się odczarowywać tematy pozornie trudne. Uczestnikom proponujemy ciekawe formy pracy. Pomagamy w podejmowanych wysiłkach podczas wykonywania prac plastycznych. Wspieramy, podnosimy na duchu, gdy coś nie wychodzi. Pomagamy uwierzyć w siebie. Uczestnicy zajęć nie muszą posiadać szczególnych zdolności. Na spotkaniach w Małej Akademii Sztuki – sztuką się bawimy i ją oswajamy. Bo przecież każdy może być artystą!!!

Cykl warsztatów Mała Akademia Sztuki prowadzony był od października 2018 r. do maja 2019 r.

Agnieszka Czajkowska, Monika Martyniak
Biblioteka dla Dzieci i Młodzieży nr 45
Filia Biblioteki Publicznej im. Jana Zygmunta Rumla w Dzielnicy
Praga-Południe m.st. Warszawy

TYDZIEŃ BIBLIOTEK 2019

Jak co roku Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, we współpracy z bibliotekami, samorządami, mediami realizowało obchody Tygodnia Bibliotek. Tegoroczna XVI edycja rozpoczęła się tradycyjnie 8 maja w Dniu Bibliotekarza i Bibliotek i trwała do 15 maja 2019 r. W tym roku imprezy i uroczystości Tygodnia Bibliotek organizowane były pod hasłem *#biblioteka*. Promowanie biblioteki opatrzone znakiem *#* ułatwia potencjalnym użytkownikom dotarcie do jej usług i zasobów, świadczy o tym, że biblioteka jest nowoczesna i korzysta z zaawansowanych technologii.

W całej Polsce biblioteki wszystkich typów, małe i duże, zorganizowały tysiące okolicznościowych wydarzeń, mających na celu zwiększenie zainteresowania książką, popularyzację wiedzy i informacji o zasobach bibliotek, upowszechnianie swobodnego dostępu do nich, przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi technologicznych i komunikacyjnych. Działania te przybierały różne formy.

Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się spotkania autorskie. W tym roku zaproszono m.in. Hannę Niewiadomską (Gminna Biblioteka Publiczna w Jabłonie), dr Justynę Biernat (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy), Toma Justyniarskiego (Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Żychlinie), dra Krzysztofa Batyckiego (Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu), Agnieszkę Mielech (Biblioteka Publiczna w Grodzisku Mazowieckim), Agnieszkę Ginko (Gminny Ośrodek Kultury w Świdnicy), Tanę Valko (Książnica Beskidzka).

Specjalna oferta skierowana była do dzieci i młodzieży. Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Pińczowie zaprosiła artystów z krakowskiego Teatru Krak-Art ze sztuką „Pan Twardowski”. Oprócz przedstawienia aktorzy zaprezentowali dzieciom krakowskie tradycje, zapoznali z historią hejnału oraz nauczyli tańczyć krakowiaka. Natomiast Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy we Wschowie zadbała o wprowadzenie dzieci w świat nowych technologii. Uczestnicy mieli okazję poznać podczas zabawy interaktywne roboty edukacyjne Photony. Poza tym najmłodszy we wszystkich bibliotekach szczególnie chętnie brali udział w licznych konkursach, warsztatach i lekcjach bibliotecznych.

Aktywne w tegorocznej edycji Tygodnia Bibliotek były również biblioteki akademickie. Biblioteka Politechniki Białostockiej zaprosiła do wspólnej zabawy przy grach planszowych. Biblioteka Politechniki Poznańskiej, oprócz wystawy poświęconej epopei narodowej *Pan Tadeusz*, była organizatorem wykładu Marka Rezlera pt. „Masońskie realia i legendy”. O rozwój kompetencji studentów i pracowników bibliotek zadbała Biblioteka Jagiellońska, która wspólnie z Sekcją Treningową Flow zorganizowała cykl warsztatów.

To tylko nieliczne przykłady aktywności bibliotek podczas Tygodnia Bibliotek 2019. Zainteresowanych zapraszamy do odwiedzenia serwisu internetowego TB <http://tydzienbibliotek.sbp.pl/>.

Nowym elementem tegorocznej edycji Tygodnia Bibliotek była akcja zainicjowana przez redakcję portalu spb.pl „Ludzie kultury o bibliotekach”. SBP poprosiło znane osoby, dla których książki i biblioteki są ważną częścią życia, o wsparcie Tygodnia Bibliotek poprzez publikację swoich zdjęć z hasłem *#biblioteka*. Do akcji włączyło się wiele cenionych osobowości, m.in. Andrzej Piaseczny, Igor Herbut, Mariusz Szczygieł, Jacek Fedorowicz, Tomasz Organek, Wojtek Mazolewski i John Porter, Jerzy Antczak i Jadwiga Barańska. Akcja trwa nadal. Zachęcamy do śledzenia strony spb.pl i mediów społecznościowych!

Tradycyjnie już SBP ogłosiło dwa konkursy: na najlepszy plakat Tygodnia Bibliotek 2019 (laureatem został [Paweł Kasperek](#) ze Świdnika) oraz na najciekawsze wydarzenie organizowane w ramach TB 2019. Jury przyznało nagrody następującym bibliotekom:

I nagroda – [Miejska Biblioteka Publiczna im. Melchiora Wańkowicza w Stalowej Woli](#) (woj. podkarpackie) za akcję „Pamiętamy o tradycji, działamy nowocześnie”,

II nagroda – [Miejska Biblioteka Publiczna w Legionowie](#) (woj. mazowieckie) za akcję „#biblioteka w social mediach”,

III nagroda – [Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Fusiekiego w Zabrze](#) (woj. śląskie) za akcję „Pociąg do książek”.

Wyróżnienia:

- [Krośnieńska Biblioteka Publiczna](#) (woj. podkarpackie) za akcję „#biblioteka – tam Kopciuszek czeka!”,
- [Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kolbuszowej](#) (woj. podkarpackie) za akcję „W świetle starych rowerów”.

W tym roku, zgodnie z regulaminem, Jury przyznało także wyróżnienia dla bibliotek działających w miejscowościach poniżej 5000 mieszkańców. Są to:

- [Gminna Biblioteka Publiczna w Miejscu Piastowym](#) (woj. podkarpackie) za akcję „#biblioteka – Tak, czytam”,
- [Gminna Biblioteka Publiczna w Starym Polu](#) (woj. pomorskie) za akcję „#biblioteka – Czy w bibliotece mieszkają piraci?”.

Uroczyste wręczenie nagród nastąpi we wrześniu podczas Forum Młodych Bibliotekarzy.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Halina Molin (1947-2018) polska bibliotekarka na Zaolziu

W dniu 12 listopada 2018 r. odeszła na wieczną bibliotekarską wartę Halina Molinowa, zaledwie kilka miesięcy wcześniej emerytowana (30.01.2018), wieloletnia dyrektorka Biblioteki Regionalnej w Karwinie. Nie sposób nie przypomnieć tej postaci, nie tylko dlatego, że była to osoba ze „świecznika”, ale przede wszystkim z uwagi na jej realne zasługi dla czeskiego, ale i dla polskiego bibliotekarstwa.

Halina Molin urodziła się 29 października 1947 r. w Karwinie. 18-letnia absolwentka Gimnazjum Polskiego w Orłowie za namową ojca, który dowiedział się o wolnym miejscu w bibliotece publicznej w dzielnicy Karwiny, we Frysztacie, wybrała jako miejsce przyszłej pracy bibliotekę, nie wiedząc wtedy jeszcze, że spędzi w niej ponad 50 lat¹. Od 1965 do 2018 r. H. Molin przeszła przez wszystkie działy biblioteki. W 1969 r. z jej inicjatywy, wspartej przez Ivana Šajnera, ówczesnego dyrektora Powiatowej Biblioteki Publicznej w Karwinie, przyznano bibliotece status wojewódzkiego ośrodka metodycznego dla literatury polskiej i słowackiej. W ramach biblioteki powołano do życia oddział literatury polskiej funkcjonujący do dziś, w którym to H. Molin objęła stanowisko metodyka ds. bibliotek polskich w powiatach: Karwina i Frydek-Mistek. W 1979 r. objęła funkcję zastępcy dyrektora Biblioteki Regionalnej w Karwinie.

Ambicją H. Molin było zawsze podnoszenie swoich bibliotekarskich kwalifikacji. W 1969 r. podjęła studia w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze. Ukończyła je w 1974 r. Na początku lat 80. XX w. H. Molin spotkała się z Profesorem Jadwigą Kołodziejską. Pod kierunkiem Profesora H. Molin przygotowała, a następnie obroniła w 1985 r. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego pra-

cę doktorską pt. „Znaczenie polskich oddziałów bibliotek publicznych na Śląsku Cieszyńskim w Czechosłowacji w upowszechnianiu czytelnictwa w języku polskim”.

W 1990 r. nastąpił kolejny zwrot w karierze zawodowej H. Molin. Została dyrektorem Biblioteki Regionalnej w Karwinie. Ograniczymy się do wymienienia najważniejszych osiągnięć zawodowych. Pod jej przewodnictwem i opieką w latach 2006-2011 została dokonana przebudowa Biblioteki Regionalnej w Karwinie. W dzielnicy Karwiny, Mizerowie, w byłym 3-piętrowym budynku szkoły podstawowej znalazła ona swoje nowe miejsce², dzięki czemu biblioteka dotąd gnieźdząca się na powierzchni 700 m kw. otrzymała do dyspozycji aż 2200 m kw.³. Pod okiem H. Molin dokonana została również automatyzacja biblioteki. Oprócz katalogu komputerowego, obsługiwanego przez autorski system DAWINCI powstały w bibliotece liczne bazy danych. H. Molin wsparła ponadto szereg innych inicjatyw. Była między innymi autorką projektu „Książkowy kiermasz”, który trwa od 1994 r. do dziś. Na najwyższym piętrze biblioteki powstała Kawiarnia Literacka goszcząca literatów z kraju i z zagranicy. W bibliotece znalazło się również miejsce dla sali kinowej, przy której działa od 1968 r. Klub Filmowy. W dzielnicy Karwiny, Darkowie, w domu dla chorych na Alzheimera w porozumieniu z dyrektorem ośrodka Biblioteka Regionalna prowadzi od lat zajęcia biblioterapeutyczne. W najstarszej dzielnicy Karwiny, Frysztacie, w ramach Biblioteki Regionalnej działa także Miejskie Centrum Informacji, które jest samodzielnym oddziałem i ma siedzibę na rynku frysztackim. To tylko garść faktów z wieloletniej pracy bibliotekarskiej H. Molin.

Ważnym, aczkolwiek pozostającym w cieniu pracy zawodowej, rozdziałem pracy H. Molin

na rzecz książki była praca naukowo-badawcza. H. Molin od 2008 r. była wykładowcą w Instytucie Bohemistyki i Bibliotekoznawstwa na Wydziale Filozoficzno-Przyrodniczym Uniwersytetu Śląskiego w Opawie, gdzie wykładała dwa przedmioty: Biblioteki publiczne oraz Biblioteki muzyczne. Lista publikacji H. Molin, obejmująca lata 1993-2016, zamieszczona w Słowniku czeskich bibliotekarzy na stronie Biblioteki Narodowej w Pradze liczy 41 pozycji⁴ bibliograficznych, i z całą pewnością jest niekompletna, gdyż nie obejmuje publikacji zamieszczonych w polskiej literaturze fachowej⁵. H. Molin pisała przede wszystkim o najlepiej jej znanych bibliotekach publicznych, wielokrotnie o swojej bibliotece, o nowych jej funkcjach (mediateka, biblioterapia, centrum regionalne), o nowych wyzwaniach (usługi elektroniczne), o pracy polskich bibliotek na Zaozliu. W tekście z 2014 r. H. Molin, wspólnie ze swoją następczynią Markétą Kukerechtovą, dokonała swoistego podsumowania minionego 90-lecia biblioteki publicznej w Karwinie⁶. Słusznie do osiągnięć biblioteki zaliczyć należy utworzenie miejskiego systemu informacyjnego, będącego kompleksową bazą danych o przedsiębiorcach Karwiny. We współpracy z Książnicą Cieszyńską współtworzy Elektroniczny słownik biograficzny Śląska Cieszyńskiego. W ramach projektu „Z książką na walizkach”, również realizowanego z polskimi partnerami, organizuje spotkania autorskie pisarzy z młodymi czytelnikami. Za kadencji H. Molin biblioteka włączyła się również w ogólnoczeskie i europejskie zarazem akcje: „Noc z Andersenem”, „Całe Czechy czytają dzieciom”.

W 2008 r. Biblioteka Regionalna w Karwinie wstąpiła do środowiska Second Life, jest obecna również w mediach społecznościowych: Facebook, Instagram, YouTube. Do tego należałoby dodać niezliczoną ilość referatów konferencyjnych, szkoleń, seminariów, w Republice Czeskiej i w Polsce. H. Molin była inicjatorką i wieloletnią redaktorką czasopisma elektronicznego pt. „Sova”, powstałego w 2002 r., będącego kroniką życia karwińskiej biblioteki⁷.

H. Molin będąc lojalną obywatelką państwa czechosłowackiego, później czeskiego, cały czas jako Polka podkreślała przywiązanie do Polski i polskości. Wyrazem tego było zaangażowanie w działalność największej polskiej organizacji kulturalnej Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego (PZKO), którego była członkiem. Od 1968 r. była członkiem Aktywu Czytelniczo-Bibliotekarskiego Zarządu Głównego PZKO, w latach 1977-1985 jego przewodniczącą, otaczając stałą opieką

i wsparciem polskie oddziały bibliotek publicznych na Zaozliu. Organizowała szkolenia i kursy dla bibliotekarzy, w przygotowaniu i realizacji których partycypowały Zarząd Główny PZKO, odpowiedzialny za stronę organizacyjną i Biblioteka Powiatowa Karwina za stronę merytoryczną. Jak sama przyznała po latach⁸, w tych trudnych czasach pomagała chronić polskie księgozbiory, polskie biblioteki, topniejące także wskutek niekorzystnych nastrojów na Zaozliu, zmian demograficznych, o politycznych uwarunkowaniach nie mówiąc, przed zakusami likwidacji⁹.

H. Molin uczestniczyła w Polsce w wielu konferencjach bibliotekarskich, każdorazowo popularyzując działalność swojej biblioteki, ale też mówiąc otwarcie o jej problemach. Miała bardzo dobre kontakty zwłaszcza z bibliotekami i bibliotekarzami z pogranicza polsko-czeskiego, po polskiej stronie z bibliotekami w Jastrzębiu Zdroju, Wodzisławiu Śląskim, Raciborzu i Cieszylinie. Przez wiele lat brała regularny udział w organizowanym przez ZNP, Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego¹⁰.

Za swoją działalność na rzecz dużej ojczyzny (Czechy) i małej (Zaozlie) oraz Polski doczekała się wielu wyrazów uznania i wyróżnień. Przedmiotem dumy H. Molin było przyznanie karwińskiej Bibliotece Regionalnej tytułu Europejskiej Biblioteki Publicznej. Nagrodę Biblioteki Roku 2000 w kategorii wybitnych prac popularyzujących literaturę i czytelnictwo¹¹ odebrała podczas uroczystej gali w Helsinkach. W 2011 r. Biblioteka Regionalna otrzymała główną nagrodę w konkursie na projekt architektoniczny, przebudowę budynku biblioteki centralnej na centrum społeczno-kulturalne, którego usługi wykraczają poza klasyczną koncepcję biblioteki publicznej. W 2012 r. biblioteka została uznana za najlepszą Biblioteką Publiczną w Republice Czeskiej¹². W tym samym roku spotkał H. Molin jeszcze jeden, tym razem osobisty zaszczyt. Z rąk Związku Czeskich Bibliotekarzy, którego była wieloletnim członkiem, otrzymała medal Zdénka Tobolki¹³ za wkład w rozwój czeskiego bibliotekarstwa. W 2001 r. Ministerstwo Kultury Republiki Czeskiej nagrodziło ją za osiągnięcia w zakresie bibliotekarstwa. Polskie dowody uznania to: odznaczenie w 2003 r. przez prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego Srebrnym Krzyżem Zasługi, a w 2009 r. Złotym Krzyżem Zasługi, nadanym przez prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego¹⁴. Najkrótsza ocena pracy H. Molin została zawarta w przyznanej jej przez prezydenta Karwiny Jana Wolfa w 2018 r. medalu pamiątkowym Wacława Olszaka za zasługi dla rozwoju Biblioteki Regional-

nej, którą przekształciła w nowoczesne centrum kultury, ośrodek kształcenia, otwarty dla szerokich rzesz społeczeństwa¹⁵.

H. Molin zmarła 12 listopada 2018 r., po długiej i ciężkiej chorobie, w wieku 71 lat. Wiadomość ta, zamieszczona w mediach drukowanych i elektronicznych, napełniła zaolziańskie środowisko głębokim smutkiem, podzielanym przez liczne grono jej znajomych i przyjaciół w Czechach i w Polsce. Odeszła wielka przyjaciółka książek – głosił tekst w polskiej gazecie wydawanej na Zaolziu¹⁶. H. Molinowa była bibliotekarką przez całe życie¹⁷. Dzięki swojej aktywności wniosła wymierne zasługi dla macierzystej biblioteki, ale te jej działania wykraczały daleko poza biblioteczne i informacyjne obszary. Nie będzie jednak cienia przesady w stwierdzeniu, że pozostawiła po sobie bibliotekę nowoczesną, postępową i perspektywiczną.

DR HAB. ZDZISŁAW GĘBOŁYS

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

HELENA LEGOWICZ

Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Czeskim Cieszynie

PRZYPISY

- 1 Bibliotekarką przez całe życie. Wywiad D. Chłup z Haliną Molin. *Głos* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: https://glos.live/Kultura/detail/Bibliotekarka_przez_cale_zycie/0
- 2 OLŠAR, J. *Karvinská knihovna se lidem líbí. Je nejlepším projektem kraje* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: https://karvinsky.denik.cz/zpravy_region/120428-knihovna-hlasovani.html
- 3 MOLINOVA, H. *Marketingově řízená Regionální knihovna Karviná* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: https://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/souboryMzk/pdf/sbornik_konference_kniha_v_21_stol_ekniha.pdf
- 4 MOLINOVA, H. *KKL - Výsledky dotazu: Slova-Autoři/Korp.=js20090227001* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&local_base=KKL&ccl_term=wau-js20090227001
- 5 Zob. MOLIN, H. Polskie oddziały bibliotek publicznych na Śląsku Cieszyńskim w Czechosłowacji. *Bibliotekarz* 1982 nr 6, s. 18-140. H. Molin: Wyższa jakość usług elektronicznych – z korzyścią dla użytkowników: doświadczenia Biblioteki Regionalnej Karviná. W: *Razem czy osobno. Przenikanie kultur polsko-czeskich na kresach południowych. Materiały z polsko-czeskiej konferencji*. Racibórz 22/23 października 2009 r. Racibórz 2009, s. 69-72. ISBN 978-83-910588-2-4.
- 6 MOLINOVA, H., KUKRECHTOVA, M. *Regionální knihovna Karviná – moderní, progresivní, perspektivní* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2010/3/regionalni-knihovna-karvina-moderni-pro-gresivni-perspektivni.html?page_id=939
- 7 Sova – Časopis Regionální knihovny Karviná – Regionální knihovna. Časopismo chce w dwumiesięcznych cyklach informować o nowych usługach bibliotecznych i ciekawych inicjatywach wprowadzanych ciągle do praktyki bibliotecznej [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie Ševel – Karviná Betonární. <https://rkka.cz/sova/index.php?cislo=1>
- 8 Tamże.
- 9 LEGOWICZ, H. Rola bibliotekarzy w pracy społecznikowskiej na rzecz zachowania tożsamości Polaków na Zaolziu. Polskie oddziały bibliotek publicznych na Zaolziu w Republice Czeskiej. W: *Wokół „Katechizmu biblioteki” Paula Ladewiga*. Pod red. Z. Gębołysa. Bydgoszcz 2019, s. 118-129. ISBN 978-83-8018-226-4.
- 10 X Jubileuszowe Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego w Częstochowie (2014) [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: <http://vforumbibliotekarzy.blogspot.com/p/x-jubileuszowe-forum-bibliotekarzy.html>
- 11 MOLINOVA, H. *Diplom vítěze soutěže o Nejlepší evropskou knihovnu patří regionální knihovně v Karvině* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: <https://www.vkol.cz/cs/dokumenty/knihovni-obzor/clanek/diplom-viteze-souteze-o-nejlepsi-evropskou-knihovnu-patri-regionalni-knihovne-v-karvine/>
- 12 FOBEROVA, L. Rozhovor s doktorkou Halinou Molinovou. *Duha* 2015 č. 1 [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: duha.mzk.cz/clanky/rozhovor-s-doktorkou-halinou-molinovou
- 13 Zob. Wspomínka na Halinu Molinovou. *Čtenář* 2019, č.1, s. 35.
- 14 Tamże.
- 15 Pamětní medaile pro končící ředitelku knihovny [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: https://karvinsky.denik.cz/zpravy_region/pametni-medaile-pro-koncici-reditelku-knihovny-20180131.html
- 16 Odeszła wielka przyjaciółka książek. *Głos* [online], [dostęp: 2019-04-30]. Dostępny w Internecie: <https://glos.live/Wiadomosci/detail/Odeszla-wielka-przyjaciolka-ksiazek/0>
- 17 Bibliotekarką przez całe życie. Wywiad D. Chłup...

MARZENA PRZYBYSZ

Rozmowa z Pawłem Dobrzeleckim Bibliotekarzem Roku 2018

Fot. Małgorzata Zalewska

Marzena Przybysz: Zdobył Pan Tytuł Bibliotekarza Roku 2018. W imieniu redakcji i czytelników „Bibliotekarza” serdecznie gratuluje. Jakie było Pana odczucie, gdy dowiedział się o tym wyborze?

Paweł Dobrzelecki: Dziękuję. Tytuł Bibliotekarza Roku cieszy – jest satysfakcja, każdy z nas lubi wygrywać – zawsze jednak podkreślam, że choć tytuł jest indywidualny, to złożyła się na niego praca kilkunastu osób z mojej biblioteki oraz zaprzyjaźnionych bibliotekarzy z całej Polski, o żonie i rodzinie nie wspominając.

M. P.: Ponad 13 lat temu, kiedy zaczynał Pan pracę w bibliotece, swoje kroki skierował do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrze. Proszę opowiedzieć o swoich początkach w zawodzie bibliotekarza.

P. D.: Jako świeżo upieczony absolwent IBiIN UŚ przeszedłem dwuetapowy proces rekrutacji i od września 2006 r. zacząłem pracę w zabrzańskiej bibliotece. Z perspektywy czasu mogę powiedzieć, że moje początki i ścieżka zawodowa mogą być potraktowane jako wzorcowe. Pracę zacząłem w małej filii, gdzie pracowało się jeszcze na kieszonkach i tradycyjnym katalogu kartkowym. Rok ten to także ostatni etap komputeryzacji zabrzańskiej biblioteki i warto podkreślić, że była ona drugą w Polsce, a pierwszą na Śląsku całkowicie skomputeryzowaną. Na początku 2007 r. miałem krótki epizod w dziale opracowania, a następnie przez rok pracowałem w Czytelnii Ogólnej i Prasy. W 2008 r. zostałem kierownikiem jednej z filii,

gdzie wspólnie ze swoim zespołem w ciągu kilku lat uczyniliśmy z niej najczęściej odwiedzaną placówkę biblioteczną w Zabrzu. W 2017 r. zostałem instruktorem i głównym specjalistą ds. projektów promocji i marketingu.

M. P.: Rok 2018 był bardzo pracowity. Podjął się Pan realizacji i koordynacji 5 projektów. Które z nich wydają się najlepsze, które są najbliższe Pana sercu?

P. D.: Staram się ich nie wartościować, zwłaszcza że za każdym z nich stoi sztab ludzi, bez których nie udałoby się ich zrealizować. Każdy miał także swoją indywidualną specyfikę. Od kilku lat stawiamy w Zabrzu na różnorodność oraz zaspokajanie aktualnych potrzeb naszych użytkowników. Szczególny sentyment mam do projektu „Książka na piątkę, znakomity początek” – był to pierwszy napisany projekt, który otrzymał dofinansowanie. Dodatkowo ucieszyło mnie to, że zajął on bardzo wysokie miejsce w rankingu – 5. W tym roku realizujemy już trzecią jego odsłonę. Jego głównym celem jest promocja wartościowej literatury dla dzieci i młodzieży oraz uświadamianie rodzicom, jak ważna w życiu dziecka jest książka oraz wspólne czytanie. W ramach tego projektu organizujemy warsztaty oraz spotkania autorskie, do stałego repertuaru weszło też seminarium dla bibliotekarzy i nauczycieli – w tym roku (24 października) referaty wygłoszą m.in. Joanna Papużyńska, Grzegorz Kasdepke i Anna Czernow.

Jako miłośnik kryminałów, muszę też wspomnieć o projekcie „Kryminalne zagadki Śląska”.

Dzięki jego realizacji udało się zaprosić do Zabrza takich autorów, jak m.in. Wojciech Chmielarz czy Mariusz Czubaj, ale przede wszystkim „wyjść w miasto”, bowiem większość wydarzeń odbywała się w szeroko rozumianej przestrzeni miejskiej – od kopalni poczynając na pubach kończąc.

To, co mnie najbardziej cieszy, to fakt, że pozyskane fundusze i praca metodą projektu pozwoliły wprowadzić nową jakość w działalności kulturalno-oświatowej biblioteki oraz przygotować szereg interesujących i niepowtarzalnych wydarzeń. Ich realizacja sprawiła, że 2018 r. był rekordowy w działalności MBP Zabrze – w naszych wydarzeniach udział wzięło ponad 20 tys. uczestników.

M. P.: Jakie tematy przykuwają Pana szczególną uwagę?

P. D.: Wychodzę z założenia, że bibliotekarz powinien się interesować wszystkim i mieć ogólną orientację we wszystkich tematach oscylujących wokół książki i czytelnictwa. Dlatego bliskie jest mi zarówno czytelnictwo dzieci i młodzieży, jak również praca z czytelnikiem dorosłym. Z racji zajmowanego stanowiska muszę być na bieżąco w tematach projektowych oraz promocji i marketingu. Zawsze też staram się znaleźć czas, aby skupić się na czysto merytorycznych aspektach funkcjonowania biblioteki, a także z chęcią staję za ladą biblioteczną, by mieć bezpośredni kontakt z czytelnikami.

M. P.: Czy hasło tegorocznego Tygodnia Bibliotek „#biblioteka” odpowiednio wpisuje się w działania Pana biblioteki?

P. D.: Hasło jest uniwersalne, tak jak biblioteki:) W swojej działalności zawsze podkreślamy, że najważniejsze jest zadowolenie naszych użytkowników. Podejmujemy działania tak aby biblioteka wychodziła na zewnątrz i tworzyła partnerstwa oparte na wzajemnej współpracy.

Wracając do Tygodnia Bibliotek w tym roku był on bardzo intensywny w Zabrzu. Oprócz stałych elementów takich jak spotkania z czytelnikami, lekcje biblioteczne – czy spotkania autorskie (Joanna Bator, Marcin Pałasz, Anita Głowińska) zorganizowaliśmy także działania nie kojarzące się na pierwszy rzut oka z biblioteką: projekcje filmowe czy warsztaty rysownia mangi. Największym wydarzeniem, którego realizacja przerosła nasze oczekiwania był plenerowy happening „Pociąg do

książek”. Odbywająca się w Parku 12c Sztolni Królowa Luiza akcja zbudowana była wokół popularnej książkowej postaci „Kici Koci” – bibliotekarze prowadzili warsztaty, zachęcali do czytania, polecali książki. Oprócz tego było spotkanie autorskie z Anitą Głowińską, a nawet podziemne zwiedzanie kopalni z kocimi zadaniami, w akcji udział wzięło ponad 2 tys. osób co jest naszym rekordem frekwencyjnym jeśli chodzi o jednorazową akcję.

M. P.: Jest Pan członkiem SBP? W jaki sposób realizuje Pan swoje pasje w Stowarzyszeniu?

P. D.: Jestem członkiem SBP od drugiego roku studiów. Uważam, że każdy bibliotekarz powinien do niego należeć – silne stowarzyszenie branżowe przekłada się na prestiż zawodu. Niestety w praktyce wiemy, jak to wygląda – wszystkim się łatwo krytykuje, wszyscy wiedzą, co i jak należy zrobić, ale jak co do czego przyjdzie, to są ciągle te same osoby. Ja od kilku lat powtarzam jedno zdanie: „Nie pytaj, co SBP może zrobić dla Ciebie, lecz co Ty możesz zrobić dla SBP”.

M. P.: Czy po uzyskaniu tytułu Bibliotekarza Roku 2018 myśli Pan teraz o swojej pracy inaczej?

P. D.: Moje myślenie o pracy pozostaje bez zmian – głęboko wierzę w ważną rolę bibliotekarzy i samych bibliotek – najważniejsze aby się nam chciało, trzeba pracować nad wewnętrzną motywacją, bo czasami o nią trudno (zwłaszcza w dzień wypłaty :). Nie wiem, czy ja mogę zaangażować się jeszcze bardziej (śmiech). Tak, jak powiedziałem na samym początku, tytuł cieszy i zobowiązuje do dalszej pracy.

M. P.: Czy Tytuł zmienił w jakiś sposób Pana plany?

P. D.: Nic nie dzieje się bez przyczyny :) – tytuł zbiegł się w czasie z innymi planami zawodowymi. Mój syn ma już prawie 5 lat, więc tata z mamą nie muszą poświęcać mu aż tak dużo czasu, oczywiście cały czas rodzina jest najważniejszym priorytetem, ale chciałbym wrócić do prowadzenia szkoleń i warsztatów oraz większej aktywności zarówno w SBP, jak i w Stowarzyszeniu LABIB.

M. P.: Bardzo dziękuję za rozmowę, życzę kolejnych sukcesów.

Marzena Przybyśz
Redakcja „Bibliotekarza”

©Depositphotos/Pavel Losevsky

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Nowa siedziba biblioteki

Gminna Biblioteka Publiczna w **ŚWIĄTKACH** ma nową siedzibę. Uroczyste otwarcie nowego budynku z udziałem przedstawicieli władz województwa, samorządu, instytucji kulturalno-oświatowych oraz mieszkańców gminy odbyło się 4 lutego 2019 r. Budowa biblioteki – nazwanej „Biblioteka na rozdrożu kultury, tradycji i nowoczesności” – trwała półtora roku, a cała inicjatywa kosztowała ponad 3,3 mln zł, z czego 2 mln zł to środki z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, Priorytet 2 „Infrastruktura Bibliotek 2016-2020”. Warto wspomnieć, że instytucja ta była wielokrotnie wyróżniana w ogólnopolskich rankingach bibliotek opracowywanych przez „Rzeczpospolitą” oraz Instytut Książki, zaś kierowniczką placówki Halina Kirjew została uhonorowana tytułem Warmińsko-Mazurskiego Bibliotekarza Roku.

Nowa biblioteka w Świątkach na miarę potrzeb i przyszłych działań / rad // *Wiadomości Gazeta Warmińska*. – Nr 140 (2019), s. 7; Warmińsko-Mazurski Bibliotekarz Roku 2018 jest ze Świątek / rad // *Wiadomości Gazeta Warmińska*. – Nr 144 (2019), s. 8.

Laureaci Wawrzynu

23 maja 2019 r. po raz piętnasty w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w **OLSZTYNIE** odbyła się gala, podczas której ogłoszono laureatów Wawrzynu – Literackiej Nagrody Warmii i Mazur. Główną nagrodę otrzymała Anna Matysiak za tom wierszy „Tyle nieznananych ryb”, zaś Nagrodę Czytelników Wojciech Hieronimus Borkowski za zbiór poezji „List z detencji”. Wyróżnienie hono-

rowe za szczególne walory edytorskie i poznawcze przyznano książce *Dawne Nowe Miasto Lubawskie w stu ilustrowanych opowieściach* autorstwa Dariusza Andrzejewskiego. Decyzję o przydzieleniu nagrody podejmuje Kapituła powołana przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną, zaś warunkiem koniecznym jest biograficzny lub tematyczny związek książki z regionem Warmii i Mazur.

Czytelnicy głosują na cenny Wawrzyn / MZG // *Gazeta Olsztyńska*. – 2019, nr 100 (29 IV), s. 16; Wawrzyny za dobre wiersze / Ewa Mazgal // *Gazeta Olsztyńska*. – 2019, nr 119 (24 V), s. 5.

Cenne zbiory muzyczne

W zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w **OLSZTYNIE** odnaleziono zapisy nutowe z XVIII i XIX w. Analiza wykazała, iż są to utwory wokalnie-instrumentalne o charakterze religijnym, które przed 200 laty wykorzystywane były przez kapele kościelne. Dyrektor placówki ks. Tomasz Garwoliński, chcąc przywrócić pamięć o warmińskiej muzyce, postanowił zorganizować cykl koncertów „Musica Warmiensis”. Muzyczne rękopisy zostały zaś rzetelnie skatalogowane, a w planach jest również wydanie płyty.

Koncerty z dawnych nut / Grzegorz Szydłowski // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 128 (3 VI), dod. Olsztyn, s. 3.

Wybór:

MARTA PĘCAK, ANNA WYSOCKA
WBP im. E. Sukutowej-Biedrawiny w Olsztynie

„Literacki strzał” w dziesiątkę...

Raport z 10. Warszawskich Targów Książki

„Pisarz nie jest nauczycielem: jest wynalazcą”
/Eugene Ionesco, Notes et contre-notes. Paris 1962/

Trudno uwierzyć, ale to już dziesiąte urodziny największej targowej imprezy w Polsce! Stadion Narodowy od lat ma w sobie tę szczególną moc, przyciągając uwagę wydawców, księgarzy, bibliotekarzy i czytelników, którym przez cztery dni dane jest uczestniczyć w branżowych spotkaniach oraz obcować z wszechobecną książką, eksponowaną w tysiącach tytułów na ekspozycyjnych stoiskach. Każdą z nich można dotknąć, przekartkować a nawet zamienić słów kilka z autorem, co z pewnością uznać należy za wartość bezcenną! To wszystko (a nawet i więcej!) sprawia, że Warszawskie Targi Książki (WTK) to wydarzenie na stałe obecne w kalendarzu miłośników i pasjonatów literatury (zarówno zawodowców, jak i amatorów!). Jego jubileuszowa edycja miała miejsce w dniach 23-26 maja br.

ORGANIZACJA I PATRONAT

Tradycyjnie organizatorami WTK były spółki Murator Expo i Targi Książki. Honorowy patronat nad wydarzeniem objęli: Marszałek Województwa Mazowieckiego, Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy, Polska Akademia Nauk, Biblioteka Narodowa i Instytut Książki. Imprezie patronowali również: Polskie Towarzystwo Wydawców Książek, Polska Izba Książki, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Izba Wydawców Prasy, Polska Izba Druku, Porozumienie Wydawców Książki Historycznej, Stowarzyszenie Pisarzy Polskich, Polska Sekcja IBBY, Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury, Stowa-

rzyszenie Wydawców Szkół Wyższych, Stowarzyszenie Autorów ZAiKS, Związek Literatów Polskich, Legalna Kultura, Fundacja „Cała Polska czyta dzieciom”, Ślasy Blogerzy Książkowi oraz Komitet Ochrony Praw Dziecka i Koleje Mazowieckie.

Medialnego wsparcia udzielili m.in. Radio Eska, Gazeta Wyborcza, Magazyn Książki, Publio.pl, Biblioteka Analiz, Lubimyczytać.pl, Granice.pl, Rynek-Książki.pl, Książka.net.pl, Wydawca, Wyspa, Poradnik Zdrowie.pl, M jak Mama, M jak Mieszkanie, Moje Mieszkanie, Dobre Wnętrze i Urządzamy.pl; przy wkładzie: Polskiego Radia, „Super Expressu”, „Stolicy”, „Mówią Wieki”, „Bibliotekarza” i in. Współpracę informacyjną zapewniła Biblioteka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego. Okolicznościowym wydarzeniom adresowanym do najmłodszych czytelników patronowali: portal informacyjno-rozrywkowy Czasdzieci.pl i Międzypokoleniowy Festiwal Literatury Dziecięcej „Ojciec i dziatki”. Zorganizowanie Festiwalu Komiksowa Warszawa było możliwe dzięki włączeniu się w akcję Polskiego Stowarzyszenia Komiksowego i Stowarzyszenia Twórców Contur. Z kolei partnerem Festiwalu Kryminalna Warszawa był kanał CBC Reality. Portal Miłośników Fantastyki „Nowa Fantastyka” zorganizował targową Strefę Fantastyki.

INAUGURACJA I GOŚĆ HONOROWY

W roli gospodarzy uroczystego otwarcia WTK wystąpili: Jacek Oryl – prezes Zarządu Murator

Fot. Aleksandra Maruszczyk

Expo sp. z o.o., Rafał Skąpski – prezes Zarządu Targi Książki sp. z o.o. i Sonia Draga – członkini zarządu ostatniego z wymienionych organizatorów. Wicemarszałek Sejmu Małgorzata Kidawa-Błońska zwróciła uwagę na potrzebę kształtowania nawyku i pasji czytania, zwłaszcza wśród młodego pokolenia. Obcowanie z literaturą daje bowiem autentyczne poczucie wartości i wolności. Ambasador Rumunii w Polsce Ovidiu Dranga dostrzegł ogromne znaczenie literatury w budowaniu porozumienia między ludźmi i narodami. Za sprawą tłumaczeń można dzielić się z innymi własną kulturą i historią, których unikalność przekłada się zarazem na wspólne, europejskie dziedzictwo. Ponadto czytanie książek – poza walorami edukacyjno-rozrywkowymi – kształtuje intelekt i tożsamość. Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy Rafał Trzaskowski zadeklarował się jako aktywny czytelnik i miłośnik literatury, od lat z powodzeniem zarządzający swoją pasją najbliższych, wymieniając Emila Ciorana jako jednego z ulubionych pisarzy. Podczas inauguracji wręczono Honorową Nagrodę Sezonu Wydawniczo-Księgarskiego IKAR 2019 Oldze Tokarczuk – laureatce prestiżowej Nagrody Bookera z ubiegłego roku. Pisarka wskazała na toczące się koło historii, wspominając swoją pierwszą, literacką nagrodę za debiut, przyznaną wiele lat temu przez Polskie Towarzystwo Wydawców Książek. Odznaki Zasłużonych dla Warszawy otrzymali rysownik i ilustrator Bohdan Butenko oraz prowadzący Warszawski Klub Księgarza Jan Rodzeń. Kulminacyjnym momentem uroczystości było wypowiedzenie formuły otwierającej WTK wraz z symbolicznym przecięciem wstęgi.

Honory gościa jubileuszowej edycji targów pełniła Rumunia – kraj naznaczony nie tylko dramatycznymi kolejami historii, ale również interesującym dorobkiem literackim (w Polsce na

przestrzeni ostatnich lat dokonano 45 przekładów dzieł z języka rumuńskiego). Do rozpoznawalnych w naszym kraju postaci z pewnością zaliczyć należy Eugene Ionesco (awangardowego dramaturga i twórcę teatru absurdu, Doctora Honoris Causa Uniwersytetu Śląskiego z 1993 r.) oraz Valeriu Butulescu (poetę, aforystę, prozaika, tłumacza i publicystę, silnie związanego z Polską).

WYSTAWCY I AUTORZY

W czasie targów ofertę wydawniczą zaprezentowało 800 wystawców z 27 krajów (Argentyny, Austrii, Białorusi, Brazylii, Bułgarii, Chin, Chorwacji, Czech, Francji, Gruzji, Indii, Iraku, Irlandii, Kostaryki, Niemiec, Peru, Polski, Rosji, Rumunii, Słowacji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Tajwanu, Ukrainy, Węgier, Wielkiej Brytanii i Włoch). Spośród rodzimych wystawców w targowej przestrzeni najokazalej prezentowały się: Agora, Azy-mut, BOSZ, Czytelnik, Dom Wydawniczy REBIS, Filia, Foksal, Helion, MANDO, Noir sur Blanc, Platon, Prószyński Media, Publicat, PWN Wydawnictwo Naukowe, Sonia Draga, SQN, Świat Książki, Wydawnictwo Literackie, Zacztyana Warszawa, Znak oraz Zysk i S-ka. Na uwagę zasługiwała też bogata oferta tytułowa, eksponowana na stoiskach firm: Czarne, Iskry, Książkowe Klimaty, Muza SA, Wielka Litera i Wydawnictwo Marginesy. Do najokazalszych ekspozycji zagranicznych zaliczyć należy stoiska Rumunii i Francji.

Warto wskazać na obecność dystrybutorów czytelników książek elektronicznych marki Pocket-

Fot. Aleksandra Maruszczyk

book i inkBook, prezentujących modele aktualnie dostępne w sprzedaży. W przestrzeni Storytel miejsce znalazły mobilne stanowiska dla sympatyków audiobooków. Na stoisku Domu Emisyjnego Manuscriptum można było obejrzeć ekskluzywną reprodukcję kodeksu *Leicester* Leonarda da Vinci wraz z dołączonym przewodem (do nabycia – nie łąda gratka dla kolekcjonerów!) oraz reprint manuskryptu Wojniczka. W strefie kultury górskiej prezentowały się wydawnictwa publikujące książki o tej właśnie tematyce (m.in. Annapurna) z udziałem znanych gwiazd alpinizmu: Anny Czerwińskiej, Krzysztofa Wielickiego i Denisa Urubko; w strefie wydzielonej dla Festiwalu Komiksowa Warszawa sympatycy kreski i „dymków” mogli zapoznać się tytułami wiodących nakładców (m.in. Egmont Polska, Wydawnictwo Kurc, Atom Comics, Scream Comics, Ongrys, Wydawnictwo Kameleon, Waneko, Polskie Stowarzyszenie Komiksowe, Komikslandia). Na wielu stoiskach można było nabyć gry planszowe i gadżety. Tradycyjnie poszukiwacze książek z tzw. „wtórnego obiegu” mogli zapoznać się z bogatą ofertą antykwaryczną (reprezentowaną m.in. przez antykwariaty: Antika, Grochowski, Historyczny, Kwadryga, na Tamce, Piotruś Pan, SF na Poziomie, Tomik, Warszawianka, KDK). Czerpalnia Papieru Art-Papier demonstrowała wszystkim zainteresowanym tradycyjne metody wytwarzania pergaminu.

W sektorze zarezerwowanym dla Targów Książki Akademickiej i Naukowej ACADEMIA zaprezentowały się m.in. takie wydawnicze podmioty, jak: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwa Uczelniane UTP w Bydgoszczy, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Wydawnictwa Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszka w Krakowie, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności czy Wyższa Szkoła Policii w Szczycie.

Magnesem przyciągającym czytelników do odwiedzenia WTK były nie tylko książki, ale i sami autorzy, m.in. Alosza Awdiejew, ks. Adam Boniecki, prof. Jerzy Bralczyk, Katarzyna Grochola, Józef Hen, Szymon Hołownia, Jacek Hugo-Bader, Magdalena Knedler, Tomasz Kowalski, Hanna Krall, Marcin Meller, Adam Michnik, Wojtek i Zygmunt Miłoszewscy, Krystyna Mirek, Remigiusz Mróz,

Wiesław Myśliwski, Łukasz Orbitowski, Tomasz Organecki, Marek Przybylik, Eustachy Rylski, Andrzej Saramonowicz, Monika Sznajderman, Olga Tokarczuk, Szczepan Twardoch, Kuba Wojewódzki, Jacek Żakowski. Wśród niewielu obecnych, zagranicznych autorów warto wspomnieć: Swietłanę Aleksijewicz, B. A. Paris i Luciana Dana Teodorovici. Do wielu z nich ustawiały się długie kolejki „łowców autografów”!

NAGRODY, WYRÓŻNIENIA I NOMINACJE

Targowe wydarzenie na Stadionie Narodowym bywa okazją, by podziękować twórcom i wydawcom za tytaniczną pracę i wręczyć okolicznościowe nagrody. Tak było i tym razem. Wręczono nagrody za najlepsze publikacje akademickie i naukowe ACADEMIA 2019. Za najlepszą uznano publikację Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego *Pediatria t. 1-3* pod redakcją Jacka Józefa Pietrzyka i Przemka Kwinty. W dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych uhonorowano Wydawnictwo Naukowe PWN za *Filozofię religii. Kontrowersje* pod redakcją naukową Jacka Hołówni i Bogdana Dziobkowskiego. Z kolei Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej zwyciężyła w kategorii nauk technicznych publikacją *Kształtowanie ulicy jako przestrzeni publicznej* Jacka Wiszniowskiego. Wyróżnienia trafiły do: PZWL Wydawnictwa Lekarskiego (*Urologia: ilustrowany przewodnik dla studentów i stażystów* i *Chirurgia onkologiczna t. 1-2*), Oficyny Wydawniczej Politechniki Warszawskiej (*Nowoczesne mieszkanie*), Fundacji Terytoria Książki (*Szekspir bez cenzury. Erotyczny żart na scenie elżbietańskiej*). W kategorii edytorskiej nagrodzono: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego (*Dialogi dzieł dawnych. Studia o intertekstualności literatury staropolskiej*) i Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku (*Rzeźba dzisiaj 3: sztuka i natura. Parki rzeźby*). Warto odnotować, iż w tym roku nagrody główne miały również wymiar finansowy. Wyróżnienia przyznano też m.in.: Wydawnictwu Uniwersytetu Śląskiego (*Moja mapa. Tworzenie map w technologiach geoinformacyjnych* i *Historia odkryć pierwiastków chemicznych*), Wydawnictwu Naukowemu i Edukacyjnemu SBP (*Typologia dla humanistów. O złożonych problemach projektowania edycji naukowych*) i Wydawnictwu Uniwersytetu Gdańskiego (*Estetyka prawa*).

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich przyznało nagrody w kilku kategoriach. Nagrodą Naukową SBP im. Adama Łysakowskiego uhonorowano: w kategorii prace o charakterze teoretycznym, metodologicznym i źródłowym – Arkadiusza Pulikow-

Fot. Aleksandra Maruszczyk

skiego (*Modelowanie procesu wyszukiwania informacji naukowej. Strategie i interakcje*); za prace o charakterze dokumentacyjno-informacyjnym – Ewę Wójcik, Grażynę Wrone, Renatę Zajac, Dorotę Kamiśińską i Agnieszkę Cieślukową (*Polskie czasopisma popularno-naukowe do 1939 roku t. 1-3*); w kategorii podręczniki akademickie za najlepszą publikację uznano *Naukę o informacji w okresie zmian. Innowacyjne usługi informacyjne* pod red. Barbary Sosińskiej-Kalaty, Piotra Tańkowskiego i Zuzanny Wiorogórskiej; w kategorii prac praktyczno-wdrożeniowych najwyższą oceniono *Typografię dla humanistów. O złożonych problemach projektowania edycji naukowych*. Za najlepszych bibliotekarzy ubiegłego roku uznano odpowiednio: Pawła Dobrzeleckiego (Miejska Biblioteka Publiczna w Zabrzu), Joannę Szymczak-Rydzę (Filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi nr 76) i Bogumiłę Tobotę (Książnica Płocka). Miano najlepszego bibliotekarza – głosami internautów – otrzymał Leszek Szafrński (Biblioteka Jagiellońska). Pierwsza nagroda w konkursie Mistrz Czytelnictwa 2018 przypadła Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sopocie; drugie miejsce zajęła Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Goleniowie, trzecie zaś Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrzębiu-Zdroju. Wśród wyróżnionych znalazło się też Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach.

Po raz dziesiąty z kolei przyznano Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego za wybitne reportaże. W tym roku główną nagrodę otrzymał Maciej Zaremba-Bielawski za *Dom z dwiema wieżami*. Mariusz Kalinowski, tłumaczący tę książkę z języka szwedzkiego, odebrał nagrodę za najlepszy przekład. Nagroda prof. Jerzego Skowronka (za publikacje poświęcone historii i archiwistyce) trafiła do Wydawnictwa Universitas (*Barwy polskości, czyli życie burzliwe Tadeusza Bułharyna*), nagrodę specjalną

odebrał prof. Wiesław Walkiewicz (*Bułgaria. Dzieje polityczne najnowsze*).

Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury uhonorowało Dom Wydawniczy REBIS statuetką Lwa Hieronima za profesjonalizm i wydatną współpracę z translatorami. Serwis Granice.pl w plebiscycie „Książka na wiosnę” uhonorował w kategorii literatura piękna Annę Fryczkowską (*Wdowinek*) oraz głosami internautów Grzegorza Kopca (*Czas pokuty*). Nagroda Literacka UE 2019 przypadła Marcie Dzido za *Frajdę*. Kryminalne Grand Prix przyznano Wojciechowi Chmielarzowi za *Żmijowisko*; wyróżnieni zostali też: Mariusz Czubaj (*Dziewczynka z zapalniczką*) i Robert Małecki (*Skaza*). Wręczono nagrody Nowej Fantastyki.

Redakcja Magazynu Literackiego Książki przyznała Nagrody Magellana dla publikacji o tematyce turystycznej. W kategorii przewodnik tekstowy nagrodzono książkę Krzysztofa Dopierały – *Kuba. Rewolucja w rytmie rumby*. Najlepszym przewodnikiem ilustrowanym okazała się pozycja – *Odechnij od miasta. 62 wyjątkowe domy gościnne w Polsce*. Wśród przewodników dla aktywnych zwyciężył *Warszawski przewodnik wiślany* Dariusza Bartoszewicza. W kategorii map i planów turystycznych laur przypadł tytułowi *Rila i Piryn. Góry Bułgarii 1:80000*. Pięć równorzędnych nagród dla najlepszych książek podróżniczych trafiło do: Grzegorza Kapli (*W końcu i ty zapłaczesz. Z Baku do stóp Araratu*), Piotra Milewskiego (*Islandia*), Aleksandry Arendt (*Bałtyk. Historie zza parawanu*) i Roberta Macfarlane (*Szlaki. Opowieści o wędrówkach i Góry. Stan umysłu*). Za najlepsze wydawnictwo albumowe uznano *Nasze Makoszowy*, wydane przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Zabrzu. Najbardziej przystępnym przewodnikiem dla dzieci okazał się *Man zou. Chiny dla dociekliwych* Izabeli Kaluty z rysunkami Jacka Ambrożewskiego. Z kolei aplikacja *13 pomysłów na Gniezno i okolice* zdobyła nagrodę w uznaniu za intuicyjny przewodnik mobilny. Wśród książkowych reportaży wyróżniono: *Granice marzeń. O państwach nieuznawanych* Tomasza Grzywaczewskiego i *Ortodromę* Mateusza Janiszewskiego. W kategorii przewodnik kulinarny nagrodzono publikację *Słodko-kwaśna historia, czyli wszystko co chcieliście kupić w wietnamskich sklepach, ale baliście się zapytać* Ngo Van Tuonga. Natomiast w nowej kategorii konkursowej – podróże w czasie, nagroda przypadła *Sekretom miast*, wydanym przez Wydawnictwo Książy Młyn. Specjalną nagrodę otrzymał Jodie Baltazar za *Głodnych zielonej Warszawy*. W rankingu „Wydawcy Oceniają Drukarnie” na podium znalazły się odpowiednio: ABEDiK (Poznań), Drukarnia

Wydawnicza im. W.L. Anczyca (Kraków) i Łódzkie Zakłady Graficzne. W odrębnej kategorii za najlepszą jakość cyfrowego wydruku nagrody trafiły do: Totem.com.pl (Inowrocław), wspomnianej już Drukarni Wydawniczej im. W.L. Anczyca oraz inowrocławskiego Pozkał-u.

Nominacje do kolejnej edycji Nagrody Gryfia, ustanowionej przez Kurier Szczeciński, otrzymały: Karolina Bednarz (*Kwiaty w pudełku. Japonia oczami kobiet*), Anna Fryczkowska (*Równonoc*), Katarzyna Kowalska (*Polski El Greco*), Ula Ryciak (*Nela i Artur. Portret intymny Rubinsteinów*) i Agnieszka Szpila (*Bardo*).

PANELE DYSKUSYJNE I SPOTKANIA

Podczas tegorocznych WTK odbyło się wiele interesujących debat, spotkań i prezentacji. Firma ABE-IPS przedstawiła nowy model dostępu do artykułów w czasopiśmie Royal Society of Chemistry w oparciu o licencję „Read & Publish”. Proponowane rozwiązanie zostało skierowane przede wszystkim do ośrodków akademickich o najwyższym potencjale aktywności naukowej. Jednostki naukowe, które wykażą się wysokim wzrostem publikacji w RSC, będą mogły otrzymywać dostęp do treści na preferencyjnych warunkach, w myśl kryterium: „im więcej artykułów publikujesz, tym mniej płacisz za dostęp”. Co ciekawe, autorzy prezentacji wykazali tendencję spadkową w publikowaniu w wyżej wymienionych źródłach w zakresie licencji Open Access, która niebawem będzie obowiązkowa dla wszystkich autorów, postanowieniem unijnej dyrektywy. Dokonano również prezentacji kolekcji Oxford Journals, omówiono zakup książek elektronicznych w modelu EBA, a także zaprezentowano ofertę Duke University Press dla polskich bibliotek.

W ramach spotkania „Wirtualny księgarz, automatyczny recenzent – czy sztuczna inteligencja może być sposobem na wzrost czytelnictwa” zwrócono uwagę na zjawisko „krótkiego życia” książkowych nowości. Przy liczbie wydawanych tytułów na poziomie ponad 30 tys. rocznie czytelnikom trudno jest kontrolować rynek. Nie każda książka staje się marketingowo „dostrzegalna”, stąd – zdaniem prelegentów – potrzeba stworzenia odpowiedniego systemu rekomendacji dla książek z wykorzystaniem sztucznej inteligencji. Projekt realizowany przez Literacka sp. z o.o., któremu partneruje Instytut Książki, polega na odpowiednim zarządzaniu meta informacją oraz analizie treści książek. Dotychczasowo stosowane

metody pomiaru preferencji czytelnich wydają się niewystarczające; kierowanie się dość ogólnymi kategoriami w doborze literatury niesie w sobie za mało danych. W obrębie każdego z literackich gatunków można wyróżnić takie elementy, jak: styl, klimat, czas, postacie, czy miejsce akcji, które również powinny być analizowane. Modelowy system rekomendacji powinien odzwierciedlać zatem tzw. „miękkie cechy” książki. Pierwszą publikacją rekomendowaną przez system dostępny jeszcze w wersji beta została powieść Zygmunta Miłoszewskiego *Ziarno prawdy*. Z założeniami projektu i jego testową wersją można zapoznać się na stronie codoczytania.pl.

Krzysztof Lewandowski ze Stowarzyszenia Autorów ZAiKS szczegółowo omówił działania legislacyjne w różnych krajach, zmierzające do skutecznej ochrony praw autorskich. Prelegent wykazał, iż kwestia dbałości o intelektualną własność nie jest wcale wymysłem współczesności. Już w Chinach za panowania Dynastii Czou (722-481 r. p.n.e.) kopiowanie i cytowanie bez podania źródła było traktowane jak zwykła kradzież. Theognis z Megary (VI wiek p.n.e.) żądał uznania go właścicielem tekstu, którego był autorem. Istnieją dowody świadczące o tym, że Owidiusz (43 r. p.n.e. - 18 r. n.e.) zdecydowanie potępiał publikowanie dzieł bez zgody autorów. Z kolei Marcjalis (40-104 r. n.e.) przywłaszczenie cudzego dzieła jednoznacznie nazwał „plagiatem”. Z powyższych przykładów wynika, iż twórcy od wieków – niezależnie od poziomu technologicznego i cywilizacyjnego – mieli doskonałą świadomość tego, jak należy traktować własność jako efekt twórczej pracy. Za pierwszy, oficjalny dokument, zakazujący kopiowania kalendarzy i almanachów uznaje się edykt Cesarza Wen Zonga (835 r. n.e.). Gutenbergowska rewolucja druku jeszcze bardziej ułatwiła niekontrolowany proceder zwielokrotniania treści. Rozwijana była koncepcja praw naturalnych i podmiotowych m.in. przez Johna Locke’a, Williama Blackstone’a i Denisa Diderota. W 1752 r. bulla Benedykta XIV objęła klątwą złodziei książek z biblioteki. Na przełomie XVII-XVIII w. powstały pierwsze organizacje, stawiające sobie za cel ochronę twórców i ich dzieł. W końcu 1918 r. powołano ZAiKS (wśród założycieli tego stowarzyszenia wymienić należy m.in.: Jana Brzechwę, Juliana Tuwima i Jerzego Boczkowskiego), który aktualnie współpracuje z podobnymi instytucjami w USA i Europie. Dzięki idei zbiorowego zarządzania prawami autorskimi obecnie ochronie podlega ok. 55 mln utworów w skali całego globu. Autor omówił również obo-

wiążący stan legislacji w wybranych krajach europejskich, w tym w Polsce.

Fundacja Legalna Kultura zorganizowała spotkanie, poświęcone aspektom bezpiecznego i legalnego korzystania z internetowych zasobów. Omówiono podstawowe założenia prawa autorskiego wobec twórców i użytkowników, wyjaśniając specyfikę korzystania z treści cyfrowych w ramach wolnych zasobów i określonych licencji. Dokonany został przegląd dostępnych portali wraz z oceną stopnia legalności udostępnianych przez nie źródeł, wskazano także na liczne zagrożenia czyhające na użytkownika w cyberprzestrzeni.

Interesujący przebieg miała dyskusja na temat uchwalonej niedawno unijnej dyrektywy o prawie autorskim na jednolitym rynku cyfrowym, która porządkuje obszar prawa autorskiego i majątkowego względem twórców, wydawców i dystrybutorów m.in. książek, prasy i muzyki. Tadeusz Zwiefka (dziennikarz), Eustachy Ryłski (pisarz) i Marek Kościkiewicz (muzyk) pozytywnie ocenili przyjęte zapisy, wskazując na potrzebę owych uregulowań i jednocześnie zaprzeczając pojawiającym się opiniom, jakoby przyjęte rozwiązania były wymierzone przeciwko użytkownikom cyfrowych treści.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej zorganizowała warsztaty skierowane do bibliotekarzy w związku z ogólnopolską akcją Nocy Bibliotek, która odbędzie się po raz piąty w dniu 5 października br. Uczestnicy spotkania wymieniali między sobą doświadczenia z poprzednich edycji, jednocześnie zastanawiając się nad nowymi pomysłami, wzmacniającymi atrakcyjność zaplanowanego wydarzenia. Z kolei Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego zaprezentowało projekt Platformy Polskich Publikacji Naukowych, będący odpowiedzią na plany udostępniania zasobów polskich, współfinansowanych czasopism i książek naukowych w modelu otwartego dostępu (Open Access). Istotą przedsięwzięcia ma być internetowy portal, oferujący nieodpłatnie możliwość wprowadzania i konwersji danych (dla redaktorów) oraz przeszukiwania zasobów i dostępu do nich (dla użytkowników).

Marcin Skrabka z firmy Goodbooks.pl przeprowadził szkolenie adresowane do księgarzy na temat efektywnych sposobów komunikacji z osobami nieczytającymi książek. Autor scharakteryzował tzw. NIEczytelnika jako użytkownika informacji, korzystającego głównie z internetu za pośrednictwem urządzeń mobilnych, dla którego „interfejs”

książki wydaje się nieszczerłonie atrakcyjny, aby przyciągnąć uwagę. Według prelegenta, księgarz powinien wykazywać niestandardowe podejście wobec współczesnego czytelnika, odpowiadając jego autentycznym, informacyjnym zachowaniom i potrzebom. Omówione zagadnienia stanowią ramy kompleksowego projektu szkoleniowego, organizowanego przez OSDW Azymut i współfinansowanego ze środków Funduszu Promocji Kultury. Jego pierwsza edycja ma wystartować jeszcze w tym roku, planuje się m.in. spotkania branżowe, udostępnienie interaktywnych materiałów szkoleniowych w wersji online i fachowe poradnictwo ekspertów (więcej szczegółów dostępnych na stronie szkolimy-ksiegarzy.pl).

Podczas WTK przedstawiono szczegóły budowy krakowskiego Centrum Literatury i Języka „Planeta Lem” – projektu, który zwyciężył w międzynarodowym konkursie architektoniczno-urbanistycznym. Nowoczesny obiekt, zlokalizowany w XVII-wiecznym, krakowskim Składzie Solnym po rewitalizacji, ma nawiązywać do rzeczywistości kreowanej w literaturze Stanisława Lema i być w zamyśle pierwszym w Polsce nowoczesnym i wielofunkcyjnym centrum literackim i językowym. Poza stałą ekspozycją, poświęconą twórczości najwybitniejszego polskiego wizjonera i przedstawiciela literatury fantastycznej, mają się tutaj znaleźć m.in. mediateka, przestrzeń wystawiennicza, pracownie medialne oraz księgarnia-kawiarnia. Realizacja i finalizacja tej interesującej inwestycji kulturalnej planowana jest w ciągu najbliższych trzech lat.

Poza panelami należy odnotować też wiele interesujących spotkań autorskich. Wybitny reportażysta i felietonista Jacek Hugo-Bader (autor m.in. *Skuchy*) w rozmowie z Jerzym Kisielewskim opowiadał o swoim pomysle na dobry reportaż, przez pryzmat dziennikarskich doświadczeń, nabytych jeszcze w czasach konspiracji. Według niego każdy tekst aspirujący do druku można skrócić, o czym sam niejednokrotnie przekonywał się oddając materiał do redakcji. Jego zdaniem istotą reportażu wiarygodnego dla czytelnika jest opis potwierdzonej rzeczywistości, z zachowaniem udokumentowanych faktów i źródeł oraz autentycznych postaci wymienionych z nazwiska. Raquel Jaramillo Palacio (autorka *Cudownego chłopca*) zobrazowała kulisy swojej pracy nad literaturą dla najmłodszych. Przyznała, że najbardziej do pisania inspirują ją jej własne dzieci, a impulsem bywają nagle wydarzające się sytuacje. Według niej interakcje pomiędzy dziećmi nie ulegają za-

sadniczo pokoleniowym zmianom, modyfikuje się jedynie ich zdolność do werbalnego opisywania uczuć. Literatura powinna uczyć młodych empatii i pozytywnego odbioru drugiego człowieka, bez względu na jego poglądy i możliwości. Świetlana Aleksijewicz (autorka wielu reportaży, m.in.: *Czasy secondhand. Koniec czerwonego człowieka*), laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 2015 r., przestrzegała przed fascynacją złem, w kontekście pisania reportażu o wojnie, która ma zawsze dwa oblicza: nawet strona konfliktu uznawana za wizerunkowo pozytywną sięga po instrumenty wywołujące krzywdę i cierpienie innych. Z kolei Jean Hatzweld (autor tekstów o ludobójstwie w Rwandzie, m.in. *Englebert z rwandyjskich wzgórz*) przekonywał o tym, że rolą reportera/dziennikarza wojennego jest pośrednictwo między naocznymi świadkami dramatycznych wydarzeń, a światem chcącym o nich się dowiedzieć. Wystarczy dotrzeć do zwykłego człowieka, który gwarantuje szczerość i autentyczność przekazu bez jakichkolwiek aberracji. Zygmunt Miłoszewski (autor *Gniewu*) uchylił rąbka tajemnicy na temat swoich twórczych planów, nie związanych tym razem z kryminałami, a być może i w dalszej perspektywie z literaturą. Trudno odnieść się do specyfiki i tematyki wszystkich spotkań, jakie odbywały się w ramach bogatego programu, towarzyszącego tegorocznym WTK.

ATRAKCE DLA CZYTELNIKÓW

Wystawcy w ramach targowej przestrzeni oferowali książki z atrakcyjnym rabatem. Obok wydawniczych nowości sporym zainteresowaniem cieszyły się również końcówki serii w dość okazjonalnych cenach. Publio.pl (wspólnie z „Gazetą Wyborczą”) tradycyjnie zorganizowało akcję pod nazwą „Książka za książkę”, polegającą na przyjmowaniu zbędnych egzemplarzy; w zamian za nie czytelnik otrzymywał pamiątkową torbę i kupon na wybrane ebooki „za zero” oraz możliwość udziału w kreatywnym konkursie z nagrodami w postaci atrakcyjnych czytników e-książek i kuponów rabatowych na zakupy w księgarni Publio.pl. Dla najmłodszych czytelników przygotowano liczne warsztaty i animacje (m.in. „Szczęście w słowach i obrazkach”; „Piraci Oceanu Lodowe-

go”; „Narysuj mapę wyspy Moya”; „Rodzinne czytanie bajek”). Na stoisku Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina wyeksponowano koncertowy fortepian marki Yamaha, na którym każdy chętny mógł sprawdzić swój instrumentalny potencjał lub... odkryć talent! W ramach MeetPoint można było skorzystać z atrakcji w strefie gier Free2Play.

PODSUMOWANIE

Za nami kolejna, jubileuszowa edycja WTK. Według szacunków organizatorów literacki Stadion Narodowy odwiedziło tym razem ponad 80 tys. osób oraz bisko 2 tys. bibliotekarzy! Rekordowa liczba wystawców i bogactwo tytułów świadczyć mogą o dobrej kondycji rodzimego rynku książki. Słabe statystyki czytelniczne zdają się niknąć w targowej przestrzeni, widząc tłumy czytelników „okupujących” stoiska wydawcy lub formujących kolejkę do poczytnego autora. Pomimo obecności wystawców sprzętu, służącego do czytania książek w wersji cyfrowej, ten sektor rynku wydawniczego nie był jednak dostatecznie reprezentowany. Zrezygnowano z wydania pełnego katalogu targowego w wersji drukowanej na rzecz elektronicznej wersji, dostępnej na internetowej stronie WTK. Z racji mijającej dekady zabrakło podsumowań i odwołań do poprzednich, historycznych już targowych edycji, podczas których miało miejsce wiele wydarzeń o literackim i kulturalnym charakterze, wartych upamiętnienia (nawet w formie okolicznościowego wydawnictwa!). Dziwi też brak patronatu władz centralnych nad tegoroczną imprezą, którego obecność nadaje prestiż i wartość samą w sobie. Sobotnio-niedzielną wizytę bibliotekarzy na WTK oznaczała zakup biletu wstępu, co nie jest niespodzianką, ale wywołuje (od lat kilku!) zdziwienie sporej części branży, biorącej przecież aktywny udział w upowszechnianiu książki i czytelnictwa. Trudno jednak wyobrazić sobie lepszą okazję i miejsce do świętowania z literaturą w roli głównej niż WTK i obiekt Stadionu Narodowego! Już czas odliczać długie miesiące do kolejnych, równie (a może i bardziej!) udanych WTK!

PRZEMYSŁAW KASPERKIEWICZ
Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej
Filia w Katowicach

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

Aktywni i kreatywni. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich na Lubelszczyźnie / red. Joanna Chapska, Bożena Lech-Jabłońska, Anastazja Śniechowska-Karpińska. – Lublin : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Zarząd Okręgu w Lublinie, 2018. – 271, [9] s. : il. kolor. ISBN 978-83-952962-0-8

Setna rocznica powstania Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich stała się inspiracją do podejmowania różnych przedsięwzięć: organizacji konferencji, sesji naukowych, inicjatyw wydawniczych. Książka *Aktywni i Kreatywni. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich na Lubelszczyźnie* również wpisuje się w obchody tej rocznicy. Jak zaznaczyły we wstępie jej redaktorki „powstała ona przede wszystkim z potrzeby serca – by pokazać i utrwalić w formie książkowej osoby i wydarzenia ważne i te [...] pokazujące codzienną działalność Stowarzyszenia na Lubelszczyźnie”. Jest to niewątpliwie inicjatywa

zasługująca na szacunek i docenienie.

Publikacja zawiera 15 artykułów prezentujących działalność poszczególnych Kół, Oddziałów lub Sekcji SBP. Rozpoczyna ją artykuł Joanny Chapskiej, obecnej przewodniczącej Zarządu Okręgu w Lublinie, która prezentuje rys historyczny lubelskiego Stowarzyszenia. Koło Lubelskie Związku Bibliotekarzy Polskich powstało w 1935 r., choć starania o jego organizację sięgają 1927 r. Autorka zebrała i przedstawiła szczegółowe dane dotyczące osób wchodzących w skład kolejnych zarządów, zmieniającej się struktury Okręgu, programów działania, zadań pełnionych przez Stowarzyszenie oraz podejmowanych akcji. Obecnie Okręg Lubelski SBP skupia w pięciu Oddziałach 524 członków ze wszystkich typów bibliotek. Niejako uzupełnieniem tego artykułu jest tekst Małgorzaty Pieczykolan prezentujący pracę Zarządu Okręgu w Lublinie w latach 2009-2018. Autorka opisała działalność szkoleniową, edukacyjną i promocyjną SBP, m.in. kolejne edycje konkursu na Lubelskiego Bibliotekarza Roku, Nagrody im. Anny Plato, działalność wydawniczą, publicystyczną i popularyzatorską. Uzupełnieniem tekstu jest wykaz odznaczeń przyznanych przez SBP.

Emilia Tranda-Andrusiak opisała działalność Oddziału w Białej Podlaskiej, prezentując najważniejsze wydarzenia poczynając od 1982 r., a Anna Miszczak Oddziału w Chełmie, przedstawiając członków założycieli i najważniejsze inicjatywy.

Kolejny tekst dotyczy „życia stowarzyszeniowego bibliotekarzy w ramach Oddziału Lublin”. Marian Butkiewicz opisał zarówno działalność szkoleniową i popularyzatorską prowadzoną w ramach Oddziału, jak i imprezy służące integracji środowiska bibliotekarskiego: wyjścia do teatru, na koncerty, wystawy, wyjazdy szkoleniowe i wycieczki, zarówno krajowe, jak i zagraniczne.

Kilka kolejnych artykułów prezentuje działalność poszczególnych Kół SBP. Joanna Nastalska-Wiśnicka opisała historię i inicjatywy podejmowane przez Akademickie Koło SBP w latach 1997-2017. Dopełnieniem tekstu jest artykuł Anastazji Śniechowskiej-Karpińskiej i Ewy Matczuk opisujący działalność Akademickiego Koła w latach 2017-2018. W publikacji znajduje się jeszcze jeden tekst tych Auterek poświęcony Sekcji Bibliotek Naukowych SBP. Andrzej Rybak przedstawił Koło Lubartów, a Marta Piasecka Koło Miejskie SBP w Lublinie. Kolejny tekst, Ireny Gołąb dotyczy działalności Koła w Świdniku. Struktury SBP we Włodawie opisała Małgorzata Zińczuk. Zaprezentowała m.in. wybór z kroniki Oddziału z lat 1965-1985 oraz publikacje pracowników MBP we Włodawie, będących członkami SBP z lat 2010-2016. Działalność Oddziału w Zamościu opracowała i przedstawiła Danuta Zwolińska.

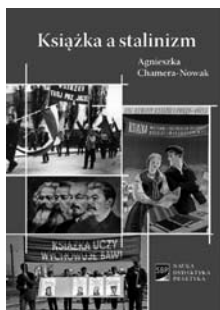
Dwa ostatnie teksty mają nieco inny charakter. Bożena Lech-Jabłońska opisała „wkład lubelskich bibliotekarzy – bibliografów w prace Zespołu ds. bibliografii regionalnej ZG SBP” oraz bibliografię regionalną jako przedmiot zainteresowania SBP. Autorka przedstawiła działania Pracowni Bibliografii Regionalnej WBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Ostatni artykuł przygotowany przez Dorotę Wójcik to bibliografia (wybór) Okręgu Lubelskiego SBP. Uzupełnienie publikacji stanowi indeks osobowy, zawierający nazwy osób wymienionych w treści poszczególnych artykułów, przypisach i załączonych bibliografiach.

Książka stanowi niezwykle istotny wkład w historię Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na Lubelszczyźnie. Należy docenić ogrom pracy, którą wykonali autorzy artykułów oraz redaktorki, przekopując się przez źródła archiwalne (kroniki, sprawozdania, protokoły z zebrań) i drukowane, aby jak najpełniej przedstawić działalność poszczególnych struktur. Niewątpliwie jest to pozycja warta pole-

cenia nie tylko osobom zainteresowanym działalnością SBP czy bibliotekarstwem na Lubelszczyźnie, ale wszystkim, poszukującym informacji o bibliotekach, a przede wszystkim bibliotekarzach. Należy również podkreślić, że książka jest niezwykle starannie opracowana pod względem typograficznym. Projekt Pawła Znamierowskiego zwraca uwagę swoją piękną szatą graficzną, co dodatkowo podkreśla walory publikacji.

DR RENATA MALESA
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Z OFICYNY WYDAWNICZEJ SBP

Chamera-Nowak, Agnieszka. *Książka a stalinizm: Centralny Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa i jego rola w kształtowaniu ruchu wydawniczo-księgarskiego 1951-1965* / Agnieszka Chamera-Nowak. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2019. – 443, [1] strona: ilustracje, faksymilia, fotografie. – (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 191).

Monografia zawiera analizę Centralnego Urzędu Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa (CUWPGiK) nadzorującego produkcję i dystrybucję książki oraz wyjaśnienie jego roli w budowaniu i utrwalaniu centralnie planowanego i zarządzanego systemu wydawniczo-księgarskiego. Rozprawa składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy poświęcony jest budowie komunistycznego systemu kierowania ruchem wydawniczo-księgarskim, przejmowaniu przemysłu poligraficznego oraz papierniczego i zarządzania zapasami papieru, kontrolowaniu rynku wydawniczo-księgarskiego, rozwojowi sieci bibliotecznej, zagadnieniom związanym z powojennymi badaniami czytelnictwa. Rozdział drugi przedstawia CUWPGiK, jego powstanie, strukturę, cele i zadania kolegium urzędu, zakresy działania departamentów, samodzielnych wydziałów, centralnych zarządów, zarządów i pozostałych jednostek organizacyjnych. Rozdział trzeci charakteryzuje wewnętrzne problemy CUWPGiK i sposoby zarządzania nimi: organizacyjne, kadrowe i płacowe, sprawozdawczość, przydział mieszkań, skargi i zażalenia, tabor samochodowy, sprawy socjalne, związki zawodowe, czyny społeczne i współzawodnictwo. Rozdział ostatni ukazuje realizację zadań centralnego urzędu wydawnictw, przemysłu graficznego i księgarstwa (planowanie, upowszechnianie i rozwój czytelnictwa, organizację i prowadzenie badań naukowych w zakresie czytelnictwa, kontrolę jakości produkcji wydawniczej). Tekst uzupełniają bibliografia, spisy: ilustracji, tabel, schematów, wykaz skrótów oraz indeks.

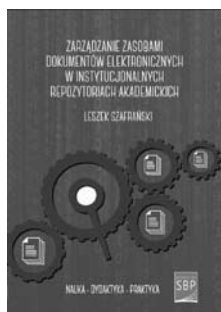
Rozprawa ukazuje cele oraz sposób działania urzędu i skutki wynikające z nich dla książki w warunkach stalinowskiej gospodarki centralnie planowanej.

Janiak, Małgorzata. *Kolekcje cyfrowe: wizualizacje konstruktów* / Małgorzata Janiak. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2019. – 418, [1] strona: ilustracje, wykresy. – (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 190).

Autorka analizuje w książce terminologię, modele oraz tematy z zakresu bibliologii i informatologii oraz szczegółowo zagadnienia związane z kolekcjami cyfrowymi. We wstępie przedstawia ogólną wizję kolekcji cyfrowych i typologie systemów informacyjnych oraz metody badawcze. Rozdział pierwszy dotyczy zagadnienia wizualizacji, jej terminologii, procesu i zastosowania. Rozdział drugi przedstawia terminologię dotyczącą kolekcji cyfrowych i jej wizualizację (charakterystykę źródeł analizowanej terminologii dotyczącej kolekcji cyfrowych, wizualizację wybranych terminów dotyczących kolekcji cyfrowych – bibliotek cyfrowej i wirtualnej, kolekcji cyfrowej, zasobu cyfrowego, repozytorium, archiwum cyfrowego), GLAM i wizualizację terminów związanych z instytucjami GLAM. Rozdział trzeci dotyczy

ewolucji modeli kolekcji cyfrowych i ich wizualizacji m.in. w odniesieniu do bibliotek i kolekcji cyfrowych, przedstawia modele bibliotek (kolekcji) cyfrowych do XXI w., typologie bibliotek cyfrowych i repozytoriów oraz modele repozytorium i archiwum cyfrowego, systemy dla różnorodnych danych i instytucji, porównanie modeli ze szczególnym uwzględnieniem modelu holistycznego. Rozdział czwarty wskazuje na rolę piśmiennictwa naukowego o kolekcjach cyfrowych w systemie informacyjnym i możliwości wizualizacji jego analiz. Autorka charakteryzuje w nim piśmiennictwo naukowe stanowiące podstawę badań oraz dokonuje wyboru danych do analizy, jak również piśmiennictwo zagraniczne w Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA) oraz wizualizacje wybranych terminów dotyczących kolekcji cyfrowych. Poddaje analizie piśmiennictwo zagraniczne w Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (BABIN) ze szczególnym uwzględnieniem wizualizacji wybranych terminów dotyczących kolekcji cyfrowych. Przedstawia także piśmiennictwo polskie w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej (PBB) oraz wizualizacje wybranych terminów dotyczących kolekcji cyfrowych; piśmiennictwo polskie w bibliografii narodowej oraz wizualizacje wybranych terminów dotyczących kolekcji cyfrowych; piśmiennictwo naukowe o instytucjach GLAM i jego wizualizację. Analizuje zawartość czasopism „Zagadnienia Informacji Naukowej” i „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” oraz prezentuje wizualizację wyników badań. W zakończeniu podsumowuje analizy: znaczenie wizualizacji piśmiennictwa naukowego o kolekcjach cyfrowych dla badań z zakresu informatologii. Publikację wieńczą: bibliografia, indeks osobowy oraz spis tabel i ilustracji.

Szafrąński, Leszek. Zarządzanie zasobami dokumentów elektronicznych w instytucjonalnych repozytoriach akademickich / Leszek Szafrąński. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2019. – 183, [1] strona: ilustracje, wykresy. – (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 188).

Tematyką książki jest funkcjonowanie repozytoriów cyfrowych w uczelniach polskich, istnienie i ich rozwój w Polsce od końca XX w. do 2018 r. Autor w czterech rozdziałach przedstawił zarówno rozważania teoretyczno-metodologiczne, jak i opis badań własnych oraz analizę uzyskanych wyników.

W rozdziale pierwszym „Terminologia, koncepcje i uwarunkowania zarządzania cyfrowymi zasobami informacji w ujęciu informatologicznym” autor doprecyzował pojęcia występujące w książce, w tym problematykę zarządzania informacją, a w kontekście działania repozytoriów opisał podstawowe uwarunkowania pozwalające na ich funkcjonowanie, funkcje zarządzania w odniesieniu do zasobów cyfrowych, procesów informacyjnych realizowanych w instytucjonalnych repozytoriach akademickich oraz przedstawił zadania i kondycję współczesnego bibliotekarstwa akademickiego. W następnym rozdziale „Instytucjonalne repozytoria akademickie” autor wskazał na kluczowe uwarunkowania i przyczyny powstawania repozytoriów oraz procesy informacyjne w zarządzaniu dokumentami elektronicznymi w repozytoriach akademickich: gromadzenie, opracowanie, przetwarzanie, przechowywanie, udostępnianie oraz modele zarządzania repozytoriami cyfrowymi. Rozdział trzeci „Rozwiązania w zakresie zarządzania dokumentami elektronicznymi w polskich instytucjonalnych repozytoriach akademickich” omawia przeprowadzone badania: cel i uzasadnienie wyboru problematyki, metodę, zakres, plan oraz przebieg, analizę wyników badań. W ostatnim rozdziale „Modele zarządzania dokumentami elektronicznymi w polskich instytucjonalnych repozytoriach akademickich” autor zawarł wnioski dotyczące identyfikacji i charakterystyki istniejących modeli oraz zarządzanie dokumentami elektronicznymi w repozytoriach w kontekście funkcjonowania biblioteki uczelnianej we współczesnym środowisku informacyjnym nauki. Część zasadniczą pracy uzupełniają: bibliografia, wykaz źródeł, spis ilustracji, tabel, zrzutów ekranowych, aneksy (standardowe pytania zastosowane w wywiadach, wykaz polskich instytucjonalnych repozytoriów akademickich, stan na dzień 19.02.2017 r.) oraz indeks nazwisk.

Publikacja stanowi cenny wkład do rozwoju teorii i praktyki informatologii. Jej tematyka skierowana jest do specjalistów z zakresu informatologii, bibliotekarzy i archiwistów, jak również innych specjalistów z zakresu komunikacji społecznej, naukowej.

MARZENA PRZYBYSZ

Zamówienia: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP (<http://www.sbp.pl/sklep>); sprzedaz@sbp.pl

PRAWO BIBLIOTECZNE

POZOSTAWIANIE PRACOWNIKA W DYSPOZYCJI PRACODAWCY

©iStockphoto.com/rzelich

Czas pracy zdefiniowany został w art. 128 par. 1 k.p. Przepis ten stanowi, że czasem pracy jest czas, w którym pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy. Istotnym elementem konstrukcyjnym czasu pracy jest zatem pozostawianie przez pracownika w dyspozycji pracodawcy.

W ocenie Sądu Najwyższego „czas pracy stanowi kategorię prawną, która ma dwojakie znaczenie. Jest zarówno – określonym w jednostkach czasu – miernikiem pozostawiania pracownika w dyspozycji pracodawcy, jak również miarą ekstensywnego zakresu świadczenia pracy, decydującą o zakresie uprawnienia pracownika do wynagrodzenia za pracę i innych świadczeń związanych z pracą”. (wyrok SN z 23 czerwca 2005 r., sygn. akt II PK 265/04, OSP, nr 11 z 2005 r., poz. 137).

Biorąc pod uwagę to, że art. 128 par. 1 k.p. nie określa pozostawiania przez pracownika w dyspozycji pracodawcy w sposób rozbudowany i precyzyjny, niezbędne jest rozpatrywanie tego pojęcia z uwzględnieniem systemowego kontekstu innych przepisów oraz wskazań wynikających z orzecznictwa sądowego.

POZOSTAWIANIE W DYSPOZYCJI A WYKONYWANIE PRACY

Zawierając umowę o pracę pracownik zobowiązuje się do wykonywania na rzecz pracodawcy pracy określonego rodzaju w ustalonym wymiarze czasowym (art. 22 par. 1 k.p.). Wymaga to osobistego zaangażowania pracownika, który stawia się w uzgodnionym miejscu, aby wykonywać wynikające z umowy o pracę obowiązki w określonych ramach czasowych.

Nie oznacza to, że przez cały czas obecności w miejscu pracy pracownik pracę wykonuje. Nie wykonywanie pracy w czasie przeznaczonym na

jej wykonywanie może wynikać z różnych okoliczności. W tym czasowym kontekście obecność pracownika w miejscu pracy można podzielić na trzy zakresy:

1) czas, w którym pracownik pracę wykonuje i który jest czasem pracy w rozumieniu art. 128 par. 1 k.p.,

2) czas, w którym pracownik pracy nie wykonuje, ale który mimo to jest czasem pracy w jego kodeksowym rozumieniu oraz

3) czas niewykonywania pracy, który nie jest czasem pracy, gdyż nie można uznać, że pracownik pozostaje w tym czasie w dyspozycji pracodawcy.

Podczas gdy przypadek, w którym pracownik wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, realizując wynikające z umowy o pracę obowiązki, nie budzi wątpliwości, biorąc pod uwagę zaliczanie okresu wykonywania pracy do czasu pracy, niejasności dotyczą dwóch innych sytuacji: traktowania jako czasu pracy okresów bezczynności pracownika oraz okresów, w których pracownik wykazuje określoną aktywność, ale nie polega ona na wykonywaniu pracy. W obu tych sytuacjach kluczowe znaczenie ma ocena, czy można uznać, że pracownik w badanym okresie pozostaje w dyspozycji pracodawcy.

CZAS PRACY A NIEWYKONYWANIE PRACY

Dla oceny, czy pracownik, który pracy nie wykonuje, pozostaje w dyspozycji pracodawcy, ważne

jest ustalenie, czy jest on w brany pod uwagę czasie gotowy do świadczenia pracy. Pozostawanie w dyspozycji pracodawcy w świetle kodeksowej definicji czasu pracy łączy się zatem z gotowością pracownika do wykonywania jego pracowniczych obowiązków. Na tę zależność zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z 11 kwietnia 2000 r., sygn. akt I PKN 586/99, OSNAPiUS, nr 18 z 2001 r., poz. 556.

Na przykład trudno mówić o gotowości pracownika do wykonywania pracy, a tym samym o pozostawianiu przez pracownika w dyspozycji pracodawcy, gdy pracownik jest chory, w związku z czym pracy nie powinien wykonywać. Dla uznania, że pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy, nie jest więc wystarczające stwierdzenie jego fizycznej obecności w miejscu pracy, jeśli pracownik nie jest gotowy do wykonywania swoich obowiązków, a tym bardziej wówczas, gdy ich wykonywanie mimo przyścia pracownika do pracy nie jest z określonych przyczyn możliwe. W powyższym wyroku z 11 kwietnia 2000 r. Sąd Najwyższy uznał, że „stawienie się pracownika w miejscu wykonywania pracy w stanie nietrzeźwości wyklucza zarówno możliwość świadczenia przez niego pracy, jak też pozostawania w gotowości do jej świadczenia”.

Odrębny problem stanowią przerwy w pracy, zaliczane do czasu pracy. Są to sytuacje, w których pracownik ma prawo do określonej przerwy, w czasie której praca nie jest wykonywana, co może być uzasadnione m.in. organizacją pracy czy też względami bezpieczeństwa lub ochrony zdrowia, związanymi ze szczególnym statusem pracownika, wynikającym np. z rodzaju wykonywanej pracy.

Odnosnie do zaliczania przerw do czasu pracy istotne jest jednak obowiązywanie odpowiedniego przepisu, stanowiącego podstawę takiego zaliczenia. Trzeba bowiem pamiętać o tym, że czas pracy, jak to zauważył Sąd Najwyższy w przytoczonym wyżej wyroku z 23 czerwca 2005 r., przekłada się na prawo pracownika do otrzymania odpowiedniego wynagrodzenia i innych świadczeń związanych z pracą.

Nie bez powodu w związku z tym art. 80 k.p. przewiduje, że wynagrodzenie przysługuje za pracę wykonaną, natomiast za czas niewykonywania pracy pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia tylko wówczas, gdy przepisy prawa pracy tak stanowią. Na przykład pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia za czas powstrzymania się od wykonywania pracy lub oddalenia się z miejsca zagrożenia w przypadkach, o których mowa

w par. 1 i 2 art. 210 k.p., czyli wówczas, gdy warunki pracy nie odpowiadają przepisom bhp i stwarzają zagrożenie dla zdrowia lub życia pracownika albo gdy wykonywana przez niego praca grozi takim niebezpieczeństwem innym osobom (art. 210 par. 3 k.p.).

W ocenie Sądu Najwyższego uznanie przerwy za czas pracy stanowi fikcję prawną, czyli przyjęcie, że w czasie przerwy praca jest wykonywana, ze wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami (por. wyrok SN z 23 sierpnia 2007 r., sygn. akt I PK 84/07, Monitor Prawa Pracy, nr 12 z 2007 r., str. 644).

W przepisach Kodeksu pracy do czasu pracy zaliczone zostały następujące przerwy w pracy:

1) trwająca co najmniej 15 minut przerwa, do której pracownik ma prawo, jeżeli dobowy wymiar czasu pracy pracownika wynosi co najmniej sześć godzin (art. 134 k.p.),

2) przerwy, wprowadzane w przypadku pracy monotonnej lub pracy w ustalonym z góry terminie oraz dla pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnie uciążliwych lub szczególnie szkodliwych dla zdrowia, w celu skrócenia czasu pracy poniżej norm określonych w art. 129 par. 1 k.p. (art. 145 k.p.),

3) przerwy na karmienie, do których prawo mają pracownice karmiące dziecko piersią (art. 187 k.p.),

4) przerwy w pracy trwające nieprzerwanie 30 minut, przysługujące młodocianym, jeżeli dobowy wymiar pracy młodocianego jest dłuższy niż 4,5 godziny (art. 202 par. 31 k.p.).

Nie każda przerwa, przewidziana przez przepisy prawa pracy, wliczana jest do czasu pracy. Na przykład art. 141 k.p. przewiduje możliwość wprowadzenia przez pracodawcę jednej przerwy, w wymiarze nieprzekraczającym 60 minut, przeznaczanej na spożycie posiłku lub załatwienie spraw osobistych, która zgodnie z tym przepisem nie jest wliczana do czasu pracy.

CZASOWE RAMY POZOSTAWANIA W DYSPOZYCJI

Jednym z obowiązków pracownika jest przestrzeganie czasu pracy ustalonego w zakładzie pracy (art. 100 par. 2 pkt 1 k.p.). Istotne w tym zakresie są wskazania regulaminu pracy, który powinien ustalać m.in. systemy i rozkłady czasu pracy oraz przyjęty u pracodawcy sposób potwierdzania przez pracowników przybycia i obecności w pracy, jak również usprawiedliwiania nieobecności w pracy (art. 1041 par. 1 pkt 2 i 9 k.p.).

Jeśli pracownik w czasie pracy w miejscu przeznaczonym na jej świadczenie się nie pojawi, powinien swoją nieobecność usprawiedliwić. Zarówno usprawiedliwienie przez pracownika swojej nieobecności w pracy, jak również brak usprawiedliwienia, pociągają za sobą określone skutki prawne, przewidziane w przepisach prawa pracy. Poza Kodeksem pracy podstawowym aktem prawnym w tym przedmiocie jest rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r. w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy (Dz. U. z 2014 r. poz. 1632).

Zdaniem Sądu Najwyższego „okres pozostawania w dyspozycji pracodawcy rozpoczyna się z chwilą stawienia się pracownika w zakładzie lub innym miejscu wyznaczonym do świadczenia pracy; kończy z upływem dniówki roboczej lub wyjątkowo później – w momencie zaprzestania wykonywania dodatkowych czynności zleconych przez pracodawcę (w razie polecenia pracy w godzinach nadliczbowych)”. (uchwała SN z 18 marca 1998 r., sygn. akt III ZP 20/97, OSNAPiUS, nr 21 z 1998 r., poz. 619).

Jeśli pracownik wykonuje pracę poza normalnymi godzinami pracy, oznacza to co do zasady, że pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy w godzinach nadliczbowych, które wliczane są do czasu pracy i w związku z pracą, w których pracownikowi przysługują określone uprawnienia, związane m.in. z dodatkiem do wynagrodzenia z tego tytułu (art. 151 i nast. k.p.).

W wyroku z 13 września 2012 r. (sygn. akt III APA 19/11, Lex nr 1236049) Sąd Apelacyjny w Białymstoku przychylił się do stanowiska, iż „brak podstaw do przyjęcia, że definicja czasu pracy nie dotyczy pracy w godzinach nadliczbowych”. W ocenie Sądu „ustawodawca, posługując się pojęciem dyspozycyjności przy określaniu czasu pracy, wprowadza fikcję prawną, stosownie do której brak podstaw, aby uznawać, że pracodawca posługuje się innym pojęciem czasu pracy w art. 129, a innym w art. 133 (obecnie art. 151)”.¹

MIEJSCOWE RAMY POZOSTAWANIA W DYSPOZYCJI

Jeżeli chodzi o miejscowy aspekt pozostawania przez pracownika w dyspozycji pracodawcy, wątpliwości nie budzi sytuacja, w której pracownik stawia się do pracy w miejscu stałego jej wykonywania. Kontrowersje pojawiają się głównie w dwóch zakresach: zaliczania do czasu pracy

przejazdów pracownika do miejsca pracy oraz podróży służbowych pracowników.

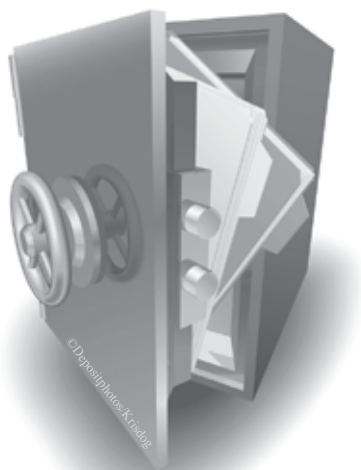
Jeżeli chodzi o pierwszy z dwóch powyższych zakresów, to brak co do zasady podstaw dla wliczania do czasu pracy dojazdów do miejsca jej świadczenia. Sąd Najwyższy w wyroku z 16 października 2009 r. (sygn. akt I PK 89/09, Lex nr 558563) uznał, że „co do zasady czas dojazdu pracownika do miejsca rozpoczęcia pracy (do miejsca wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy) nie jest czasem pracy, nawet wówczas, gdy pracownik świadczy pracę w ramach zadaniowego czasu pracy”.

Biorąc natomiast pod uwagę wliczanie do czasu pracy typowych podróży służbowych pracowników, istotne wskazówki zawiera wyrok SN z 23 czerwca 2005 r. (sygn. akt II PK 265/04, OSP, nr 11 z 2005 r., poz. 137). Sąd przyjął w nim, że „czas dojazdu i powrotu z miejscowości stanowiącej cel pracowniczej podróży służbowej oraz czas pobytu w tej miejscowości nie są pozostawianiem do dyspozycji pracodawcy w miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy (art. 128 § 1 k.p.), lecz w zakresie przypadającym na godziny normalnego rozkładu czasu pracy podlegają wliczeniu do jego normy (nie mogą być od niej odliczone), natomiast w zakresie wykraczającym poza rozkładowy czas pracy mają w sferze regulacji czasu pracy i prawa do wynagrodzenia doniosłość o tyle, o ile uszczuplają limit gwarantowanego pracownikowi czasu odpoczynku”.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd wyjaśnił, że „w razie odbywania typowej podróży służbowej dochodzi zatem do wskazania przejściowo >innego miejsca wyznaczonego do wykonywania pracy< w rozumieniu art. 128 k.p., którym jest docelowe miejsce podróży. Dlatego czas typowej podróży służbowej, niezależnie od tego czy przypada na dobową normę czasu pracy czy też wykracza poza jej ramy, nie jest w swym założeniu i przeznaczeniu czasem pracy, chociaż w ujęciu funkcjonalnym odbycie podróży stanowi konieczny warunek wykonania danego zadania (zadań)”.

Podobne stanowisko Sądu Najwyższego wyrażane było we wcześniejszych orzeczeniach. Na przykład zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z 4 lipca 1978 r. (sygn. akt I PR 45/78, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, nr 10 z 1979 r., str. 76) „podczas podróży służbowej pracownik w zasadzie nie świadczy pracy i nie pozostaje w dyspozycji zakładu pracy w rozumieniu art. 128 k.p., chyba że podczas podróży wykonuje zatrudnienie”.

RAFAL GOLAT

Ochrona danych osobowych w pracy bibliotekarza Doświadczenia i praktyka

Realizowanie obowiązków informacyjnych przez bibliotekę – omówienie praktyczne

O tym jak ważne jest rzetelne wypełnianie obowiązków informacyjnych może świadczyć wysokość kary, za jego niezrealizowanie, nałożonej przez Prezesa UODO. Należy podkreślić, że kara w wysokości prawie miliona złotych jest wynikiem dość długiego procesu badania zgodności przetwarzania danych przez firmę, a także jej pozostanie na stanowisku, że przekazanie klauzuli informacyjnej do prawie 6 mln osób jest nadmiernym wysiłkiem, czyli przesłanką zwalniającą z obowiązku informacyjnego, na mocy art. 14 ust. 5 lit. b RODO¹. W opinii organu nadzorczego informacje przekazywane przez administratora, osobie której dane dotyczą mają kluczowe znaczenie dla możliwości skorzystania przez nią ze swoich praw. Pierwsze kontrole w podmiotach publicznych dotyczyły m.in. realizowania przez nie obowiązków informacyjnych. We wszystkich opublikowanych przez Prezesa UODO decyzjach wydanych dla administratorów, u których zostały przeprowadzone kontrole, nakazano poprawienie treści klauzul informacyjnych². Warto podkreślić, że kontrole były przeprowadzane w dużych urządach miejskich i wojewódzkich, w których został wyznaczony inspektor ochrony danych sprawujący nadzór nad przetwarzaniem danych osobowych. Decyzje UODO są wyraźnym sygnałem, że realizowanie obowiązków informacyjnych wobec podmiotu danych nie jest łatwą sztuką (zresztą sam UODO również przez długi czas miał opublikowaną

na stronie internetowej nie do końca poprawną ogólną klauzulę informacyjną, a w dniu pisania tego artykułu błędy znajdowały się także w klauzuli dla kandydatów do pracy). Pocięszające jest to, że w wyniku kontroli w podmiotach publicznych nie zostały nałożone kary administracyjne, a jedynie nakaz aktualizacji klauzul, wraz ze wskazaniem w jaki sposób należy to zrealizować. Jest więc bardzo wyraźna tendencja urzędu do działalności edukacyjnej oraz wola wspierania administratora w doprowadzeniu do stanu zgodnego z przepisami prawa. Kara administracyjna stanowi narzędzie dyscyplinujące dla administratorów, którzy nie dostosują się do nakazu urzędu.

OBOWIĄZKI INFORMACYJNE ZWIĄZANE Z REKRUTACJĄ I ZATRUDNIENIEM

Co do zasady biblioteka może pozyskać aplikacje kandydatów na podstawie oficjalnie prowadzonego procesu rekrutacji lub poza procesem, gdy kandydat wysłał CV poprzez e-mail. W przypadku oficjalnego procesu rekrutacji, obowiązek informacyjny wynikający z art. 13 ust. 1 i 2 RODO, powinien zostać spełniony w treści ogłoszenia³. Jeżeli dyrektor biblioteki chciałby zatrzymać aplikację wysłaną poza prowadzonym procesem rekrutacji, powinien przekazać w wiadomości zwrotnej kandydatowi treść zgody na przetwarzanie danych do przyszłych procesów rekrutacji, a także związaną

z tym przetwarzaniem klauzulę informacyjną. Dyrektor biblioteki po wyłonieniu kandydata, z którym zostanie zawarta umowa o pracę, będzie zobligowany do ponownego wypełnienia klauzuli informacyjnej wobec przyszłego pracownika, w związku z pozyskiwaniem od niego szerszego zakresu danych, niż te które były niezbędne do potrzeb rekrutacji. Dobrą praktyką jest dodanie klauzuli do kwestionariusza osobowego. Należy pamiętać, że przy uzyskiwaniu od pracownika dodatkowej zgody na przetwarzanie danych osobowych, np. wizerunku do identyfikatora lub w celu rozpowszechniania na stronie, zgoda powinna być na piśmie i powinna zawierać informacje wskazane w art. 13 RODO. Wobec zleceniobiorców (w tym autorów) obowiązek informacyjny biblioteka może wypełnić bezpośrednio w treści umowy.

Warto także pamiętać, że na bibliotece ciąży obowiązek weryfikacji osób, które będą pracowały z dziećmi, w rejestrze przestępców seksualnych, wynikający z przepisów art. 21 ustawy z 13.05.2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz.U. 2018 poz. 405 ze zm.). W przypadku konieczności zweryfikowania figurowania w rejestrze, biblioteka także jest zobligowana do realizacji odrębnego obowiązku informacyjnego. Nie ma przeciwwskazań, aby przekazać w ramach jednej klauzuli informacje dla pracownika związane z różnymi celami przetwarzania, o ile te dane zostaną przekazane precyzyjnie.

MONITORING W BIBLIOTECE A OBOWIĄZKI INFORMACYJNE

Znowelizowane przepisy ustawy z 26.06.1974 r. Kodeksu pracy dały pracodawcom formalną możliwość wprowadzenia monitoringu w zakładzie pracy, jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa osób, ochrony mienia, ochrony tajemnic lub kontroli produkcji. W uzasadnionych przypadkach dozwolone jest stosowanie zarówno monitoringu wizyjnego, jak i monitoringu ruchu sieciowego, czy poczty e-mail. Przepisy art. 22² i 22³ kodeksu pracy narzucają pracodawcy obowiązek poinformowania na piśmie pracowników o wprowadzeniu monitoringu. W praktyce, do celów dowodowych, przyjętą zasadą jest przekazywanie pracownikowi oświadczenia, że został poinformowany o wprowadzeniu monitoringu, w tym o zasadach jego działania, celu wprowadzenia, zakresie funkcjonowania. Pracownicy muszą zostać skutecznie poinformowani o sposobach wykorzystania monitoringu, w tym muszą mieć pewność,

że pracodawca nie naruszy poprzez wprowadzony monitoring ich prawa do prywatności. Czytanie przez pracodawcę prywatnych wiadomości e-mail wysyłanych przez pracownika, nawet jeżeli zostały wysłane ze służbowej poczty, naruszałoby tajemnicę korespondencji, a także przepisy kodeksu pracy i RODO, narażając pracodawcę na sankcje. Podobnie objęcie zasięgiem pomieszczeń, z których korzysta organizacja związkowa. Wypełnienie obowiązków informacyjnych wobec pracowników, ma kluczowe znaczenie dla możliwości korzystania przez nich ze swoich praw wynikających z przepisów o ochronie danych osobowych. Obowiązek informacyjny biblioteka będzie także zobligowana wypełnić wobec osób, które odwiedzają jej siedzibę oraz filie. W takim przypadku klauzula powinna zostać zamieszczona w ogólnodostępnym miejscu, najlepiej jeszcze przed wejściem do budynku (w tym przypadku dopuszczalne jest przekazanie informacji w sposób kaskadowy, przekazując w klauzuli tylko najważniejsze informacje), a także w ogólnodostępnym miejscu w siedzibie oraz na stronie internetowej, w szczególności w BIP (w obu przypadkach powinna zostać opublikowana pełna klauzula).

ZMIANY DOTYCZĄCE ZAKŁADOWEGO FUNDUSZU ŚWIADCZEŃ SOCJALNYCH (ZFŚS)

Od 5 maja 2019 r. obowiązują zmiany w przepisach sektorowych wprowadzone ustawą z 21.02.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), czyli tak zwaną ustawą wdrażającą RODO do stosowania. Wśród najistotniejszych są te dotyczące zasad przetwarzania danych na potrzeby przyznawania świadczeń z funduszu. Przede wszystkim pracodawca powinien opierać się na oświadczeniach pracownika, a zaświadczenia i inne dokumenty otrzymywać tylko do wglądu, po drugie powinien dokonywać regularnych przeglądów danych przechowywanych w związku z realizacją świadczeń i usuwać te, których adekwatność do celu przetwarzania uległa wyczerpaniu. W związku ze zmianami w przepisach pracodawca powinien wdrożyć niezbędne zmiany w regulaminie ZFŚS, w szczególności powinien także dodać lub zaktualizować obowiązek

informacyjny. Zamieszczenie niezbędnych informacji bezpośrednio w regulaminie daje pracodawcy możliwość wykazania, że skutecznie zrealizował ciążące na nim obowiązki. Warto także podkreślić, że w przypadku badania dochodów wnioskodawcy, pracodawca nie jest uprawniony do pozyskiwania danych osobowych członków rodziny. Powinien jedynie zbadać dochód przypadający na osobę⁴.

SPOSÓB POINFORMOWANIA CZYTELNIKA

Osobiście uważam, że najlepszą praktyką jest zamieszczenie klauzuli informacyjnej w regulaminie biblioteki, który zostanie także upubliczniony na stronie internetowej. W regulaminie można przekazać informacje skierowane nie tylko do czytelników, ale także użytkowników biblioteki, czy uczestników zajęć. Dodatkowo warto, przynajmniej najważniejsze informacje przekazać w karcie zobowiązania czytelnika. W przypadku klauzuli informacyjnej skierowanej do czytelnika należy zwrócić uwagę na wskazanie właściwej podstawy prawnej, tzn.

- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach w zakresie danych niezbędnych do odzyskania materiałów bibliotecznych, tzn. adres oraz dane identyfikacyjne.
- Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej w zakresie kategorii społeczno-zawodowej.
- Zgoda, w zakresie dodatkowych danych kontaktowych, np. w celu wysyłania powiadomień o zbliżającym się terminie oddania wypożyczonych materiałów bibliotecznych.

Drugą istotną kwestią jest czas przetwarzania danych czytelnika, który będzie różny, w zależności od celu przetwarzania:

- Czas aktywnego korzystania z zasobów biblioteki.
- Po ustaniu aktywności przez ustalony w regulaminie okres.
- Do momentu wycofania zgody (w zakresie danych dodatkowych).
- Przez okres wymagany przepisami ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

UCZESTNICY KONKURSÓW

Podobnie biblioteka powinna zrealizować obowiązek informacyjny wobec uczestników konkursu – najważniejsze informacje w karcie zgłoszeniowej,

pełna klauzula uwzględniająca różne podstawy prawne i cele przetwarzania danych uczestnika oraz zwycięzcy, a także związane z tym różne okresy przechowywania danych. W przypadku zajęć i wydarzeń, które są dokumentowane fotograficznie i/lub filmowo, zalecałabym bibliotece przygotowanie klauzuli informacyjnej dla uczestników tych wydarzeń i zamieszczenie jej w siedzibie, przy wejściu do sal, w których odbywają się wydarzenia, a także na stronie internetowej w biuletynie informacji publicznej.

STRONA INTERNETOWA BIBLIOTEKI

Warto podkreślić, że dobrą praktyką, która pozwoli dyrektorowi biblioteki wykazać skuteczną realizację obowiązków informacyjnych, jest zamieszczenie wszystkich lub najważniejszych klauzul w BIP. Wówczas każda osoba zainteresowana uzyskaniem niezbędnych informacji, może uzyskać do nich dostęp w dowolnym momencie. Należy także pamiętać, że sama strona internetowa instytucji za pomocą plików cookies oraz innych mechanizmów śledzących użytkownika, jest narzędziem służącym do przetwarzania danych osobowych. W związku z tym niezbędne jest zamieszczenie w polityce prywatności i cookies klauzuli informacyjnej dla użytkowników strony.

PODSUMOWANIE

Biblioteka jest zobligowana do wypełniania bardzo wielu obowiązków informacyjnych. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie i/lub sprawdzenie klauzul informacyjnych wymaganych przepisami RODO jest wyznaczony w bibliotece inspektor ochrony danych. On także powinien zarekomendować najlepszy sposób przekazania tych informacji. W praktyce obowiązki informacyjne najlepiej jest realizować poprzez zamieszczenie ich w BIP biblioteki, a także w regulaminach, jeżeli zostały opracowane.

SYLWIA CZUB-KIEŁCZEWSKA
WRC Consulting

PRZYPISY

- ¹ Porównaj: Decyzja Prezesa UODO nr ZSPR.421.3.2018
- ² Porównaj: Decyzja Prezesa UODO nr ZSPU.421.8.2018, ZSPU.421.1.2018, ZSPU.421.2.2018
- ³ Porównaj ogłoszenia o pracę Ministerstwa Cyfryzacji: www.gov.pl/web/cyfryzacja/pracuj-z-nami
- ⁴ Porównaj: „Ochrona danych osobowych w miejscu pracy. Poradnik dla pracodawców”, s. 26-27, <https://uodo.gov.pl/pl/138/545>

ALINA MATUSZAK

15.02.1944 – 28.07.2018

28 lipca 2018 r. zmarła Alina Matuszak, zasłużona kustosz, w latach 1975–1989 kierownik Oddziału Sieci Biblioteczno-Informacyjnej Biblioteki Głównej i Ośrodka NT Politechniki Wrocławskiej, która łącznie we wrocławskich bibliotekach przepracowała 39 lat (9 lat w Dzielnicowej Bibliotece Publicznej, 30 lat w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej).

Urodziła się 15 lutego 1944 r. w Mszanie Dolnej w rodzinie nauczycielskiej Tadeusza Panasiewicza i Janiny z domu Waśko. Miała rodzeństwo: jedną siostrę i trzech braci.

Od pierwszej do piątej klasy uczęszczała do szkoły podstawowej w Nowej Wsi (powiat myślenicki), a od szóstej klasy – do szkoły w Winiarach (powiat myślenicki), którą ukończyła w 1959 r.

W maju 1963 r. ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Gdowie, uzyskując świadectwo dojrzałości. We wrześniu 1963 r. rozpoczęła naukę w Studium Kulturalno-Oświatowym i Bibliotekarskim we Wrocławiu na Wydziale Bibliotekarskim, które ukończyła w czerwcu 1965 r. Na początku września 1965 r. podjęła pracę na stanowisku bibliotekarza w I Dzielnicowej Bibliotece Publicznej we Wrocławiu (Wrocław – Stare Miasto) w dziale udostępniania, a następnie w dziale gromadzenia i opracowania.

W 1967 r. rozpoczęła zaoczne studia w Instytucie Bibliotekoznawstwa na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. W trakcie studiów odbyła praktykę w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie oraz praktykę specjalistyczną w Wydawnictwie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Studia ukończyła 24 czerwca 1972 r. uzyskując tytuł magistra bibliotekoznawstwa.

Od 1971 r. Alina Matuszak była zamężna, miała córkę Agatę, która kontynuuje tradycje bibliote-

karskie swojej Mamy, pracując w Bibliotece Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

W lipcu 1972 r. awansowała na stanowisko starszego bibliotekarza. Od początku października 1972 r. do końca grudnia 1972 r. pracowała w Centralnym Ośrodku Badawczo-Projektowym Górnictwa Odkrywkowego „Poltegor” we Wrocławiu. Od 1 stycznia 1973 r. wróciła do pracy w I Dzielnicowej Bibliotece Publicznej we Wrocławiu.

W maju 1974 r. podjęła pracę w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej w Oddziale Informacji Tematycznej na stanowisku starszego dokumentalisty-kustosza. Pierwszego marca 1975 r. została powołana na stanowisko kierownika nowo powstałego Oddziału Sieci Biblioteczno-Informacyjnej, czuwającego nad rozwojem bibliotek instytutowych, wydziałowych oraz filii Politechniki Wrocławskiej. Dzięki Jej inicjatywie, dużej aktywności i pracowitości realizowane były nowe, dostosowane do bieżących potrzeb pracowników naukowych i studentów, formy usług biblioteczno-informacyjnych. Brała czynny udział w szkoleniach i seminariach naukowych BG i OINT, przedstawiając ciekawe koncepcje nowatorskich rozwiązań, które były wielokrotnie wdrażane w praktyce. Należała do grona najlepszych specjalistów w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, zatrudnionych w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej. W opinii dyrekcji i współpracowników była niekwestionowanym autorytetem w zawodzie oraz wzorem pracowitości. Jej skromność i życzliwość dyskutowały powszechny szacunek współpracowników.

Ze względu na kłopoty zdrowotne Alina Matuszak zrezygnowała z pełnienia funkcji kierownika. Z dniem 1 listopada 1989 r. została powołana na

stanowisko instruktora w Oddziale Sieci Biblioteczno-Informacyjnej.

Podstawowym osiągnięciem zawodowym Aliny Matuszak było współorganizowanie systemu biblioteczno-informacyjnego na PWr. Pełniąc 14 lat funkcję kierownika Oddziału Sieci Biblioteczno-Informacyjnej i przez 15 lat – instruktora, wniosła ogromny wkład w organizowanie na uczelni bibliotek wydziałowych i instytutowych. Była współautorką licznych zarządzeń i wytycznych do działalności bibliotek uczelni, w tym m.in. dotyczących zarządzania zbiorami bibliotecznymi, wyspecjalizowanych usług informacyjnych, monitorowania potrzeb użytkowników. Uczestniczyła w opracowaniu wielu raportów omawiających organizację i działalność systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni. Przez cały okres swojej pracy fachowo prowadziła merytoryczny instruktaż oraz szkolenia fakultatywne.

Wzorowe wypełnianie przez Alinę Matuszak obowiązków służbowych stało się możliwe dzięki Jej gruntownej wiedzy bibliotekarskiej pogłębianej udziałem w szkoleniach i seminariach naukowych. Powierzone zadania wykonywała zawsze niezwykle sumiennie, z dużym osobistym zaangażowaniem. Alina Matuszak aktywnie działała, także w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich na rzecz poprawy warunków pracy i płacy społeczności bibliotekarskiej.

Nagrodzona została m.in. Brązowym Krzyżem Zasługi (1998), odznaką Zasłużonego Dzia-

łacza Kultury (2002), Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej (1990) oraz licznymi nagrodami za osiągnięcia zawodowe.

Po przejściu na emeryturę, Jej aktywność nie zmalała, a swoje zainteresowania skupiła na realizowaniu pasji kulturalnych i artystycznych. Brała udział w zajęciach aktywizujących wrocławskich seniorów w tym zakresie, między innymi w Akademii Sztuki Trzeciego Wieku (ASTW).

Dorobek artystyczny Aliny Matuszak z tego okresu został zaprezentowany w dniu 9 marca 2010 r. na wystawie „Moje poszukiwania artystyczne”, zorganizowanej na Politechnice Wrocławskiej. Relacja z wernisażu tej wystawy znajduje się w czasopiśmie Politechniki Wrocławskiej „Pryzmat” 2010 nr 238 (<http://www.pryzmat.pwr.edu.pl/Pryzmat%20PDF/pryzmat238.pdf>).

Aktywność artystyczna Aliny Matuszak nie zakończyła się po uzyskaniu dyplomu kończącego studia artystyczne. Wraz z grupą koleżanek, już prywatnie, uczestniczyła w warsztatach malarskich oraz plenerach, odwiedzała wystawy oraz galerie artystyczne w kraju i za granicą. Kolejną pasję, jaką była fotografia, Alina Matuszak realizowała w „Konturach Kultury” – nowo powstałym ośrodku w rewitalizowanej części Wrocławia w dzielnicy Nadodrze.

Alina Matuszak zmarła 28 lipca 2018 r. we Wrocławiu, gdzie została pochowana 3 sierpnia 2018 r. na cmentarzu św. Maurycego (Skowronia Góra).

MAREK DUBIŃSKI, AGATA STEMBALSKA

▶▶ W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Biblioteka Publiczna im. Z. J. Rumla w Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy na spotkanie autorskie z Marianną Oklejak (7.06.); spotkanie z Pawłem Bieniem z cyklu Literackie Inspiracje (8.06.); spotkanie warszawianistyczne „Warszawa jej parki i ogrody” z przedstawicielem Stowarzyszenia Przewodników Turystycznych Złota Kaczka (11.06.); spotkanie literacko-artystyczne upamiętniające dorobek Patrona Roku 2019 Gustawa Herlinga-Grudzińskiego (11.06.); Warszawskie Dni Różnorodności (13-15.06.); spotkanie autorskie z Zenonem Krajewskim (25.06.); spotkanie z Łukaszem Sawickim „Wyprawa do Panamy” (26.06.).

- Biblioteka Cieszyńska w Cieszynie na wernisaż wystawy „Herodot i inni: wielkie dzieła dawnych historyków” (14.06.).

- Koło SBP przy Bibliotece Publicznej im. S. Staszica w Dzielnicy Bielany m.st. Warszawy na wykład i prezentację multimedialną „Muza z Harendy. Maria Kasprzowiczowa” (18.06.).

PUBLIKACJE OTRZYMANE

Z Muzeum Podlaskiego w Białymstoku

Katalog rękowników ludowych gminy Boćki, Brańsk, Rudka, Wyszki / Alina Dębowska, Katarzyna Sołub, Jerzy Sołub. Białystok: Muzeum Podlaskie, 2017. – 218, [1] strona: fotografie, wykresy. ISBN 978-83-948327-8-0.

■ PROJEKT „BIBLIOTEKA OTWARTA” RUSZA W SIERADZU

Oddział SBP w Sieradzu otrzymał dofinansowanie z Urzędu Miasta Sieradza na realizację projektu „Biblioteka otwarta”, dzięki któremu od maja do listopada w sieradzkich bibliotekach będą organizowane różne wydarzenia kulturalne: spotkania autorskie, spektakl dla dzieci oraz koncert. W maju odbyły się: w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży BBP w Sieradzu spektakl – bajka promująca czytelnictwo: „Opowieści z teczki profesora Książeczki” Teatru Profilaktyki i Edukacji Maska dla najmłodszych oraz w Filii nr 2 MBP w Sieradzu koncert barda, gitarzysty, kompozytora, założyciela i lidera zespołu Małe Kino, Jarosława Kąkola.

■ VIII KONFERENCJA FONOTEK

VIII Konferencja Fonotek ph. „Fonografia polska od Niepodległej do dziś” odbyła się w dniach 13-14 maja 2019 r. w Gołuchowie k. Kalisza, w ramach XVI Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele bibliotek, archiwów, ośrodków uniwersyteckich z różnych stron Polski. Wypowiedzi wniosły bogactwo faktów, odkryć i myśli związanych z historią polskiej fonografii, a także informacje o aktualnych formach katalogowania, zabezpieczania dokumentacji i perspektywach dotyczących tych zagadnień. Podczas spotkania promowane były także najnowsze dwa projekty dotyczące zasobów fonograficznych, realizowane przez SBP: publikacja *Archiwa dźwiękowe w Polsce – kolekcje, popularyzacja, rekonstrukcja*, pod red. Małgorzaty Kozłowskiej (dofinansowana ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury), a także projekt „Źródła do badań fonografii polskiej od 1878 r. do czasów współczesnych – kontynuacja projektu i zwiększenie zasięgu upowszechniania informacji o polskiej fonografii” (dofinansowany ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w ramach Działalności Upowszechniającej Naukę).

■ PROMOCJA KSIĄŻKI LESZKA SZAFRAŃSKIEGO

Biblioteka Jagiellońska oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zorganizowali promocję książki Leszka Szafrańskiego *Zarządzanie zasobami dokumentów elektronicznych w instytucjonalnych*

repozytoriach akademickich, która odbyła się 15 maja 2019 r. w Bibliotece Jagiellońskiej. W dyskusji towarzyszącej spotkaniu wraz z autorem uczestniczyli: dr hab. Remigiusz Sapa (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ), dr hab. Michał Rogoż, prof. UP (Instytut Nauk o Informacji UP), dr Małgorzata Janiak (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ).

■ SPOTKANIE BIBLIOTEKARZY W RAMACH BIBLIOTECZNEJ LIGI POWIATOWEJ W CZARNEJ BIAŁOSTOCKIEJ

Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku (Biblioteka Publiczna Powiatu Białostockiego) wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną i Urzędem Miejskim w Czarnej Białostockiej, Miejską Biblioteką Publiczną w Łomży, Biblioteką Publiczną im. Marii Konopnickiej w Suwałkach, Starostwem Powiatu Białostockiego oraz Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich zorganizowała 15 maja 2019 r. – XVII Biblioteczną Ligę Powiatową „Bibliotekarz we współczesnym świecie”. Spotkanie realizowane było w ramach obchodów „Tygodnia Bibliotek 2019” w Urzędzie Miejskim w Czarnej Białostockiej. W spotkaniu wzięło udział 64 uczestników, w tym przedstawiciele władz. Do grona zaproszonych gości należeli również prelegenci, reprezentanci z bibliotek powiatów: sejneńskiego, bielskiego, augustowskiego. Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska, przewodnicząca SBP, zaprezentowała referat „Bibliotekarz – zawód z przyszłością”.

■ 55-LECIE ZESPOŁU HISTORYCZNO-PAMIĘTNIKARSKIEGO PRZY ODDZIALE WARSZAWSKIM SBP

15 maja 2019 r., z okazji 55-lecia Zespołu Historyczno-Pamiętnikarskiego działającego przy Oddziale Warszawskim SBP, odbyło się uroczyste spotkanie w siedzibie Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Wzięło w nim udział 19 osób, w tym członkowie Zespołu oraz zaproszeni goście: Joanna Potęga, przewodnicząca Zarządu Okręgu SBP w Warszawie, Bożena Chlebicka-Abramowicz, przewodnicząca Zarządu Oddziału SBP w Warszawie, Marta Lach, dyrektor Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP i Dorota Jankowska, autorka pracy magisterskiej o zespole. Program obejmował:

prezentację działalności zespołu w okresie 55-lecia przedstawioną przez jego przewodniczącą Janinę Jagielską; promocję kolejnego, 16 tomu serii „Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych” pt. *Zostawili swój ślad. Bibliotekarze zmarli w latach 2011-2018*, opublikowanego przez Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP. Zawartość tomu omówiła Elżbieta Dudzińska, współredaktorka publikacji; spotkanie towarzyskie poświęcone planom działania w najbliższej przyszłości. Życzenia z okazji jubileuszu oraz podziękowania za dotychczasową pracę, podkreślone kwiatami i okolicznościowym tortem, złożyła w imieniu Zarządu Oddziału Warszawskiego SBP Bożena Chlebicka-Abramowicz. Dorota Jankowska przekazała członkom zespołu wyrazy uznania oraz podziękowanie za pomoc przy zbieraniu materiałów do pracy magisterskiej i wręczyła egzemplarz pracy magisterskiej.

■ 38. SPOTKANIE ZESPOŁU DS. BIBLIOGRAFII REGIONALNEJ „POPULARYZACJA REGIONALNYCH BAZ DANYCH I WIEDZY O REGIONIE”

38. Spotkanie Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej przy ZG SBP odbyło się w dniach 30-31 maja 2018 r. w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie. W Spotkaniu uczestniczyło ponad 80 przedstawicieli bibliotek publicznych, pedagogicznych, uczelnianych, Biblioteki Narodowej, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Przedmiotem obrad były zagadnienia związane z popularyzowaniem regionalnych baz danych i wiedzy o regionie. Podkreślano, jak ważna jest świadomość regionu w pracy bibliotekarza. Bibliotekarze tworzący regionalne bazy danych koncentrują się w pracy także na ich popularyzowaniu. Podczas konferencji pokazano, jak działają biblioteki na rzecz swoich regionów. Wskazano, jakie miejsce w tych pracach zajmuje bibliografia regionalna. Prelegenci zaprezentowali także, w jaki sposób za pomocą zasobów bibliotecznych i baz informacyjnych są promowane lokalne dziedzictwo, biblioteki i regiony. Uczestnicy Spotkania zapoznali się z pracą agend Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie.

■ SZKOLENIA DLA BIBLIOTEKARZY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO Z PROGRAMU MKiDN – PARTNERSTWO DLA KSIĄŻKI 2019

SBP Okręg w Warszawie otrzymało dofinansowanie z MKiDN w ramach Programu Part-

nerstwo dla Książki 2019 na realizację zadania „Wiedza = sukces”. Celem projektu jest przeprowadzenie szkoleń dla bibliotekarzy z bibliotek publicznych województwa mazowieckiego, i tym samym podniesienie kompetencji bibliotekarzy, w zakresie stosowania nowoczesnych form animacji i pracy z czytelnikiem (m.in. aktywnych metod zachęcania dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów do czytania, korzystania z nowych technologii). Ponadto istotne w zadaniu jest także rozwijanie kreatywności bibliotekarzy, a przez to zwiększenie atrakcyjności bibliotek. Bezpłatne szkolenia będą prowadzone od maja do listopada 2019 r. w Ostrołęce, Piasecznie, Płocku, Radomiu, Siedlcach i Warszawie. Projekt realizowany jest we współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną im. Wiktora Gomulickiego w Ostrołęce, Biblioteką Publiczną Miasta i Gminy Piaseczno, Książnicą Płocką im. Władysława Broniewskiego, Miejską Biblioteką Publiczną im. Józefa A. i Andrzeja S. Żałuskich w Radomiu, Miejską Biblioteką Publiczną w Siedlcach, Biblioteką Publiczną m.st. Warszawy – Biblioteką Główną Województwa Mazowieckiego oraz Zarządami Oddziałów SBP w: Płocku, Radomiu, Siedlcach, Ostrołęce i Warszawie.

■ V FORUM BIBLIOTEKARZY POMORZA ZACHODNIEGO

Zarząd Zachodniopomorskiego Okręgu SBP w 2019 r., 4 czerwca w Szczecinie i 6 czerwca w Koszalinie, zorganizował IV Forum Bibliotekarzy Pomorza Zachodniego. Tematem była działalność organizacji pozarządowych (NGO) przy bibliotekach. Intencją organizatorów było ukazanie możliwości współpracy bibliotek z NGO-sami, która wypełnia luki instytucjonalne, a co więcej – pozwala na realizację własnych pomysłów, rozwój współpracy i uzyskanie wsparcia w pozyskiwaniu funduszy. Biblioteki jako miejsca, w których toczy się życie kulturalne lokalnej społeczności, stanowią naturalną przestrzeń współpracy z organizacjami pozarządowymi. Natomiast bibliotekarze, w których gestii leżą nie tylko zadania związane z książką, ale także doradztwo, edukacja, rozpoznawanie potrzeb społeczności – wypełniają rolę animatorów społecznych. Forum miało na celu pokazanie narzędzi, dzięki którym możliwe jest realizowanie własnych pomysłów i pozyskanie na nie wsparcia finansowego.

MARZENA PRZYBYŚZ

Informacje dotyczące działalności Stowarzyszenia dostępne są także na <http://www.sbp.pl/sbp/dzialalnosc>

■ SZESNASTOWIECZNA KSIĄŻKA KUCHARSKA W MAZOWIECKIEJ BIBLIOTECE CYFROWEJ

W ostatnich latach można znaleźć w różnych źródłach sporo informacji o przydatności octu – nie tylko w kuchni. Zwraca się uwagę na jego znaczenie dla zdrowia. Zwykle mamy wrażenie, że ocet istniał „od zawsze”. A kiedyś nawet panował na półkach sklepowych...

Istnieje drukowany dowód na to, że ocet znano i przygotowywano w Polsce już w XVI w. W Mazowieckiej Bibliotece Cyfrowej można przeczytać kilka receptur w *Kuchmistrzostwie* – jedynym zachowanym fragmencie wydrukowanej w Krakowie przez Wietora książki kucharskiej¹. Jest wśród nich przepis na mocny ocet, który można szybko przygotować:

„Chceszli na pospiech a predko mocny ocet mieć, weźmi blachę z stali odziaianą a rozpal ją dobrze po trzykroć, a po każdym rozpaleniu gaś w szczyrym a mocnym occie, schoway tę blachę ku potrzebie, a gdy chcesz na pospiech dobry ocet udziać, weźmi tę blachę a rozpal dobrze, zagaś w winie wnet tey godziny będzie czysty winny ocet”.

Dwie kartki w małym formacie – wszystko, co zachowało się z całego nakładu tego wydania *Kuchmistrzostwa* – to jeden z najcenniejszych druków w zbiorach Biblioteki na Koszykowej. Ten niewielki fragment książki ma za sobą długą historię. W 1890 lub 1891 r. Zygmunt Wolski (1862-1931), nauczyciel, w latach 1886-1902 pomocnik bibliotekarza w Bibliotece Ordynacji Krasińskich, bibliofil i erudyta, odkrył w warszawskim antykwariacie Cezarego Wilanowskiego, wśród tek z rycinami, kopertę z urywkami druków. Szesnastowieczny introligator w 1538 r. potraktował te karty jako makulaturę i wykorzystał je do wzmocnienia oprawy, którą właśnie przygotowywał. Wolski zidentyfikował odnalezione fragmenty unikatów. Wśród nich było właśnie *Kuchmistrzostwo*.

W 1891 r. Wolski wydał własnym kosztem w stu egzemplarzach facsimile przepisów. We wstępie opowiedział historię znaleziska² i opisał wszystkie znalezione fragmenty szesnastowiecznych druków (2 karty *Kuchmistrzostwa*, 4 karty *Istorii o Świętym Józefie*, 8 kart „jakiegoś Sejmu niewieściego” i 8 kart

Historii pięknej i uciésznej o Poncyanie). Omówił także rezultaty kwerendy, jaką przeprowadził w innych bibliotekach. Popęłił jednak błąd, uważając, że książkę kucharską wydano w krakowskiej drukarni Unglera. Kazimierz Piekarski, jeden z najwybitniejszych polskich badaczy dawnej książki, ustalił później na podstawie czcionki drukarskiej, że przepisy zostały wydrukowane przez innego krakowskiego drukarza, Hieronima Wietora³.

Fragment *Kuchmistrzostwa* pozostawał przez ponad dwadzieścia lat w zbiorach Wolskiego. W latach 1912-1915 Wolski stopniowo przekazywał swoje zbiory warszawskiej bibliotece publicznej, obecnej Bibliotece na Koszykowej. Kolekcja – księgozbiór, którego wielkość szacowano na 10-30 tys. woluminów, zbiór autografów, opraw, ekslibrisów, „okazy druków oraz dokumentów” miała być zaczątkiem muzeum, „którego zadaniem ma być budzenie umiłowania do książki jako dzieła sztuki i przedstawienie dziejów książki i drukarstwa w Polsce”. Nie wiadomo, jaką część swoich zbiorów przekazał bibliotece Wolski. Nigdy też nie poznamy pełnej zawartości jego księgozbioru, można jedynie podjąć próbę jego częściowej rekonstrukcji – w bibliotece ocalały niemal wszystkie rękopisy i stare druki. Wśród druków XV-XVIII zidentyfikowano dotąd kilkadziesiąt pozycji z daru Wolskiego.

Co wiemy o tej najstarszej książce kucharskiej wydanej w języku polskim? Niestety, nadal zbyt mało. Od chwili wydania facsimile we wrześniu 1891 r. fragment *Kuchmistrzostwa* fascynował badaczy. Władysław Rajmund Korotyński opublikował w „Tygodniku Ilustrowanym”⁴ recenzję książeczki Wolskiego, cytując zresztą jeden z przepisów – na upieczenie specjalnego chleba, który wystarczy zalać winem, aby „wnet” uzyskać bardzo dobry ocet. W październiku tego samego roku Władysław Wysłócki⁵ powołując się na pracę⁶ czeskiego uczonego Čenka Zíbrta wykazał, publikując dwa przepisy, że warszawskie *Kuchmistrzostwo* było tłumaczeniem czeskiej książki Jana Kantora.

Czeskie *Kucharstwo* omówił⁷ dokładniej Aleksander Brückner w „Bibliotece Warszawskiej”. W „Przewodniku Bibliograficznym” w 1926 r. Čeněk Zíbrt porównał⁸ wszystkie przepisy na wyrób octu z *Kuchmistrzostwa* z czeską książką kucharską Pavla Severýna⁹ wydaną w Pradze w 1535 r. Nie

jest to jednak jedyne możliwe źródło przepisów, znajdujących się w naszym fragmencie – te same przepisy znajdują się także w niemieckiej książce kucharskiej *Küchenmeisterei* z 1485 r.¹⁰

Warszawski fragment *Kuchmistrzostwa* został wydrukowany w Krakowie przez Hieronima Wietora¹¹, prawdopodobnie pomiędzy 1535 a 1547 r. Na pewno nie był to jedyny zbiór przepisów kucharskich wydany po polsku w XVI w. W zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej¹² znajduje się pojedyncza karta z anonimowego tłumaczenia czeskich przepisów autorstwa Pavla Severýna. Ten fragment pochodzi z innej drukarni krakowskiej – Macieja Szarfenberga i został wydrukowany ok. 1540–1550 r. Odnaleziono także zapis w inwentarzu książek wdowy Unglerowej, wskazujący na to, że i jej drukarnia opublikowała zbiór przepisów kulinarnych. Nie można jednak ustalić, czy we wszystkich trzech przypadkach były to różne wydania tego samego tłumaczenia.

Być może kiedyś odnajdą się inne fragmenty polskich książek kucharskich z XVI w., co umożliwi rozwiązanie zagadki.

MARTA PARNOWSKA

PRZYPISY

- ¹ <http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/publication/71007> [dostęp 04.03.2019]
- ² *Kuchmistrzostwo: Szczątki druku polskiego z początku w. XVI wydał w podobiznie oraz wstępem zaopatrzył...* Nakładem Zygmunta Wolskiego, Biała Radziwiłłowska, Fryburg w Szwajcarii, 1891, Czcionkami Stowarzyszenia Św. Pawła. W Bibliotece Cyfrowej UMCS jest egz. z dedykacją autora dla ks. Adolfa Pleszczyńskiego: <http://dlibra.umcs.lublin.pl/publication/6173> [dostęp 04.03.2019]. Egz. udostępniony w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej Wolski podarował dr Bolesławowi Erzepkiemu: oai:www.wbc.poznan.pl:435458 [dostęp 04.03.2019].
- ³ PIEKARSKI, K. Miscellanea bibliograficzne III : „Kuchmistrzostwo” Macieja Szarfenberga, *Przegląd Biblioteczny* R. 4, 1930, z. 4.
- ⁴ *Tygodnik ilustrowany*, 1891, nr 99.
- ⁵ *Przewodnik Bibliograficzny*, 1891, nr 10.
- ⁶ ZÍBRT, Č. *Kuchařství : o rozličných krmijch, kterak se užitečně s chutí strogiti majíj ...* Nowé Město Pražské, 1891.
- ⁷ *Biblioteka Warszawska*, 1895, s. 25–28.
- ⁸ *Przewodnik Bibliograficzny*, 1926, nr 6, s. 280–283.
- ⁹ SEVERÝN, P. *Kuchařství. O rozličných krmích, kterak se užitečně s chutí strogiti majíj, jakožto zvěřina, ptáci, ryby...*, Praha 1535.
- ¹⁰ SPYCHAJ, M. *Spis o krmích* z XV wieku. U źródeł

czeskiej literatury kulinarnej, *Przegląd Historyczny* 2011, 102/4; *Küchenmeisterei*, Nürnberg 1486 – „das kunst von essig und wein” zob. <https://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&bandnummer=bsb00034421&pimage=57&v=100&nav=&l=en> [dostęp 13.05.2019].

- ¹¹ PIEKARSKI, K. Miscellanea bibliograficzne III : „Kuchmistrzostwo” Macieja Szarfenberga, *Przegląd Biblioteczny* R. 4, 1930, z. 4.
- ¹² Zob. <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/308470/edition/295226/content> [dostęp 13.05.2019].

■ I EDYCJA KONKURSU BIBLIOTEKI NA KOSZYKOWEJ „LAUR IM. JOANNY I JANA KULMÓW”

Podczas majowej gali obchodów Dnia Kierbedziów, święta bibliotekarza w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy – Bibliotece Główniej Województwa Mazowieckiego, ogłoszono wyniki I edycji konkursu „Laur im. Joanny i Jana Kulmów”. Konkurs ten został ustanowiony przez Bibliotekę na Koszykowej w celu upamiętnienia i propagowania postawy twórczej oraz życiowej małżeństwa Joanny i Jana Kulmów. Organizatorem nagrody jest Dział Muzeum Książki Dziecięcej. Laur będzie przyznawany raz do roku w celu upamiętnienia i kontynuacji spuścizny oraz idei twórczego życia i działalności małżeństwa Joanny i Jana Kulmów oraz promocji wybitnych żyjących polskich twórców i ich dzieł, a także promocji oryginalnych, twórczych działań upowszechniających książkę i czytelnictwo. Przez całe wspólne życie Państwo Kulmowie tworzyli sztukę słowa na najwyższym poziomie, a także propagowali postawy czytelnicze wśród dzieci i młodzieży.

Powołano Kapitułę nagrody w składzie: dr Agnieszka Strojek, dyrektor ds. bibliotecznych Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy (przewodnicząca Kapituły), Ewelina Rąbkowska, kierownik Działu Muzeum Książki Dziecięcej (zastępczyni przewodniczącej) oraz członkowie Kapituły: Mirosława Dymek, Biblioteka Publiczna Gminy Leszno, prof. Grzegorz Leszczyński, dyrektor POLONICUM oraz Monika Ostrowska, kierownik Biblioteki dla Dzieci im. Wandy Chotomskiej w Płocku. Nagroda ma charakter ogólnopolski, a zgłaszać można do niej zarówno osoby, jak i instytucje.

W tym roku Kapituła postanowiła przyznać „Laur im. Joanny i Jana Kulmów” w dwóch kategoriach: sztuki oraz animacji czytelnictwa. W kategorii sztuka nagrodzono Profesor Joannę Papuzińską

za ponad sześćdziesięcioletni dorobek twórczy, na który składają się tomiki poetyckie, baśnie, opowiadania i utwory wspomnieniowe dla dzieci, utrzymane na najwyższym poziomie artystycznym, spajające sztukę słowa z muzyką i obrazem, a także za właściwą człowiekowi renesansu postawę, pozwalającą łączyć działalność twórczą z pracą naukową i kształtowaniem postaw społecznych. W kategorii animacja czytelnictwa postanowiono nagrodzić Dział Pracy z Dziećmi Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu za dynamizm i kreatywność działań na rzecz animacji czytelnictwa dzieci i młodzieży we Wrocławiu i regionie dolnośląskim, szczególnie za realizowany od piętnastu lat projekt „Z książką na walizkach”.

Pani Profesor Joanna Papużyńska zaszczyliła swą obecnością uczestników gali Dnia Kierbedziów i osobiście odebrała Laur im. Joanny i Jana Kulmów. Tego, że Jej spuścizna jest i pozostanie żywa wśród środowiska bibliotekarskiego, dowiodły owacje na stojąco, które Profesor otrzymała od zgromadzonych na sali bibliotekarzy. W imieniu Działu Pracy z Dziećmi Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. T. Mikulskiego we Wrocławiu Laur odebrała Jolanta Ubowska, zastępca dyrektora Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej.

Gratulujemy nagrodzonym i życzymy dalszych sukcesów oraz z niecierpliwością oczekujemy na II edycję „Lauru im. Joanny i Jana Kulmów”.

EWELINA RĄBKOWSKA

►►► W KILKU SŁOWACH

WYSTAWA „I POWSTANIE ŚLĄSKIE” (1919-2019) W BIBLIOTECIE ŚLĄSKIEJ W KATOWICACH

Z okazji 100. rocznicy I Powstania Śląskiego w holu głównym Biblioteki Śląskiej została otwarta wystawa prezentująca unikatowe zbiory dokumentujące przebieg powstania, a także obchody jego rocznic. Główną część wystawy stanowią artykuły z gazet polskich z sierpnia 1919 r. wydawanych w: Bytomiu („Katolik”), Gliwicach („Głos Śląski” i „Kurier Śląski”), Katowicach („Gazeta Robotnicza”, „Górnoślązak” i „Polak”), Królewskiej Hucie, dzisiejszy

Chorzów („Dziennik Śląski”), Opolu („Gazeta Opolska” i „Nowiny”) oraz Raciborzu („Nowiny Raciborskie”). Ewenementem wśród prasy polskiej jest wydawane w Opolu w języku niemieckim czasopismo „Weisse Adler”. Było ono adresowane do ludności mieszkającej na Górnym Śląsku posługującej się na co dzień językiem niemieckim, o nieukształtowanej świadomości narodowej. Celem czasopisma było przekonanie jej do głosowania za Polską w przyszłym plebiscycie. Zaprezentowano także artykuły ze śląskiej prasy niemieckiej: „Der Oberschlesische Kurier” (Królewska Huta-Chorzów), „Der Oberschlesische Wanderer” (Gliwice), „Ostdeutsche Morgenpost” (Bytom) oraz „Volkswille” (Katowice). W antypolskiej propagandzie celował katowicki

POSTAKTUALIA

Chyba wszyscy widzą, że mamy oto okres bibliotecznych i okołobibliotecznych rewolucji. Pozbyliśmy się obciążeń zawodowymi kwalifikacjami. Odeszły w niebyt ośrodki kształcenia bibliotekarzy, po części także uniwersyteckie. Bibliotekoznawstwo oraz informacja naukowa nareszcie przestały być naukowymi dyscyplinami. Słowem: żyć, nie umierać.

Przyznaję ze wstydem, że nie byłem w to zaangażowany. Dlatego próbuję teraz naprawić przeoczenie i dorzucam swoją cegiełkę do tej nowej rzeczywistości.

Mianowicie, zmienione okoliczności wymagają dostosowanego odpowiednio nazewnictwa, bo inaczej nie dałoby się porozumieć. Proponuję więc kilka nowych określeń oraz zutylizowanych terminów, które – mam nadzieję – okażą się w praktyce użyteczne. Będzie mi miło, jeśli ktoś skorzysta. Ich znaczenia są oczywiste.

Biblioutrapia
Katastrofolog
Księgonieznawstwo
Niepoczytalnia
Nieużytecznik
Powolny odstęp od pótek
Pustozytorium
Scontrup
Starszy kustosz wyrolowany
Ustawka o bibliotekach
Wypraszałnia.

JACEK WOJCIECHOWSKI

tygodnik niemiecki „Der Schwartz Adler”. Echa powstania w sąsiadujących z Górnym Śląskiem regionach znajdujemy w artykułach czasopism wydawanych w Cieszynie („Dziennik Cieszyński”, „Gwiazdka Cieszyńska” i „Wiadomości Cieszyńskie”) oraz w Sosnowcu („Głos Pracy”). W Częstochowie w 1919 r. ukazywał się tygodnik „Prawda”, którego celem było zapoznanie mieszkańców Polski z ziem byłego zaboru rosyjskiego z koniecznością podjęcia działań na rzecz połączenia Górnego Śląska z Macierzą, a także wsparcie na nim agitacji propolskiej. Do uchodźców górnośląskich po sierpniu 1919 r. było adresowane czasopismo „Powstaniec” wydawane w Sosnowcu. Obchody rocznic powstania w województwie śląskim w latach 1927–1939

ukazują artykuły zamieszczone w dziennikach „Górnoślązak”, „Katolik”, „Polonia” (Katowice), a szczególnie w gazecie „Polska Zachodnia” i czasopiśmie „Powstaniec Śląski”. Szczególnie podniosłe uroczystości miały miejsce w Katowicach w 1929 r., w 10. rocznicę powstania, przy udziale Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Ignacego Mościckiego. Uzupełnieniem artykułów prasowych są opracowania naukowe i popularnonaukowe, wspomnienia, utwory literackie poświęcone powstaniu, a także fotografie. Do zwiedzających adresowany jest okolicznościowy folder.

Monika Wieczorek
(Biblioteka Śląska w Katowicach)

BIBLIOTEKARZ

Czasopismo wydawane przez
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
we współpracy z Biblioteką Publiczną
m.st. Warszawy – Biblioteką Główną
Województwa Mazowieckiego

Rada Redakcyjna:

Zdzisław GĘBOŁYŚ (przewodniczący),
Sylwia BŁASZCZYK, Stanisław CZAJKA,
Małgorzata JEZIOŃSKA, Mirosława MAJEWSKA,
Bożena WINIARSKA

Redaktor naczelna:

Elżbieta STEFANČYK
(tel. 600-433-877; e-mail: e.stefanczyk@sbp.pl,
e.stefanczyk@onet.pl)

Zastępca redaktora naczelnego:

Barbara BUDYŃSKA
(tel. 507-622-572; e-mail: b.budynska@sbp.pl)

Sekretarz redakcji:

Marzena PRZYBYSZ
(tel. 697-790-802; e-mail: m.przybysz@sbp.pl)

Redaktor techniczny:

Elżbieta MATUSIAK

Opracowanie graficzne i łamanie:

Ewa MAJEWSKA

Tłum. na jęz. angielski:

Małgorzata WALESZKO

Projekt graficzny:

Tomasz KASPERCZYK

Redakcja zastrzega sobie prawo do opracowania
redakcyjnego i skracania tekstów.

Wydawnictwo Naukowe
i Edukacyjne Stowarzyszenia
Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa,
ul. Konopczyńskiego 5/7,
tel. 22 827-52-96
www.sbp.pl

Marta LACH – Z-ca Dyrektora Biura ZG SBP
ds. wydawnictw

tel. 22 827 08 47, e-mail: m.lach@sbp.pl

Konto SBP: Credit Agricole Bank Polska S.A.
46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii
ul. Ciurlionisa 4, 05-270 Marki.

ISSN 0208-4333. Indeks 352624

WARUNKI PRENUMERATY „BIBLIOTEKARZA”

„Bibliotekarz” dostępny jest w prenumeracie
i w bezpośredniej sprzedaży w Biurze ZG SBP. Koszt
prenumeraty rocznej w 2019 r. to **204 zł**. Zamówienia
na czasopismo można składać w ciągu całego roku,
od dowolnego numeru pisma:

- za pośrednictwem e-sklepu SBP, pod adresem
www.sbp.pl/prenumerata,
- telefonicznie pod numerem (22) 608 28 26,
- e-mailem na adres: sprzedaz@sbp.pl,
- listownie na adres: Dział Sprzedaży SBP. Bu-
dynnek F, al. Niepodległości 213, 02-086 War-
szawa.

Czasopismo dostępne jest także w wersji elektro-
nicznej w serwisie IBUK oraz IBUK Libra [http://www.
ibuk.pl/fiszka/151684/bibliotekarz.html](http://www.ibuk.pl/fiszka/151684/bibliotekarz.html)

Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy
proponujemy następujące rabaty:

- 2-9 egzemplarzy – 20%,
- 10 i więcej egzemplarzy – 30%.

„Bibliotekarz” za lata 1945-2016 jest dostępny
online w Archiwum Cyfrowym SBP pod adresem
www.sbp.pl/wydawnictwa/archiwum_cyfrowe

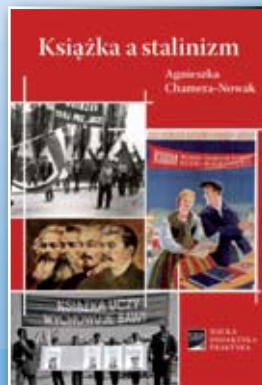
WAŻNE DLA AUTORÓW PUBLIKUJĄCYCH W „BIBLIOTEKARZU”

1. Przysyłanie tekstów w plikach w progra-
mie Word w formatach DOC lub RTF (od-
stęp 1,5 między wierszami), wykresy i tabele
w programie excel, a zdjęcia w formacie JPG
w rozdzielczości 300 dpi na adres Wydawnic-
two Naukowe i Edukacyjne SBP ([wydawnic-
two@sbp.pl](mailto:wydawnic-
two@sbp.pl)) lub bezpośrednio do redaktora
naczelnego na adres: e.stefanczyk@sbp.pl.
Teksty i fotografie powinny być podpisane.
2. Stopień lub tytuł naukowy oraz miejsce pracy
i pełniona funkcja do umieszczenia w notce
o autorze.
3. Oświadczenie Autora o wyrażeniu zgody na
bezpłatne publikowanie danego tekstu w in-
ternecie w związku z digitalizacją „Bibliote-
karza”.

NOWOŚCI

WYDAWNICTWA NAUKOWEGO I EDUKACYJNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

Zapraszamy do sklepu (<http://www.sbp.pl/sklep>)